

YEREMI

Gusunɔn sɔmɔ Yeremi u sɔawa yaku kowon bwe-seru. U nani swāaru wa win tɔmbun suunu sɔɔ. Ba nɔn tusa win garin sɔ. Gusunɔn sɔmɔ Esain biru, n kuawa nge wɔɔ wunɔbu (100) u sere win sɔmburu torua. Win wāaru sɔɔ, u Yinni Gusunɔn tɔmbu Yudaba kirɔ kua bu ka ben bɔu sāanu ka ben toranu deri. Ma n kun mɛ, bwese tukunu nu koo na nu bu wəri. Win gari yi koora win nani biru. Babilonin sina boko u Yerusalemu ka Yinni Gusunɔn sɔa yeru wəri. Ma u Yudaban sina boko ka tɔn dabinu yoru mwɛɛra u ka da win temɔ. Mɛya Yeremi u maa tɔmbu Gusunɔn gari sɔɔwa u nɛɛ, sɔɔ teeru ben sukum koo wurama yoo ten di.

Tire ten kpunaa

1. Yeremin sokuru u ka ko Gusunɔn sɔmɔ, wiru 1.
2. Gari yi Yeremi u gerua Yosiasi ka Yoyakimu ka Yoyakini ka sere Sedesiasin waati sɔɔ, wiru 2n di sere wiru 25.
3. Ye ya koora Yeremin wāaru sɔɔ, wiru 26n di sere wiru 45.
4. Ye Gusunɔ u gerua bwese tukunun sɔ, wiru 46n di sere wiru 51.
5. Yerusalemu ya wɔruma, wiru 52.

¹ Tire ten gari yi sun sɔmɔ ye Yeremi Hilikiyan bii u kua ka gari yi Yinni Gusunɔ u nɔn sɔɔwa. Hilikiya wi, u sɔawa yaku kowo goo Anatɔtuɔ, Benyamɛɛn temɔ. ² Yudaban sina boko Yosiasi Amɔɔn biin bandun wɔɔ wɔkura itase sɔɔra Yinni Gusunɔ u ka Yeremi wi gari kua. ³ U maa ka nɔn gari kua Yoyakimu wi u sɔa Yosiasin bii Yudaban

sina bokon waati sɔɔ, ka maa Sedesiasi Yosiasin biin waati sɔɔ sere n ka girari win bandun wɔɔ wɔkura tiasen suru nɔɔbuse. Saa ye sɔɔra ba Yerusalemugibu yoru mwεεra ba ka da Babiloniɔ.

Gusunɔ u Yeremi soka

u ka ko win gɔro

⁴ Sɔɔ teeru Yinni Gusunɔ u ka nε, Yeremi gari kua u nεε,

⁵ u sere man mɔmε nεn mεron nukurɔ, u man yε saa ba n man marubu kpa.

U man gɔsa u yi nεnεm n ka ko win gɔro handunian bwesenun mi bu sere man ma.

⁶ Ma na nɔn wisa na nεε, Yinni Gusunɔ, wee na n kpε n gari gere tɔn dabinun wuswaaɔ, domi nε biiwa.

⁷ Adama Yinni Gusunɔ u man sɔɔwa u nεε, n ku gere mε.

Domɔ bɛn mi u man gɔriɔ kpuro kon dawa. Ye u maa man sɔɔwa kpuro kon ye gerewa.

⁸ N ku ben bεrum ko.

Domɔ u ko n ka man wɔa, kpa u man wɔra karin di.

Wi, Yinni Gusunɔwa u yeni gerua. ⁹ Ma u win nɔmu demia u nεn nɔɔ baba u nεε, wee u win gari doke nεn nɔɔwɔ. ¹⁰ Yen biruwa u maa nεε,

wee gisɔ, u man yiiko wε bwesenu ka nin sinambu kpuron wɔllɔ n ka nu wukiri n sura,

kpa n maa wure n nu gira nge dɔa.

Meya n maa ka nu kɔsuku n kam koosia, kpa n maa wure n nu seeya.

Kāsinu yiru

11 Yinni Gusunɔ u maa man bikia u nɛɛ, mba na waamɔ mi.

Ma na nùn wisa na nɛɛ, dāru garun kāasa na waamɔ.

12 Ma u nɛɛ, na wawa dee dee, domi u ko n tii se u ka win nɔɔ mwɛɛru yibia.

13 Ma u kparam man bikia u nɛɛ, mba na maa waamɔ mi.

Na nùn wisa na nɛɛ, wekera na wa sɔɔ yɛsan nɔm geu gia ta man nɔɔ sike ta swɛɛ ta ghisimɔ.

14 Ma Yinni Gusunɔ u nɛɛ,
geema saa sɔɔ yɛsan nɔm geu gian diya
wahala ya koo na yu tem men tɔmbu kpuro wɔri.

15 U koo sinam be ba wāa sɔɔ yɛsan nɔm geu gia
seeyama
bu na bu Yerusalemu ka Yudan wuu si su tie tabu
wɔri

kpa bu Yerusalemu ye tarusi
bu sina yen gbāra kɔnnɔsɔ nge siri kowobu.

16 U koo win tɔmbu seeyasia ben kōsa yen sɔ
ye ba ka nùn deri,
ba bũnu turare dɔɔ dokea,
ma ba bwāaroku ni ben nɔmu ga kua yiira ba sāwa.

17 Adama nɛ, n be sɔɔru koowo,
n kpaka sɛka
kpa n se n bu sɔ kpuro
ye u koo man yiire.

U nɛɛ, n ku de nen tororu tu kara ben suunu sɔɔ,
kpa u ku raa man berum sosia n diiri ben wuswaaɔ.

18-19 Wee tɛ, Yudaban sinambu ka ben wirugibu ka
ben yāku kowobu
ka sere tɔn be ba tie kpuro
ba koo ka man tabu ko.

Adama ba ñ kpě bu man kamia.
 Domi saa ye sɔɔ, u koo man dam wě nge wuu ge ba
 gbāraru toosi,
 ñ kun mε nge gberε ye ba kua ka sisu,
 ñ kun mε nge gbāra te ba kua ka sii gandu.
 U ko ñ wāawa ka nε u ka man wɔra ben noman di.
 Wi, Yinni Gusunɔwa u yeni gerua.

Isireliban sikadoban durum

2

¹ Yinni Gusunɔ u man sɔɔwa u nεε, ² n doo n bεε
 Yerusalemugibu sɔ n nεε,

u yaaye nge mε i nùn kĩa yellu nge kurɔ kpao,
 i ka nùn swĩi gbabu tèn mi gāanu ku ra kpi.

³ Bεε Isireliba, i raa wāawa wi turon sɔ.
 I sāawa win arumani ye u tii gɔsia.

Wi u na u bεε gura, wahala ya ra yěro deemεwa.

Wi, Yinni Gusunɔwa u yeni gerua.

⁴ Tě, bεε Isireliba,
 bεε be i sāa Yakɔbun bweseru,
 i swaa dakio i nɔ.

⁵ Yinni Gusunɔ u nεε,
 tora terà bεεn sikadoba ba nùn waasi ba ka nùn
 deri,

ba da ba kam swĩi,
 ma ben tii ba kam kua.

⁶ Ba ñ tii bikie bu nεε,
 mana wi, Yinni Gusunɔ u wāa, wi, wi u bu yarama
 Egibitin di.

Mana u wāa, wi, wi u ka bu da gbaburɔ mi gāanu ku
 ra kpi.

Gbabu te sɔɔ, nim sari,
 dɔkɔ kpirina nu yiba,
 wāara maa sě mi.

Yen sōna goo kun wāa mi,
goo ku ra maa sī mi.

⁷Yen biru, u ka bu da mi tem gem wāa,
kpa bu ka mēn dāa bii duronu ka mēn dīa geenu di.
Adama ye ba tura mi,
ba tem mē sankā,
ba mu disi doke.

⁸Ben yāku kowobu ba ñ bikie bu nēε,
mana Yinni Gusunō u wāa.
Mēya maa wooda yērobu ba ñ nùn gie.
Ben wirugibu ba nùn seesi.
Būu wi ba mō Baali, win gariya Gusunōn sāmōbu ba
swīi ba ka gari mō.

Ma ba da ba būnu sāwa ni nu ñ bu arufaani gaa
wēεmō.

⁹Yen sōna u koo bēε ka bēεn bibun bweseru siribu
soku.

¹⁰I be ba wāa nim wōkun tem bure te ba sokumō
Sipu mēεrio.

I goo gōrio Kedaā
u mēεri sāa sāa u ka wa
bā n mō nge bēε,

¹¹u ka wa bweseru garu tā n ten būnu kōsire
baa mē nu ñ sāa gem,
nge mē bēε, i Gusunō deri
wi u sāa bēεn bēεrē.
Ma i wura yē sōo i ñ arufaani gaa wasi.

¹²Yinni Gusunō u nēε,
bēε wōllugibu, i biti sooro yenin sō,
kpa i wēnu wura.

¹³Wee win tōmbu ba durum yiru kua.
Ba nùn deri, wi, wi u sāa nge nim gem mē mu koo
nōrura,

ma ba da ba bũnu swĩi ni nu sãa nge dɔkɔ kpiri ni
nu ñ nim nenumɔ.

Isireliban naane sarirun are

¹⁴ Isireliba, i ñ sãa yobu.

Ba ñ bæε mara yoru sɔɔ.

N n mɛn na, mban sɔna bæen yiberɛba ba bæε naa
swĩi nge gbeeku yεε.

¹⁵ Wee ba bæε kukirisi nge gbee sinansu.

Ba bæen tem yãnu gura,

ma ba bæen wusu dɔɔ meniki,

gɔɔ maa sari mi.

¹⁶ Nɔfu ka Tapanɛsigibun tii

ba koo bæε kɔni bu pɔɔru woka

bu ka bæε yoru mwεeri.

¹⁷ Yeni ya koo bæε deema,

domi i Gusunɔ bæen Yinni deri sanam mɛ u bæε
kpare swaa gea sɔɔ.

¹⁸ I n da i tii Asirigibu

ñ kun mɛ Egibitigibu wɛ,

i ben daarun nim nɔrumɔ,

mba i ko wa.

¹⁹ I n yɛ ma bæen nuku kɔsuru ka bæen naane sariru
ta koo bæε nɔni sɔ.

Saa ye sɔɔra i ko wa,

kpa i gia ma gãa kɔsuna i kua mi,

ye i ka man deri,

i ñ maa man nasie.

Nε, Gusunɔ wɔllu ka tem Yinniwa na yeni gerua.

Isireliba ba sãawa nge kurɔ

wi u kun naane mɔ

²⁰ Yinni Gusunɔ u nεε,

saa yellun di, i tii yoru yara,

i sugu ka yɔni yi ba raa bæε doke kasuka.

Ma i nεε, i n̄ maa kī i man yoru diiya.
 Ma i da gungunu wəllə ka dāa kubenə
 i būnu gasirimə i sāmə.

21 Yellu, na bεen bweseru duurawa
 nge resem dāa geeru te ta kpuro kere,
 adama tē, i kəsa i kua
 nge resem dāa te ta yina.

22 Baa i n wobura ka werem mε mu gem durom mə,
 ka mε, ko na n bεen disi yi waaməwa.
 Nε, Yinni Gusunəwa na yeni gerua.

23 Aməna i ko kpī i siki i nεε,
 i n̄ tii disi koosi,
 i n̄ būu wi ba mə Baali sāwa.
 I bεen naasun yira mεerio wəwa səə.
 I de i wura ye i kua,
 bεε be i sāa nge yooyoo niu
 ge ga bəsu ga durəbu kasu.

24 Bεε be i sāa nge gbeeku keteku niu
 ge ga gbaburun dəəne mə.
 Gen yəəbun saa səə,
 ga ra n yəəkuməwa,
 goo kun kpē u gu yərasia.
 Kεteku dwaa ye ya gu kasu kpuro,
 ya ku ra wasire yu ka gu wa.
 Domi ya ra gu deeməwa gen yəəbun saa səə.

25 Bεε Isireliba, na nεε,
 i ku būnu gasiri sere bεen baranu nu diira,
 kpa nim nəru gu bεε go.
 Adama i n̄ wure.
 Ma i nεε, n̄ n̄ koorə,
 domi niya i kī,
 i ko maa nu swīi i sāwa.

Ba koo Isireliba sεeyasia

26 Nge mε sekuru ta ra gbεnɔ mwe
 b̀a n ǹun mwa subaru sɔɔ,
 nge mεya bεε Isireliba ka bεεn sinambu
 ka bεεn wirugibu ka bεεn yāku kowobu
 ka Gusunɔn sɔmɔbu i ko i sekuru wa.

27 Domi i b̄ūu dāru sokumɔ bεεn baaba,
 ma i maa kperu sokumɔ bεεn mero.

Wee bεε Isireliba kpuro i man biru kisi,
 i n̄ maa man mεεrimɔ.

Adama i n wāa wahala sɔɔ,
 i ra nεεwa, n seema n bεε faaba ko.

28 Bεε Yudaba, bεεn bwāaroku ni i tii sekua
 nu ka bεεn wusu geeru nε mi,
 mana nu wāa.

Nu seewo nu bεε faaba ko wahalan saa sɔɔ
 ǹu n̄ koo kp̄i.

29 Mban s̄ɔna i ka man sikirinamɔ.

Wee bεε kpuro i n̄ ka man ȳɔre.

30 Kam sɔɔra na bεε sεεyasia.

I n̄ n̄en sεεyasia bi garisi gāanu.

I Gusunɔn sɔmɔbu w̄ori i go

nge mε gbee sunɔ ga ra yaa w̄ori gu go.

31 Bεε Isireliba, bεε be i tie, i nε, Yinni Gusunɔn
 gari swaa dakio i nɔ.

Na bεε s̄aawεwa nge tem mi gāanu ku ra kpi?

Na bεε s̄aawεwa nge yam w̄ɔku nanumgiru?

Mban s̄ɔna bεε n̄en t̄ambu i gerumɔ i m̄ɔ,

i tii m̄ɔ,

i n̄ ḡsiramamɔ n̄en mi.

32 W̄ɔndia u ra win bura yānu duari ro?

Kurɔ kpao u ra win s̄onditia duari?

Am̄ona bεε n̄en t̄ambu i ka man duari n̄ ka tε mε,
 na n̄ mam yen t̄ɔnun geeru ȳε.

33 I durɔ dama bwisi mɔ sere kurɔ tanɔbu ba yi
giamɔ bɛɛn min di.

34 Wee tɔn be ba n̄ toren yɛm mu yiba bɛɛn yabɛnɔ
be, be i n̄ ka gãa kɔ̄sunu ganu mWɛ.

35 Ka mɛ, i tii sokumɔ be ba dɛɛre.
Ma i mɔ, nɛ, Yinni Gusunɔn mɔru yu bɛɛ doonari.
Adama kon bɛɛ siribu soku yɛn sɔ̄ i mɔ, i n̄ durum
mɔ.

36 Mban sɔ̄na i sirenɛ i ka swaa kɔ̄si.
Egibitigiba koo bɛɛ sekuru doke
nge mɛ Asirigiba bɛɛ kua.

37 Kpa i yari min di i n̄ tuke.
Domi nɛ, Yinni Gusunɔ na be i naanɛ sãa mi yina.
I n̄ maa somiru garu wasi ben min di.

Isireliba

ba sãawa naanɛ sarirugibu

3

1 Yinni Gusunɔ u maa nɛɛ,
goo ù n̄ win kurɔ yina,
ma kurɔ wi, u da u durɔ goo sua,
durɔ guro wi, u ra maa kurɔ wi naa de?
Aawo. U n̄ kua mɛ, ya koo win tem disi doke.
Adama bɛɛ Isireliba, i kua mɛ.

I da i bũu dabiru sãamɔ,
ma i kĩ n̄ maa bɛɛ mwaama.
Nɛ, Yinni Gusunɔwa na yeni gerua.

2 I seewo i mɛeri guunu gia,
kpa i wa nge guuru gara wãa tɛn mi i n̄ bũnu sãwa.
Wee, i ra bũnu kasu
nge mɛ kurɔ tanɔ u ra win kĩnasibu kasu.

I sãa nge Daarubu swaa dio be ba ra n tãmbu mara
SWEE SƆƆ.

Ma i tem me disi doke been bũu gasiribu ka been
nuku kãsurun sã.

³Yen sãna gura kun tãramo

bu sere nee, ya koo ne.

Adama ka me,

i bũnu gasirimo i dɔɔwa.

Sekura kun bee mo.

⁴Wee tẽ, i man nɔɔguru suemo i mo,

i man nɔɔguru mo i gerumo

nena na sãa been baaba,

i maa man kiwa saa been piiburun di.

⁵Ma i bikiamo,

ko na n ka bee moru sãawa sere ka baadommao?

Bee Isireliba, yeniwa i ra n gerumo,

adama i kãsa mo i dɔɔ

nge men nɔɔ i ki.

Yudaba ka Isireliba,

i de i gõru gõsia

⁶Yudaban sina boko Yosiasin waati sɔɔ, Yinni

Gusunɔ u Yeremi sɔɔwa u nee, a wa ye Isireliba

ba mo? Ba sãawa mem nɔɔ sariba. Wee, ba da

mi gungunu ka dãa kubenu wãa kpuro, ba bũnu

sãamo. ⁷Ma ne, Yinni Gusunɔ na tii sɔɔwa na nee,

bã n yeniba kpuro kua, ba koo wurama nen mi.

Adama ba ñ wurame. Ben mero bisibu, Yudan

bweseru te ta sãa nge kurɔ naane sarirugii, ben tii

ba wa me. ⁸⁻¹⁰Isireliba ba tem me disi doke ben bũu

gasiribun sã ka ben sekuru sarirun sã te baawure u

gerumo. Ma ba bũu sãamo kpenu ka dãnun nuurɔ.

Yen sãna na bu yina ma na bu yinabun tireru wẽ.

Ka me, na wa Yudaba ba ñ berum kue. Ba dawa ba

bũnu gasira ben tii. Ba ñ wurame nen mi ka ben gõru kpuro. Weesu sãra ba yã.

¹¹ Yinni Gusunɔ u maa Yeremi sãwa u neɛ, baa me Isireliba ba sãa mem nɔɔ sariba, ba sanɔ bo ka sere Yudaba. ¹² Yen sã, a doo sãɔ yẽsan nɔm geu gia a Isireliba gari yini sã a neɛ, bu wurama, na ñ ka bu nɔnu kãsu meɛrimɔ.

Domi na sãawa wɔnwɔndugii.

Na ku ra mɔru ko n ka tɛ.

¹³ Bu gesi ben durum wuro.

Bu wuro ma ba ñ ka man yõre, ne, Gusunɔ ben Yinni.

Domi ba da ba bũnu gasira dãa kubenɔ.

Ba yina bu nen gari swaa daki.

Ne, Yinni Gusunɔwa na yeni gerua.

Yinni Gusunɔn tɔmbu

ba koo wurama win mi

¹⁴ Bu wurama nen mi, be, bii mem nɔɔ sariba. Domi na sãawa ben Yinni. Kon be ba tie yarama wuu sìn mi ba wãa kpuron di, baa ñ n tɔn turon na, ñ kun me yiru. Kpa ñ ka bu wurama nen mi Siɔniɔ.

¹⁵ Saa ye sãɔ, kon bu kparobu wẽ be nen gõru ga kã. Kpa bu bu kpara ka bwisi, ka laakari.

¹⁶ Ba koo marura bu dabilia tem me sãɔ. Sanam me sãɔ, ba koo man gia. Ba ñ maa nen woodan kpakororun gari mɔ. Goo kun maa ten bwisikunu mɔ. Goo kun maa tu yaayamɔ u neɛ, mana ta wãa. Goo kun maa ten kɔsire mɔ. ¹⁷ Saa ye sãɔ, nen sina gɔna ya ko n wãawa Yerusalemɔ. Kpa bwese ni nu tie kpuro nu maa menna mi, nen yĩsirun sã. Ba ñ maa ben bwisi kãsi swĩimɔ. ¹⁸ Saa ye sãɔ, Yudaba ka Isireliba ba koo menna bu ko tia. Domi ba koo wurama sannu saa sãɔ yẽsan nɔm geu gian di. Kpa

bu sina tem me sɔɔ me na ben baababa wẽ ba tubi di.

19 Ne, Yinni Gusunɔ na gerua na nee,
kon daa bee Isireliba kowa nen bii kɩnasibu,
kpa n bee tem gem wẽ

me mu buram bo handunia yeni sɔɔ.

Na raa tamaa i ko man sokuwa been Baaba,
kpa i ku maa man deri.

20 Adama i man tɔnu kam kom kua
nge me kurɔ naane sarirugii u ra win durɔ kue.

Ne, Yinni Gusunɔwa na yeni gerua.

21 Wee, nɔɔ gagu ga nɔɔra guuru wɔllɔ.

Ase Isirelibara ba kuuki mɔ ba bũnu kanamɔ,
domi ben sanu sanusu kpuro su sankira,
ba ne, Gusunɔ ben Yinni duari.

22 Bee, bii mem nɔɔ sariba, i wurama nen mi.

Kon bee been mem nɔɔbu sariru suuru kua.

Ma Isireliba ba nee, Gusunɔ, wuna a sãa been
Yinni.

Bese wee, wunen miya sa wee.

23 Geema bũu ni sa raa sãamɔ guunu wɔllɔ sa kuuki
mɔ,

nu sãawa weesu.

Adama Gusunɔ been Yinni,

wuna a sãa bese Isireliban faaba kowo.

24 Wee, saa been birun di sa waamɔ bũu wi ba mɔ
Baali,

wiya u been baababan gbean dɩanu di kpuro,
ka maa ben yãanu ka ben ketɛba ka sere ben bibu.

Ma ba sekuru wa.

25 Su kpuna sekuru sɔɔ

kpa su been beere sariru wukiri nge bekuru.

Domi bese ka been baababa

sa wune Gusunɔ been Yinni torari.

Saa been birun di n ka gisɔ girari

sa ñ wunen gere wure.

4

¹ Yinni Gusunɔ u nɛɛ,
 bɛɛ Isireliba,
 i n kī i wurama nɛn mi, i ko kpī i wurama.
 I n bɛɛn būu sāaru deri, i ñ maa yaayaare m̀,
² i n da bõre gem sɔɔ ka gõru dɛɛrɔ,
 i nɛɛ, ka Yinni Gusunɔn wāaru,
 saa yera bwese tukunu nu koo domaru wa nɛn min
 di,
 kpa bu woo kana nɛn sɔ.

³ Nɛ, Yinni Gusunɔwa na bɛɛ Yudaba ka
 Yerusalemugibu sɔmɔ na m̀,
 i gbee kpaanu kasirio, i dāa dɔɔ go.
 I ku ra maa bɛɛn dīanu duure sāki sɔɔ.

⁴ Geema, i bangɔ sāa wasi sɔɔ.
 Adama n tiewa i man tii wɛ,
 kpa nɛn m̄aru yu ku raa yabura nge dɔɔ,
 wī goo kun kpɛ u go,
 domi bɛɛn nuku k̄suru ta kpā.

Ba Yudaba wɔrima

⁵ Yeremi u nɛɛ,
 i Yudaba sɔɔwɔ kpa i gbāra Yerusalemɔ.
 I kɔba soowo tem mɛ kpuro sɔɔ.
 I nɔɔgiru suo ka dam i nɛɛ,
 bu mɛnnama bu da wuu si su gbāranu mɔ sɔɔ.
⁶ Bu gidi b̄ara sueyo Siɔni gia
 bu duki yakuro bu ku ȳra.
 Domi Gusunɔ u koo de k̄sa yu na
 saa sɔɔ ȳsan n̄m geu gian di.

⁷ Yibɛɛ be ba ra bwesenu kam koosie
 ba seewa ben wāa yerun di nge gbee sunɔ

ge ga tii demiamə gen bweun di,
 ba wee bu ka tem mε kam koosia.
 Bεε Yudaba, ba koo bεen wusu kəsuku
 kpa su ko bansu.

⁸ I saaki sebuo nuku sankiranun sō
 kpa i swī i weeweenu ko,
 domi Yinni Gusunən məru kun sun doonarimə.

⁹ Ma Yinni Gusunə u nεε,
 yen tōo te sōo,
 sina boko ka win sina asakpəbu ba koo mwia kpana
 kpa yāku kowobu bu biti soora,
 kpa Gusunən səməbu bu nəs u nεε,

¹⁰ bu nεε, nε, Yinni Gusunə
 na be, Yudaba ka Yerusalemugibu nəni wōkua
 ye na nεε, ba koo bəri yendu wa.
 Wee tē ba woburu səndi ben wīinə.

Yiberəba ba Yudaba sikerene

¹¹ Saa ye sōo, kon bu sō n nεε,
 wee, woo ga wee saa gbaburun guunun di,
 gu ka nən tambu Yudaba swee.
 Woo ge, ga n̄ s̄a fεε fεε
 nge ge ba koo ka dobi sara.

¹² Ga ko n̄ dam məwa.
 Nε, Yinni Gusunəwa na gu sokusiamə.
 Tēwa kon bu siri.

¹³ Ma Yudaba ba nεε,
 gbera sun di, domi sa kam kua.
 Wee, wi u koo sun kam koosia u s̄imə nge guru
 wiru.

Win tabu kεkε yi s̄a nge guru woo.
 Ma win dumi yi gunə bakeru s̄abu kere.

¹⁴ Yinni Gusunə u nεε,
 bεε Yerusalemugibu,
 sere saa yerà i k̄i i n̄ k̄sa bwisikumə.

I bɛɛn gɔ̄rusu dɛɛrasio, kpa i faaba wa.

¹⁵ I swaa dakio gari yi ba ka na Danun tem di
ka Efaraimun guunun di
ba nɛɛ, kɔ̄sa wee.

¹⁶ I ye bwesenu kpuro nɔ̄ɔsio.

Kpa i ye Yerusalemugibu sɔ̄ i nɛɛ,
yiberɛba ba wee saa tontonden di.

Ba koo Yudaban wusu tabun kuuki koosi.

¹⁷ Kpa bu Yerusalemu sikerena
nge be ba gberu kɔ̄su.

Domi yen tɔ̄mbu ba man seesi.

Nɛ, Yinni Gusunɔ̄wa na yeni gerua.

¹⁸ Bɛɛ Yudaba, geema wahala ya bɛɛ nɔ̄ni sɔ̄ɔwa sere
bɛɛn woo sɔ̄ndɔ.

Adama ya sɔ̄awa bɛɛn kom kɔ̄sum ka bɛɛn nuku
kɔ̄surun are.

Yeremi u wasikiramɔ

win tɔ̄mbun wahalan sɔ̄

¹⁹ Yeremi u nɛɛ,

nɛn nuki man wuririmɔ ma nɛn torora kara.

Na n kpɛ n nɔ̄ mari wahala yenin sɔ̄.

Na tabun kɔ̄ba nɔ̄mɔ. Bu wee.

²⁰ Ba sun nɔ̄siamɔ ma ba wuu dabinu kɔ̄suka.

Tem mɛ kpuro mu kam kobu dɔ̄wa.

Subaru sɔ̄ra ba na ba bɛsɛn tabu kowobun kuu
bekuruginu wukura.

Ma ba nu gura ba ka doona.

²¹ Sere domma na kon yiberɛban gidi bɔ̄ra waamɔ,

kpa na n kɔ̄ban swi nɔ̄mɔ tɔ̄a tɔ̄a.

²² Ma Yinni Gusunɔ̄ u nɛɛ,

wee, nɛn tɔ̄mbu ba n bwisi mɔ.

Meya ba n man yɛ.

Ba sɔ̄awa gari bakasu.

Ba kɔ̄san kobun bwisi mɔ,

adama ba ñ gean kobu yē.

Kam kobu wee

23 Na tem mɛɛra ma mu sãa bitam,
gãanu sari mɛn wɔllɔ.

Na maa wɔllu mɛɛra,
na deema yam bururam sari mi.

24 Na guunu mɛɛra, na wa wee,
nu wɔruma. Ma gungunu nu b̄arimɔ.

25 Na maa mɛɛra na wa wee,
tɔnu sari tem sɔɔ.

Ma gunɔsu su yarina kpuro.

26 Na tem mɛɛra mɛ mu raa sãa tem gem.

Na deema wee, mu kua tem saaram.

Ma wuu si su wãa mi, su wɔruka.

Yinni Gusunɔwa u ye kua win mɔrun saabu.

27 Yinni Gusunɔ u nɛɛ,

u koo tem mɛ gɔsia tem saaram,

adama u maa nɛɛ,

u ñ derimɔ mu n sãa mɛ ka baadommaɔ.

28 Yen sɔ, tem mu ko n gɔɔ wooru sɔ,

kpa wɔllu tu yam t̄ira.

Domi u himba yi kɔ, u ñ maa biru wurɔ.

29 Ye wusu kpuron tɔmbu ba maasɔbu ka tɛn

towobun wɔkinu nua,

yera ba duki yakikira kpuro.

Gaba wɔriki d̄ãa s̄s̄s̄ ma gaba dua kpee baaba sɔɔ.

Ba wuu si deri su kua bansu.

30 Wunɛ Yerusalemu, buraru mba kaa maa tii kua.

Kaa tii beku wunɔmgiru kasuawa a dewe,

kpa a wuran saba sebe, kpa a kiro doke?

Kam sɔra kaa tii buraru kua.

Wee wunen k̄nasibu ba nun tusa

ba kasu bu nun go.

31 Na wuri ka weeweenu nɔɔmɔ

nge tən kurə wi u yiire u kī u win bii gbiikoo ma.
 Ase Yerusalemun nəəwa ga nəəramə mi.
 Ya wom gabamə, ya nəma dəmie ya m̀,
 ya kam kuawa.
 Wee yen yiberəba ba ye sēre, ya gəə dəə.

Yerusalemugibun toraru

5

¹ Yinni Gusunə u nəε,
 bεε Yerusalemugibu, i bεen swεε kpuro swīyo.
 I doo ka mi tamba ra mənne i kasu
 ì n ko i goo wa wi u ra ko dee dee
 ma u ra gem gere.
 I n yēro wa,
 saa ye səəra nε, Yinni Gusunə, kon bεen durum
 wəka.

² Ma Yeremi u nəε,
 wee, ba ra n bōrumə ba n m̀,
 ka Yinni Gusunən wāaru,
 adama weesu səəra ba bōri yi m̀.
³ Yinni, n n̄ wi u gem swīi, wiya a kasu?
 Wee, a bu sura adama ba nun atafiiru kua.
 A bu nən̄i sōwa, adama ka mε, ba n̄ gāanu gie.
 Ben gōru ga bəbiawa nge kperu.
 Ba yina bu wurama wunen mi.

⁴ Ma na nəε, ba sāawa nge bibu,
 ba m̀wa nge gari bakasu.
 Domi ba n̄ wunen swεε yē,
 ba n̄ maa wunen woodaba yē.
⁵ Kon gəsira n da be ba bukuren mi,
 kpa n ka bu gari ko.
 Domi be, ba wunen swεε yē,
 ba maa wunen woodaba yē.

Wee, ben tii ba nun yina
 nge yãa te ta wɛɛ yina
 ma ta yi kasuka.

⁶ Yen sōna bà n dua dāa sōwɔ,
 gbee sinansu su ra bu go.

Bà n dua yakasɔ,

gbeeku bõnu nu ra bu go.

Ma musuku gbeeku ga ra bu yɔɔru bwɛɛye

ben wuun gbāraranun kɔnnɔwɔ,

be ba yara min di,

gu ka bu sɛre gu kasuku.

Domi ben toranu nu dabia.

Ben naanɛ sariru ta kpã.

⁷ Yinni Gusunɔ u nɛɛ,

m̄ban sōna kon nɛn tɔmbun durum wɔka.

Domi wee, ba man deri

ma ba bõrumɔ ka bũnun yĩsinu.

Na bu debia,

adama bũna ba ka arukawani bɔkua

ba nu gasirimɔ.

⁸ Ba sãawa nge dum dwɛɛ yi yi deba

yi wuri m̀ yi kurɔbu gire.

Nge mɛya ba ra n ben berusebun kurɔbu naa gire,

ba n kpeeki m̀.

⁹ M̄ban sōna na n̄ ko n bwese teni m̄ru kɔsie,

kp̄a n tu sɛɛyasia yenin s̄.

¹⁰ Nɛ, Yinni Gusunɔ,

kon bu yibɛreba surema,

be, be ba sãa nge nɛn resɛm gbaaru.

Ba koo ten kara sura

kp̄a bu ten dāa kãasi b̄ɔri yi yi n̄ sãa nɛgii.

Adama ba n̄ gbaa te kam koosiamɔ kpuro.

¹¹ Mɛya kon ko domi Isireliba ka Yudaba

ba n̄ ka nɛ turo ȳre.

Nε, Yinni Gusunɔwa na yeni gerua.

Ye ya koo Isireliba deema

12 Yinni Gusunɔ u nεε,
Isireliba ba man siki
ba nεε, na n̄ dam gam mɔ.
Kɔsa kun maa bu deemamɔ.
Ba n̄ tabu wasi,
ba n̄ maa gɔɔru wasi.

13 Nεn sɔmɔbun gari yi maa sãawa nge wom dirum.
Ben goo ku ra bu gari gee s̄.
Ba maa gerumɔ ba m̄,
sɔmɔ ben gari yi w̄ri ben tii sɔɔ.

14 Yen s̄, nε, Gusunɔ, w̄llu ka tem Yinni,
na nεε, ye ba ka gerua mε,
wee, nεn gari yi ko n sãa nge d̄ɔ wunε Yeremin n̄ɔ
sɔɔ,
kpa nεn t̄n be, ba n sãa nge d̄ãa ye d̄ɔ wi, u koo
mwa.

15 T̄ε bεε nεn t̄mbu, Isireliba,
kon bεε bweseru garu surema tontonden di.
Bwese te, ta dam mɔ
ta raa maa wãawa saa yellun di.
I n̄ maa ten barum n̄ɔmɔ.

16 Ba sãawa tabu durɔbu be kpuro.
Ben s̄εnun saabu,
gonu ra n yibawa sikaɔ.

17 Bwese te, ta koo bεεn d̄ianu kam koosia,
ka bεεn bibu, ka bεεn yaa sabenu, ka bεεn d̄ãa
marum,
kpa bu bεεn wuu si su gb̄aranu mɔ tabu w̄ri,
bu k̄suku,
s̄i sɔɔ bεεn ȳiyɔbu wãa.

18 Adama yen t̄ɔ te, n n̄ bεε kpuro kon kam
koosia. 19 T̄ε Yeremi, b̄a n nεε, mban s̄na nε,

Gusunɔ ben Yinni na bu yenin bweseru kuamme,
kaa bu wisiwa a nɛɛ, ba man deri ba ka tɔn tukobun
bũnu na ben temɔ ba sãamɔ. Nge meya ben tii ba
koo da bu tɔn tukobu sã tem tukumɔ.

Gusunɔ u win tɔmbu kirɔ mɔ

²⁰ Yinni Gusunɔ u nɛɛ,

i Yakɔbun bweseru sɔɔwɔ,

be, be ba sãa Yudaba, i nɛɛ,

²¹ bu swaa dakio ye na bu sɔɔmɔ.

Ba sãawa nge wɔkɔbu, ba ñ bwisi mɔ.

Ba nɔni mɔ, adama ba ñ yam waamɔ.

Ba swasu mɔ, adama ba ñ gari nɔɔmɔ.

²² Ba ñ koo man nasia?

Ba ñ koo diiri nen wuswaaɔ?

Nɛna na dera yani sɛeri yi nim wɔkun nim gunua.

Ma na nɛɛ, mu ñ maa saramɔ

mi na mɛn nɔɔ bura yeru yi mi.

Miya mu ko n wãa sere ka baadommaaɔ.

Baa mɛ nim kurenu nu ra se, nu ñ dam mɔ.

Baa mɛ nu ra wɔki, mu ku ra gam de.

²³ Adama be, nen tɔmbu, ba sãawa mem nɔɔ sariba.

Ba ra ka man mɔru ko kpa bu man deri.

²⁴ Ba ku ra tii sɔ bu nɛɛ,

bu nɛ, Yinni Gusunɔ nasia,

nɛ wi na ra bu gura wɛ

wɔɔ ka wɔɔ yen saa sɔɔ,

kpa n maa saa yi bu ka dɛanu gɛ.

²⁵ Ba n yɛ ma ben durum ka ben toranun sɔna

ba ku ra maa doma ten bweseru wa.

²⁶ Domi ben suunu sɔɔ tɔn kɔsobɔ wãa.

Ba ra tɔmbu yɛri beriewa bu ka bu mwɛeri

nge be ba ra gunɔsu taa yinuɛ.

²⁷ Takiwa ya ra n yiba ben yenusɔ,

nge mɛ gunɔ taason gunɔ diru

ta ra n gunəsu yiba.

Nge mɛya ba kuura ma ba dam kua.

²⁸ Ba dīa geenu di ma ba bəria.

Ba ra kōsa kowa yu banda.

Ba ku ra ka gobeku yinɛ, n̄ kun mɛ s̄aro.

Ba ku ra bu ben gem wē.

Kpa ben tii ba n kuuramə.

²⁹ Mban s̄ona na n̄ kon bwese teni m̄aru k̄osie,
kpa n bu s̄eyasia yenin s̄.

³⁰ Wee, n̄n t̄amba ḡaa k̄sunu m̄ò tem mɛ s̄o.

³¹ Ben s̄om̄bu ba gari weesugii m̄ò.

Ma ȳaku kowobu ba ben tiin arufaani kasu.

Ma n̄n t̄ambu ba bu yen dam k̄ēm̄.

Sanam mɛ kpuro ya koo n̄aru ko, am̄ona ba koo ko.

Yiberɛba ba Yerusalemu tarusi

6

¹ B̄ɛɛ B̄enyam̄ɛɛba,

i duki yakuro Yerusalemun di.

I k̄aba soowo Tekoa.

I ȳireru koowo B̄eti Haker̄emu.

Dom̄i n̄oni sw̄aa bakaru ka kam kobu sisi,
saa s̄o ȳɛsan n̄m geu gian di.

² Ba koo Yerusalemu, wuu bur̄o ge k̄osuku.

³ Wee, t̄amba ye w̄arim wee

nge kparobu ka ben yaa sabenu.

Ba ben sansani gira ba ka ye sikerena.

Ben baawure u win bweu mwa, wi ka win tabu
kowobu.

⁴ Ba kuuki m̄ò ba m̄ò,

i de su se s̄o s̄o gb̄ara su wuu ge w̄ari.

Adama t̄ɛ s̄o kpa, yam maa t̄iram̄.

⁵ N n m̄n na, i de su se w̄okuru

su da su gen dii geenu kəsuku.

⁶Ma Yinni Gusunɔ u bu sɔɔwa u nɛɛ,
bu dāa bɔɔrio kpa bu ka ye sasanu gira
bu ka Yerusalemu sikerena, bu ye sɛɛyasia
yɛn sɔ yɛn tamba dam darenamɔ.

⁷Nge mɛ dəkɔ ya ra nim swī mu n kokumɔ,
nge mɛya Yerusalemugibun nuku kɔsuru
ta ra n sɔɔsiramɔ.
Daa bɔɔbɔya ka kam kobun kookoosun gariya
yi ra n nɔɔramɔ mi.

Na ra n waamɔ baadomma
ba tambu nani sɔɔmɔ ba bu mɛɛra mɔ.

⁸N n mɛn na, bɛɛ Yerusalemugibu,
i nɛn sɔɔsiru laakari koowo,
kpa n ku ra nɛn tii gawa saa bɛɛn min di
n bɛɛn tem kam koosia.

Isireliba

ba kua mɛm nɔɔbu sariba

⁹Gusunɔ, wɔllu ka tem Yinni, u Yeremi sɔɔwa u
nɛɛ,
ba koo Isireli be ba tie gura mam mam
nge mɛ ba ra dāa binu sɔri
ba kun gāanu deri.

¹⁰Ma Yeremi u wisa u nɛɛ,
wara kon gari sɔ, kpa n nùn kirɔ ko.
Wara koo man swaa daki.
Wee, ba swaa tau. Ba n̄ kpɛ bu laakari ko.
Ben mi, wunɛ Yinni Gusunɔn gari
yi ra bu sekuru kowa.
Ba ku ra kā bu yi nɔ.

¹¹Yinni Gusunɔ,
wee, na ka tɔn be mɔru mɔ wunɛn sɔ.
Na kpana n tii nɛnɛ.

Ma Yinni Gusunɔ u nɛɛ,

a de m̄aru ye a man kuamme mi,
 yu w̄ari bibu s̄o be ba dweem̄o d̄aa saano,
 ka sere maa aluwaasiban wuunu s̄o.
 Domi kur̄abu ka dur̄abu ka t̄ok̄onu,
 kpurowa ba koo gura bu ka doona.

¹² Kpa ben yenusu su ko gabugisu
 ka ben gbea ka ben kur̄abu.

Domi kon tem me kpuron t̄ambu nen dam s̄osi.
 Ne, Yinni Gusun̄wa na yeni gerua.

¹³ Domi saa bw̄ebw̄ebun di sere ka damgibo,
 ben tii tiin arufaaniwa ba ra n naa gire.
 Nen s̄om̄abu ka ȳaku kowobun tii,
 ba ra n weesu m̄owa.

¹⁴ Ba ra n nen t̄ambun wahala atafiiru s̄awa,
 ba n m̄o, alafia w̄aa,
 adama alafia gaa sari.

¹⁵ N ween̄wa sekuru ta n bu m̄o,
 k̄sa ye ba m̄n s̄o,
 adama ba n sekuru m̄o.
 Ba n mam wure ma ba tore.
 Yen s̄ona ba koo w̄aruma bu gbi.
 Ba koo fukura bu w̄aruku
 d̄oma te kon bu seeyasia.

Ne, Yinni Gusun̄wa na yeni kpuro gerua.

¹⁶ Yinni Gusun̄o u win t̄ambu s̄owa u nee,
 i seewo i sw̄ee m̄eri
 i been yellun swaa bura ye kasu i sw̄i,
 kpa i wa i n w̄aa b̄ari yendu s̄o.
 Adama ba wisa ba nee,
 sa n ye sw̄im̄o.

¹⁷ Gusun̄o u nee,
 na bee k̄sobu w̄e
 i ka ben k̄oban sw̄i swaa daki.
 Adama ba wisa ba nee,
 sa n swaa dakim̄o.

18 Yen sɔ̄, u nɛɛ, bɛɛ bwese ni nu tie,
i swaa dakio i nɔ̄ ye ya koo nɛn tɔ̄mbu deema.

19 Bɛɛ temgibu, i waawo.

Wee kon nɛn tɔ̄mbu kɔ̄sa sure.

Yera ya ko n s̄aa ben bwisikunun are.

Domi ba ñ nɛn gari swaa daki,

ma ba nɛn woodaba gema.

20 Na ñ ben turare ye ya wee Seban di

ñ kun mɛ d̄aa kiku nubu duroruguu

ge ba ka na saa tontonden din bukata mɔ̄ s̄aarun s̄o.

Na ñ ben ȳaku d̄ɔ̄ mwaararuginu k̄i.

Mɛya ben ȳaku ni nu tie, nu ñ maa man w̄ɛremɔ̄.

21 Yen s̄ona kon bu sokuratia dokea,

kpa baababa ka ben bibu,

t̄onu maa ka win b̄ɔ̄rɔ̄

bu sokura mi bu gbi.

Ba koo Isireliba w̄arima

22 Yinni Gusunɔ̄ u nɛɛ,

wee bweseru gara sisi

saa s̄ɔ̄ ȳɛsan n̄ɔ̄m geu gian di

mi n toma.

Bwese ten tɔ̄mbu ba dam mɔ̄.

23 Ba t̄ennu ka yaasi n̄eni.

Ba nuki sosu, ba ñ w̄ɔ̄nw̄ɔ̄ndu mɔ̄.

Ma ba kukirimɔ̄ nge nim w̄ɔ̄kun nim.

Ba ȳɔ̄wa dumi w̄ɔ̄llɔ̄,

ma ba ȳɔ̄ swɛɛ swɛɛ, ba tabun s̄ɔ̄ru s̄aa

bu ka wunɛ Yerusalemu w̄ari, wunɛ wi a s̄aa Siɔ̄ni.

24 Yerusalemugiba nɛɛ,

ye sa ben labaari nua,

yera b̄ɛsɛn ḡoma dwiinya.

Sa wurura nge t̄ɔ̄n kurɔ̄

wi u yiire u k̄i u ma.

25 Goo u ku raa yari u da swεεε.
 Goo ku raa maa yari u da yakasε.
 Domi yiberεba ba wāa mi,
 ba ben takobiba neni.
 Tamba berum soore baama.

26 Yinni Gusunε u nεε,
 bεε nen tumbu, i saaki pεra sεkeo
 kpa i tii torom wisi nuku sankiranun sε.
 Bεen baawure u gεε swīiyε
 nge wi u win bii teereru bia.
 I wuri koowo ka nōni yīresu.
 Domi wi u koo bεε kpeerasia
 u koo bεε wōriwa subaru sεε.

Isireliba ba swaa tau

27 Yinni Gusunε u nεε,
 wunε Yeremi, na nun yi a ka nen tumbu sεwa
 nge mε seko u ra sii geesu sεwe,
 kpa a ka ben daa gia.

28 Ma Yeremi u nεε,
 tεn be, ba sāawa wee kowobu ka mεm nεε sariba.
 Ba bεεbuwa nge sisu. Be kpuro ba sankirewa.

29 Bā n sisu ka pεεrum dεε doke ba wure,
 ye kpuro ya ra yandewa,
 kpa pεεrum mε, mu sii si sεwa.

Adama kam sεεra ba Isireliba sεwa.
 Ben tεn kεsobu ba n wunaramε,

30 ma ba bu sokumε sii si su nε gea sāa.
 Domi Yinni Gusunε u bu biru kisi.

7

Yeremi u waasu mε

*Yinni Gusunεn sāa yerε
 (I maa mεεrio 26:1-19)*

¹ Yinni Gusunɔ u Yeremi sɔɔwa u nɛɛ, ² a doo a yɔra nen sãa yerun kɔnnɔwɔ a nɛɛ, yeniwa nɛ, Yinni Gusunɔ na gerua. Na nɛɛ, be Yudaba, be, be ba ra gesi du saa kɔnnɔ minin di bu ka man sã, bu swaa dakio bu nɔ. ³ Nɛ, Gusunɔ Isireliban Yinni, nɛ wi na wɔllu ka tem mɔ, na gerua na nɛɛ, bu ben sanu sanusu ka ben daa kɔsio. Saa yera kon de ba n wãa tem mɛ sɔɔ. ⁴ Bu ku ben naanɛ doke dii teni sɔɔ ba n mɔ, nɛ, Yinni Gusunɔn sãa yera mi! ⁵ Bã n ben sanu sanusu ka ben daa kɔsa, ma ba gea kuanammɛ, ⁶ ma ba kun sɔbu ka gɔminibu ka gobekuba dam dɔremɔ, ma ba kun maa tɔnu wi u kun gãanu kuen yem yarimɔ, ma ba kun bũnu sãamɔ ni nu koo de bu kam ko, ⁷ saa yera kon de ba n wãa tem mɛ sɔɔ mɛ na ben baababa wɛ, ba n mɔ sere ka baadommaɔ.

⁸ Adama wee gari weesugiiya ba naanɛ sãa yi yi ñ arufaani gaa mɔ. ⁹ Ba ra n gbɛnimɔ, ba ra n tɔmbu goomɔ, ba ra n sakararu mɔ, kpa ba n nɔɔ mwɛɛ weesuginu mɔ, kpa ba n bũu wi ba mɔ Baali turare dɔɔ dokeammɛ, kpa ba n maa bũu sãaru mɔ te ba ku ra raa ko. ¹⁰ Kɔsi yiniwa ba ra n mɔ, kpa bu sere na bu yɔra dii tɛn mi ba ra man sã ba n mɔ, sa yakiara yibɛɛban nɔman di. ¹¹ Ba tamaa dii tɛn mi ba ra man sã ta sãawa gbɛnɔbun wãa yeru? Domi mɛsuma na waamɔ.

¹² N n mɛn na, bu doo Siloɔ bu yam mi na raa gɔsa bu ka man sã mɛeri. Kpa bu wa nge mɛ na mu kua nen tɔmbu Isireliban daa kɔsan sɔ. ¹³ Tɛ, yɛn sɔ ba kookoo sinin bweseru kua, ma na bu gerusi kpeetim sari adama ba ñ man swaa daki, na bu soka ma ba ñ man wurari, ¹⁴ yen sãna kon nen sãa yee tɛ sɔɔ ba ben naanɛ doke ka tem mɛ na be ka ben baababa wɛ kam koosia nge mɛ na Silo kua. ¹⁵ Kon

bu gira bu tonda nen wuswaan di nge me na ben mero bisibu Isireliba gira.

Gusunɔ u Yereḡin

kanaru yina Yudaban sɔ

¹⁶ Wunε Yeremi, a ku man suuru kana Yudaban sɔ. A ku bu kanaru garu kua. Domi na n̄ nun swaa dakimɔ. ¹⁷ A n̄ waamɔwa ye ba mɔ Yudaban wuu marosɔ ka sere Yerusalemun swεε sɔɔ? ¹⁸ Bibu ba dāa guramɔ būu yākunun sɔ. Ma ben baababa ba ka ye dɔɔ sɔrumɔ būu sāa yenɔ. Tɔn kurɔba p̄εε som burimɔ bu ka kiranu kɔ ni ba koo ka būu wi ba mɔ Asitaate ka sere maa būnu ganu sā, kpa bu ka man torari. ¹⁹ Adama ka gem, n̄ n̄ ne ba torarimɔ, beya ba tii sekuru dokemɔ.

²⁰ Yen sɔna na neε, kon de nen mɔru yu wɔri nen sāa yee te sɔɔ, ka tɔmbu sɔɔ, ka yaa sabenu sɔɔ, ka dāaɔ ka sere maa dīanu sɔɔ. Nen mɔru ye, ya ko n gbisimɔwa, ya n̄ suremɔ.

Yudaban mem nɔɔbu sariru

²¹ Wee ye ne, Gusunɔ Isireliban Yinni, ne wi na wɔllu ka tem mɔ na gerua na neε, i ra yākuunu ko n̄n sukum i ra di, ka yāku dɔɔ mwaararuginu, adama n buram bo i ni kpuro menna i beεyam di. ²² Domi na n̄ been baababa yākuru garu yiire dɔma te na bu yara saa Egibitin di. ²³ Ye na bu yiire yera, bu nen gari nɔɔwɔ, kpa na n̄ sāa ben Yinni, kpa be, ba n maa sāa nen tɔmbu. Bu nen wooda kpuro swīiyɔ ye na bu wε, kpa ben wāaru tu wεra. ²⁴ Adama ba n̄ swaa tem kpī bu nen gari nɔ. Ben tiin gōru kīra ba swīi, ma ben daa kōsa ya sosi. ²⁵ Saa dɔma tɔn di been baababa ba yara Egibitin di sere n̄ ka gisɔ girari, na ra n̄ beε nen sɔmɔbu gɔriammewa saa baayere.

²⁶ Adama i swaa taaya i n̄ man swaa daki. Ma i k̄sa kua n kere ye b̄εεn baababa ba kua.

²⁷ Wunε Yeremi, à n yeniba kpuro gerua, ba n̄ nun swaa dakim̄. À n maa bu soka, ba n̄ nun wurarim̄. ²⁸ Ka mε, a bu s̄ōw̄ō a nεε, ba s̄āwa bwese te ta ku ra Gusun̄ ten Yinnin gari n̄. Tora tee teya ba ra n m̄ baa ù n bu s̄εyasia. Gem ku ra n maa w̄ā ben n̄s̄ō.

Durum ye Yudaba ba kua

Beni Hin̄mun w̄ōw̄ō

²⁹ Yinni Gusun̄ u nεε,
Yudaba bu ben seri buro bu k̄s̄
yi yi s̄ōsim̄ ma ba s̄ā nεgibu.
Bu ȳōw̄ō guuru w̄oll̄,
kpa bu ḡō swī.
Wee ba n̄n m̄ru seeya,
ma na bu biru kisi.

³⁰ Domi be, Yudaba ba k̄sa kua n̄n n̄ni s̄ō. Ba ka b̄ūnu dua diru mi ba ra man s̄ā, ba tu disi doke.

³¹ Ma ba b̄ūu turanu bana Tofetī, Beni Hin̄mun w̄ōw̄ō bu ka ben bibu ȳāku d̄ō m̄waararuginu ko mi, ȳāku n̄n bweseru na n̄ mam ḡru doke n bu s̄ bu ko.

³² Yen s̄na t̄nu ganu sisi n̄i s̄ō ba n̄ maa w̄ōwa ye sokum̄ Tofetī n̄ kun mε Beni Hin̄mu. Ba koo ye sokuwa t̄n goo yeru. Miya ba koo t̄mbu sike ȳèn s̄ ayeru maa sari gam. ³³ Gun̄su ka ȳεε yi koo t̄n gonu di. Goo sari wi u koo yi yinari. ³⁴ Kon de Yerusalemu ka Yudaban wusu su mari s̄ō s̄ō, ba n̄ maa nuku dobun kuuki m̄ wuu si s̄ō. M̄ya ba n̄ maa kur̄ kpaarun womusu n̄ōm̄ mi. Domi tem mε, mu koo kowa bansu.

8

¹ Yinni Gusunɔ u nɛɛ, yen tɔɔ te, ba koo Yudaban sinambu ka ben asakpɔbun kukunu sikia sikirun di ka ben yāku kowobuginu ka ben sɔmɔbuginu ka sere maa Yerusalemun tɔmbuginu. ² Sɔɔ sɔɔ, nu ko n sɔɔ soore. Wɔkuru kpa nu n wāa suru ka kperin tarum sɔɔ. Ba n̄ maa nu guramɔ bu sike. Nu koo kowa taaki tem sɔɔ. Domi sɔɔ ka suru ka kperi yiya ba raa kīa ma ba yiira ba yi sāwa. ³ Be ba koo tiara be, Yuda daa kɔsagii be sɔɔ, mi na bu yarinasia kpuro, gɔɔwa ba ko n kī n kere wāaru. Nɛ, Yinni Gusunɔwa na yeni gerua.

*Yudaban bwisikunu**kun asansi mɔ*

⁴ Yinni Gusunɔ u Yeremi sɔɔwa u nɛɛ, a nɛn tɔmbu bikio a nɛɛ,

tɔnu ù n wɔruma, u ku ra se?

Goo ù n gɛra win swaan di, u ku ra wurame?

⁵ N n mɛn na, mban sɔna nɛn tɔmbu Yudaba ba swaa kɔsa swīi ba dɔɔ.

Ba yɔrariwa dim dim ben weesu sɔɔ

ba n bũnu sāmɔ.

Ba n̄ kī bu gɔsirama nɛn mi.

⁶ Na yɔ sɛɛ na bu swaa daki ka laakari.

Ba gari gerumɔ yi yi n̄ asansi gaa mɔ.

Ben goo kun gɔru gɔsiamɔ win nuku kɔsurun di, u nɛɛ, mban sɔna u yeni mɔ.

Be kpuro ba ben tiin swaa swīiwa

nge duma ye ya wāa tabu sɔɔ.

⁷ Baa tionko ka kpurabu ka kpaaru baniku

nu yɛ saa ye n weenɛ nu sī

ka saa ye n weenɛ nu wurama nin wāa yero.

Adama nɛn tɔmbu ba n̄ nɛn wooda yɛ

ye na ka bu kpare.

Be ba tii garisi bwisigibu

⁸ Yinni Gusunɔ u maa nɛɛ,
amɔna ba koo ka kpī bu nɛɛ ba bwisi mɔ.

Beya ba nɛ Gusunɔn wooda mɔ.

Domi be ba wooda ye yorua, ba ye gɔsiawa.

⁹ Wee bwisigiba nɛ, Yinni Gusunɔn gari gema.

Ma ba yiberɛban yina mwaara

ba wāa biti ka sekuru sɔɔ.

N n mɛn na, bwisi yirà ba maa mɔ.

¹⁰ Yen sɔna nɛ, Yinni Gusunɔ,

kon de yiberɛba bu ben kurɔbu ka ben gbea
mweɛri.

Domi saa ben bwɛɛbwɛɛbun di

n ka girari ben damgibɔ,

ben tii tiin arufaaniwa ba ra n naa gire ka taki.

Nɛn sɔmɔbu ka yāku kowobu, weesa ba ra n mɔ.

¹¹ Ba ra n nɛn tɔmbun wahala atafiru sāawa,

ba n mɔ, alafia wāa,

adama alafia gaa sari.

¹² N weenɛwa sekuru tu bu mwa kōsa ye ba mɔn sɔ.

Adama sekura ku ra bu mwɛ bu tuka.

Ba ku ra maa ben toranu tubu.

Yen sɔna ba koo wɔruma bu gbi

dɔma te kon bu sɛɛyasia.

Nɛ, Yinni Gusunɔwa na yeni gerua.

Yinni Gusunɔ ka win tɔmbu

¹³ Yinni Gusunɔ u nɛɛ,
gbaa wuko u ra win dīanu gēwa u mɛnna.

Adama wee, na kī n nɛn dīanu mɛnna Isireliban mi,

ma na deema ba sāawa nge resɛm

ɔn kun mɛ nge figie ye ya wurusu dɛlla

ya ɔn binu mɔ.

Yen sōna kon bu deri swaa sarobun sō.

¹⁴ Yudaba ba nεε,
mban sōna sa sō mini.

I de su menna
kpa su da wuu si su gbāranu mən mi,
sa n gəə mara.

Domi Gusunə bεεn Yinni u yiwa su gbi.

U koo sun nim dεεgim nərusia,
yèn sō sa nùn torari.

¹⁵ Wee, sa tamaa wāara koo kəsi,
adama ya n̄ koore.

Sa tamaa saa gaa wee yè səə bεεn nəni swāaru
ta koo kpe,

adama nandaba bu sun deema.

¹⁶ Wee sa yiberεban dumin wəkinu nəomə Danun
bera gia.

Ma yi wuri m̄, yi tem kpuro neni mu diirimə.

Yiberε be, ba dīanu guramə ba gbea mwaamə,
ka sere Yerusalemu ka yen tambu.

¹⁷ Adama Yinni Gusunə u wisa u nεε,
na n̄ daa bεε sōwə mε ro?

Wee kon bεε wεε dεεgii kparema
yi yi n̄ dobo dobogibun gari nəomə.

Yi koo bεε dwεεwa.

Yeremin nuki sankira

¹⁸ Yeremi u nεε,
nən nuki sankira nən tambun wahalan sō.

Na kī n̄ tii nukuru yemiasia,
adama ya n̄ koorə.

¹⁹ Wee, na nən tambun weeweenu nəomə baaman
di.

Ba m̄, Yinni Gusunə u sariwa Siəniə?

Yen sunə u n̄ maa wāawa mi?

Ma Yinni Gusunə u wisa u nεε,
mban sōna ba nən m̄ru seeya

ba bũnu sãamə nìn bwãarokunu
ba waama tən tukobun min di.

20 Ma Yeremi u nεε,
saa ye sa raa yĩiyə su faaba wa,
ya doona nge gẽebun saa.

Wee, sa n̄ faaba wa.

21 N̄en t̄ambu ba n̄oni s̄ɔre.
Ben n̄oni swãa te, ta man b̄okana.
Na nande, na nuki sankire.

22 Tibu sariwa Galadiə?
Dokotoro goo sariwa mi?

Nge mban s̄ona Isireliban bosu kun kpeemə.

23 N̄en wiru t̄a n̄ daa nim yiba
ma n̄en n̄oni yi sãa nge bwii,
kon daa wuri kowa s̄ɔ s̄ɔ ka w̄kuru
n̄en t̄ən be ba gun s̄.

Bwese weesugiru

9

1 Yeremi u nεε,
n̄a n̄ daa kuru m̄ə gbaburə, kon daa dawa ten mi,
n̄ n̄en t̄ambu deri na n̄ ka bu tondinε.
Domi be kpuro ba sãawa nge sakara kowobu.
Ma ba kua naanε sarirugibu.

2 Yinni Gusunə u gerua u nεε,
ba ra n̄ n̄ə d̄ɛrawa bu ka weesu ko.
Ba ku ra tem mε kpare dee dee gem s̄ɔ,
sere ka weesu.
Wee siya su kua ben dam.

Ba ra n̄ nuku k̄suru m̄əwa ba n̄ d̄ə.
M̄eya ba ku ra n̄ε, Yinni Gusunə wure.

3 Baawure u ra n̄ win kpaasi taki diməwa.
Ba n̄ naanε m̄əsinε.
Ba ra n̄ k̄rum̄ət̄onu kuanamməwa,

kpa ba n weesu sɔɔnamɔ.

⁴ Kpa ba n nɔni wɔ̄kunamɔ.

Ba ku ra gem sɔɔnɛ,

kpa ba n ben nɔɔ dɛ̄rimɔ bu ka weesu ko.

Mɛya ba ra n mɛ̄rimɔ nge mɛ ba koo ka kɔ̄sa ko.

⁵ Ba ra tii wɛ̄ kɔ̄san kobu ka weesu sɔɔ sere ba yina bu man wura.

⁶ Nɛ, Gusunɔ, wɔ̄llu ka tem Yinni, na nɛɛ,

wee, kon bu sɔwa n ben laakari mɛ̄eri.

Domi na ñ yɛ̄ ye kon ka nɛn tɔn beni ko

ben nuku kɔ̄surun sɔ̄.

⁷ Wee, tɔn ben yara ya sɔ̄awa nge sɛ̄ɛ dɛ̄ɛguu ge ga ra go.

Weesa ba ra n mɔ̄,

kpa ba n ben berusebu bɔ̄ri yɛ̄ndun gari sɔ̄mɔ.

Adama ben gɔ̄ruɔ, yina ba ra n bu bɛ̄rie.

⁸ Yeniban sɔ̄, kon bu sɛ̄ɛyasia

kpa n bu mɔ̄ru kɔ̄sie.

Nɛ, Yinni Gusunɔwa na yeni gerua.

Wuri ka swĩin sanam

⁹ Yeremi u nɛɛ,

kon guunu ka mi ba ra raa yaa sabenu kpare swĩiya.

Domi nu gbera, goo ku ra maa sare mi,

ba ku ra maa yaa sabenun wuri nɔ mi.

Ma gunɔsu ka gbeku yɛ̄ɛ yi duki yakikira min di.

Gãanu kun maa wãa mi.

¹⁰ Yinni Gusunɔ u nɛɛ,

u koo de Yerusalemu yu ko bansu,

kpa yu ko gbeku bɔ̄nun wãa yeru.

Mɛya u koo maa de Yudaban wusu su ko bansu.

¹¹ Wara u bwisi mɔ̄ u ka ye tubusia.

Yinni Gusunɔ ù n ka yɛ̄ro gari kua,

u geruo yɛ̄n sɔ̄ tem mɛ, mu kua bansu

mi goo ku ra maa sare.

¹² Yinni Gusunə u maa nεε, yeni ya koorawa yèn sō nən tambu ba nən woodaba deri ye na bu wē, ma ba n̄ nən gere wure, ba n̄ ka ye sɔmburu kue. ¹³ Ma ba ben tiin kīru swīi ba būu wi ba m̄ Baali sāwa nge mε ben baababa ba bu sōasi. ¹⁴ Yen sōna nε, Gusunə Isireliban Yinni, nε wi na wəllu ka tem m̄, na nεε, wee, kon bu dāa kiku gagu * ge ga sosu diisia, kpa n bu nim mε mu dēε m̄ n̄rusia. ¹⁵ Kpa n de bu yarina bu da bwese tukunun suunu s̄, mi be ka ben baababa ba n̄ daa yē. Kon de bu bu go ka takobi, kpa bu bu kam koosia mam mam. ¹⁶ Nε, Gusunə wəllu ka tem Yinniwa na yeni gerua.

Yeremi u nεε,
i doo i tən kur̄ be ba ra ḡə swī kasuma.

I doo i yen goniba sokuma

¹⁷ bu na fuuku bu sun ḡə wuri kua,

kpa bεsɛn n̄ni yīresu su koku.

¹⁸ Domi wuri n̄ra Sīnī.

Ba m̄, wee, ba sun gura,

seku bakara sun deema.

N kua tilasi su ka bεsɛn tem deri.

Wee ba bεsɛn yenusu k̄suka.

¹⁹ Bεε kur̄bu, i Yinni Gusunən gari n̄w̄.

Kpa i swaa daki i n̄ ye u gerum̄.

I bεn w̄ndiaba wuri s̄asī,

i ḡə wuri s̄asin̄.

²⁰ Domi ḡə u sun k̄asi saa fɛnɛntin di,

ma u dua sere sina kpaar̄.

Meya u maa bii be ba b̄su swεε s̄ə goom̄,

ka sere maa aluwaasiba mi ba ra gesi mɛnnε kpuro.

---

* **9:14** dāa kiku gagu - Dāa kiku gera ba ra soku abusenti.

21 Yinni Gusunə u nεε,
 tamba koo wəruku bu gbisuku,
 kpa ben gonu nu n tērie yakasə nge naa bisu,
 n̄ kun mε nge dobi yi yi gea yina ba deri gberə.
 Ba n̄ maa yi suamə.

À n kī a n bwisi gee mə,

a Gusunə gio

22 Yen s̄ə, bwisigii u ku woo kana win bwisin s̄ə.
 Damgii u ku maa woo kana win dam s̄ə.
 Meya dukiaḡii u ku woo kana win dukian s̄ə.

23 Adama wi u kī u woo kana,
 u woo kanə yèn s̄ə u bwisi mə u ka man tubu,
 ma u yē ma nena na s̄āa Yinni Gusunə.
 Na s̄āawa naanegii wi u ra siri dee dee,
 kpa u de durom mu n wāa tem s̄əə.
 T̄on benin bwesera ba ra man wēre.
 Nε, Yinni Gusunəwa na yeni gerua.

Kirə

Yuu be ba n̄ Gusunə yēn s̄ə

24 Wee t̄oru gara sisi t̄ə s̄əə kon bu kam koosia be
 ba bangə mə wasi s̄əə ma ba ku ra n̄en arukawani
 yibie. 25 Beya Egibitigibu, ka Yudaba, ka Edəmuba,
 ka Aməniba, ka Məabuba, ka be ba ra ben wii
 baarun seri k̄ani, ka sere be ba wāa gɓaburə. Domi
 bwese tuku ni kpuro ka mam Isireliban tii, ba
 s̄āawa bangə sariba ben ḡorusə.

Bũnu ka Yinni Gusunə

10

1 Bεε Isireliba, i swaa dakio i n̄ə ye Yinni Gusunə
 u bεε s̄əəmə. U nεε,

² i ku bwese tukunun yira swĩi.
I ku wurura wəllun yĩre nin sō,
ni bwese tukunu nù n wa,
nu ra nande.

³ Domi bwese nin sãaru ta sãawa kam dirum.
Nu ra sewa nu da dãa sōwə nu dãa bura.
Kpa dãa dãko u ka ye bwãaroku ko.

⁴ Kpa bu gu buraru kua,
bu gu sii geesu ka wura pote.
Kpa bu gira bu kulumba kpare ka matalaka,
gu ku ka wəruman sō.

⁵ Bwãarokunu nu ra n sãawa
nge nare ye ba ra ko gberə.
Nu n gari mə, ba ra n nu sōwawa,
domi nu n kpē nu ka tii sī.
Yen sō, i ku nin berum ko.
Nu n kpē nu bεε kōsa n kun mε gea kua.

⁶ Ma Yeremi u Gusunə siara u nεε,
Yinni Gusunə, a kpã.
Goo sari wi u ka nun weenε.
Ma a yĩsiru yara wunen dam saabu.

⁷ Wuna a sãa bwesenu kpuron sina boko.
Wara u n koo nun nasia.
Wuna a yiiko kpuro mə.
Bwesenu kpuron bwisigibu sō,
goo sari wi u ka nun weenε.

⁸ Be kpuro ba n bwisi mə.
Ben yēru ta sãawa kam.

Domi dāra ba ra dāku ba n sãamə.
⁹ Kpa bu tu sii geesu pote, si ba ka na Taasisin di,
n kun mε wura ye ya wee Ufasin di,
kpa bu tu yabe gaaduragiru ka wunəmgiru sebusia.
Ye ba kpuro ya sãawa tənun noman səmburu.

¹⁰ Adama wunε Yinni Gusunə,

a sãawa Yinni, wuna n weene bu sã.
A wãawa. Kaa n maa bandu diiwa sere ka
baadommao.

Wunen mōru yà n seewa,
tem mu ra yĩiriwa,
kpa bwesenu kpuro nu kpana nu yōra wunen
wuswaaɔ.

¹¹ Bɛɛ bwese tukunu, i swaa dakio i nɔ, bɛɛn bũu
ni, nu n wɔllu ka tem taka kue. Nin tii nu koo kam
kowa mam mam.

¹² Yinni Gusunɔwa u tem taka kua
ka win dam, ka win yēru,
ma u wɔllu tɛria ka win bwisi.

¹³ Wiya u ra de bukɔ gu se wɔllɔ,
kpa u woo seeyama saa gen wãa yerun di,
kpa guru winu nu nim kpaasina,
kpa guru maakinu nu koorɔ, kpa gura yu nɛ.

¹⁴ Tɔnu ù n ye kpuro mɛɛra, u ra biti soorewa.
Sekuru ta ra maa sekobu mwɛwa
bà n ben bwāaroku ni wa.

Domi nu n kpɛ nu ko mɛ, nu n wɛsiaru mɔ.

¹⁵ Ba nu kuawa bu ka tɔmbu nɔni wōke.
Nu n sãa gāanu. Nu koo kam ko sɔɔ teeru,
dɔma te Yinni Gusunɔ u koo nu siri.

¹⁶ Gusunɔ, Isireliban Yinni u n sãa nge ni.
Domi wiya u kpuro taka kua.

Wiya u sãa win tɔmbun arumani.

Win yĩsira Gusunɔ, wɔllu ka tem Yinni.

Yerusalemun wɔrumaa

ya turuku kua

¹⁷ Yeremi u nɛɛ,
bɛɛ Yerusalemugibu, wee, yiberɛ ba bɛɛ tarusi.
I seewo i bɛɛn yānu kpaasina.

¹⁸ Domi Yinni Gusunɔ u nɛɛ,

u koo de yiberε be, bu bεε wəri,
kpa bu bεε gura bu ka bεε da mi n toma.

¹⁹ Yerusalemugibu ba wuri wəri ba m̀,
sa kam kua. Wee, besen bosu kp̄εa,
besen n̄ni swāara banda.
Sa raa nεε, k̄sa yà n sun deema,
sa ko kp̄i su ye ma.

²⁰ Adama besen dia ya wəruka.
Yen wεε kpuro kasikira.
Ma ba besen bibu gura kpuro.
Goo sari wi u koo maa besen wuu seeya.

²¹ Yera Yeremi u nεε,
been kparobu ba kua gari bakasu.
Ba ñ Yinni Gusun̄o kasu.
Yen s̄na ba ñ kuure,
ma bεε kpuro i yarina.

²² Wee damu gagu ga n̄oram̄.
T̄n dabira wee saa s̄o ȳsan n̄m geu gian di,
bu ka Yudaban wusu kpeerasia,
kpa su ko gbeeku b̄n̄un wāa yeru.

Yeremi u kanaru m̀

ka win t̄mbun ȳsiru

²³ Yinni Gusun̄o, na ȳ
ma t̄nu kun kp̄ε u win tii kpara
nge mε n weenε.
Goo sari wi u koo kp̄i u win tii swaa gea sure.

²⁴ Yinni Gusun̄o, a man seeyasio saka s̄o,
n kun ka m̄ru, kpa a ku ra man kam koosia.

²⁵ A wunen m̄ru sureo
bwese ni nu ñ nun m̄m n̄wamm̄n mi,
ni, ni nu ñ nun s̄am̄.
Domi nu wunen t̄mbu Yak̄abun bweseru
kpeerasiam̄,

nu ben tem bansu koosiamɔ.

*Isireliba ba Yinni Gusunɔn
arukawani kusia*

11

¹ Gari yiniwa Yinni Gusunɔ u Yeremi sɔɔwa. U nɛɛ, ² a nɛn arukawanin gari nɔɔwɔ, kpa a Yudaba ka Yerusalemugibu sɔ a nɛɛ, ³ nɛ, Yinni Gusunɔ, na gerua na nɛɛ, bɔ̄ruruowa wi u yina u nɛn arukawani yenin gari nɔ, ⁴ ye na raa ka bɛɛn baababa bɔkua sanam mɛ na bu yara Egibitin di mi ba raa nɔni sɔɔre too. Miya na bu sɔɔwa na nɛɛ, bu nɛn gari swaa dakio, kpa bu ko ye na bu sɔɔwa. Saa ye sɔɔra ba ko n sãa nɛn tɔmbu, kpa na n maa sãa ben Yinni. ⁵ Nge mɛya kon ka nɛn nɔɔ mwɛɛru yibia te na bɛɛn baababa kua na nɛɛ, kon bu tem wɛ̄ mɛ̄ sɔɔ tim ka bom mu kokumɔ. Tem mɛya i waamɔ gisɔ.

Ma Yeremi u Yinni Gusunɔ wisa u nɛɛ, ami.

⁶ Yinni Gusunɔ u maa Yeremi sɔɔwa u nɛɛ, a gari yini geruo Yudaban wusu kpuro sɔɔ ka Yerusalemun nukurun swɛɛ kpuro sɔɔ, a nɛɛ, bu nɛn arukawanin gari swaa dakio kpa bu yi mɛm nɔɔwa. ⁷ Saa dɔma tɛn di na ben baababa yarama Egibitin di sere ka gisɔ, na ra n bu sɔɔmɔwa bu de bu man mɛm nɔɔwa. ⁸ Adama ba n nɛn gari yi swaa daki, bu sere yi mɛm nɔɔwa. Ben baawure u win tiin gɔ̄ru k̄iru sw̄iwa. Ma na dera bɔ̄ri yin gari yi wãa arukawani ye sɔɔ, yi bu di.

⁹ Yinni Gusunɔ u maa Yeremi sɔɔwa u nɛɛ, wee Yudaba ka Yerusalemugibu ba nɔɔ tia kua. ¹⁰ Ba wura ben baababan yira sɔɔ, be, be ba yina bu nɛn gari swaa daki. Ma ba ka bũnu arukawani bɔkua ba

nu sãamã. Isireliba ka Yudaba ba nen arukawani ye kusia ye na ka ben baababa bøkua.

¹¹ Yen sõna nε, Yinni Gusunã, kon de kõsa yu bu wõri. Ba ñ yariã kõsa yen min di. Ba koo man nãogiru sue adama na ñ bu swaa dakimã. ¹² Yudaba ka Yerusalemugibu ba koo da bu bũnu soku ni ba yãkunu koosimã. Adama bũu ni, nu ñ bu faaba m̀ wahaalan saa sã. ¹³ Bεε Yudaba, nge mε bεen wusu su geeru nε, nge mεya bεen bũnu nu geeru nε. Nge mε Yerusalemun swεε yi geeru nε, nge mεya yen sãa yenu nu geeru nε, mi i ra bũu wi ba m̀ Baali sã. ¹⁴ Adama wunε Yeremi, a ku kanaru ko tòn ben sõ. Domi baa bà n man soka ben wahaalan saa sã, na ñ bu wurarimã.

Isireliba ba sãa nge dãa

te ta ñ maa arufaani m̀

¹⁵ Yinni Gusunã u maa nεε,
 bεε nen tòn be na kī,
 mba i kasu nen sãa yerã.
 Domi murafitira i ra n m̀.
 I tamaa kon maa bεen yãkunu mwa,
 kpa i kun maa nãni sãore?
 I tamaa kon de i yari wahaalan di?

¹⁶ Yellu i sãa nge nen dãa geeru,
 te ta kpare ta maa bii geenu marumã.
 Adama tẽ kon dãa te ka ten kãasi kpuro dõõ meni
 subaru sã.

¹⁷ Nε, Gusunã wõllu ka tem Yinniwa na raa bεε gira nge dãa. Nena kon de kõsa yu bεε deema bεε Isireliba ka bεε Yudaba, kõsa ye i kua i ka nen m̃ru seeyan sõ. Domi i bũu wi ba m̀ Baali yãkunu koosimã.

Yeremin yɛnugibu

ba nùn seesi

¹⁸ Yinni Gusunɔ u man sɔɔsi ye nɛn tɔmbu ba man bɔkuammɛ. U man ben sanu sanusu sɔɔsi. ¹⁹ Na raa bu naanɛ sɔɔwa nge yaa te ba ka dɔɔ bu go. Na n̄ yɛ kɔsa ba man bwisikusimɔ, ba mɔ, bu de bu dɔa te sura ka ten marum. Bu tu wuna wasobun suunu sɔɔn di kpa bu ku maa ten yĩsiru nɔ.

²⁰ Adama wunɛ Gusunɔ, wɔllu ka tem Yinni, a sɔɔwa wi u ra siri dee dee.

Wuna a tɔnun gɔru ka win bwisikunu yɛ.

Wuna na nɛn weeweenu nɔmu sɔndia.

Na marawa n wa mɔru ye kaa bu kɔsia.

²¹ Ma Yinni Gusunɔ u nɛɛ, wee ye u koo Anatɔtugibu kua, be, be ba kasu bu nɛn wɔaru wuna ba mɔ, n ku Gusunɔn gari gere ka win yĩsiru. Nà n maa yina, ba koo man go. ²² Yen sɔna wi, Gusunɔ wɔllu ka tem Yinni u koo bu mɔru kɔsia. Ben aluwaasiba ba koo gbi tabu sɔɔ, kpa ben bii tɔn durɔbu ka tɔn kurɔbu bu gbi gɔɔrun sɔ. ²³ Domi u koo Anatɔtugibu nɔni swɔaru kpɛɛwa wɔɔ gè sɔɔ u koo bu mɔru kɔsia kpa goo kun tiare be sɔɔ.

Yeremi

u Yinni Gusunɔ gari bikiamɔ

12

¹ Yinni Gusunɔ, a sɔɔwa gemgii baadomma, na n̄ kpɛ n nun siribu soku.

Adama ka mɛ, na kĩ n nun gɔanu bikia wunɛn gem mɛ sɔɔ.

Ye na bikiamɔ wee.

Mban sɔna durumgiin wɔaru ta ra n kuuramɔ.

Mban sɔna a ra de be ba n̄ nun naanɛ sɔa

ba n wãa b̄ari yendu s̄o.

² Wuna a bu duura nge d̄aru, ma ba nuuru kua,
ba kp̄ea ba binu marum̄o.

M̄eya wunen gari ra n wãa ben n̄ōw̄o.

Adama yi ñ wãa ben ḡorūo.

³ Yinni Gusun̄o, a man ȳẽ.

A man waam̄o ma a nen ḡoru w̄era,

a wa ma ga wãa ka wun̄e.

A t̄on k̄so be wun̄o nge yãa ni ba ra mwe bu sake.

A bu s̄oru koowo a yi

t̄ō te ba koo t̄ambu gon s̄o.

⁴ Sere saa yer̄a kaa n dera besen tem mu n wãa
nuku sankiranu s̄o. Wee yakasu kpuro gberam̄o,
ma gbeeku yee ka gun̄osu gbim̄o besen tem men t̄on
k̄sobun s̄o. Domi ba gerum̄o ba m̄o, a ñ ben sanu
sanusu waam̄o.

⁵ Yinni Gusun̄o u nee,

Yeremi,

à n ka naasugibu duka m̄o,

ma a bu kpana, a wasira,

am̄ona kaa ka kp̄i a ka dumigibu duka da.

À n b̄ari yendu m̄o sanam me tem mu alafia m̄o t̄ona,
am̄ona kaa ko Yuudenin daaru t̄a n nim yiba ta
yarim̄o.

⁶ Domi wunen mero bisibu ka wunen yenugibu
ba nun naane sarirun kom kuamme. Wee ba nun
n̄ōgiri suem̄o birūo. A ku bu naane ko, baa bà n
nun gari dori s̄ōm̄o.

Yinni Gusun̄o

u win t̄ambu deri

⁷ Yinni Gusun̄o u nee,

na nen s̄aa yeru deri. Na nen t̄ambu biru kisi,
be, be ba s̄aa nen arumani.

Wee be, be na kī mi, na bu yiberɛba nɔmu sɔndia.

⁸ Domi ba man seesi nge gbee sunɔ
ge ga kukirimɔ dāa sɔwɔ.

Yen sɔna na n̄ maa bu kī nge yellu.

⁹ Ba kua nge gunɔ ge gunɔsu gasu su kasu su di.

Kon gbeeku yɛɛ kpuro soku yi na yi di.

¹⁰ Yiberɛ dabiru ba na n̄n tɔmbun temɔ ba mu
sanka,

nge mɛ yaa sabenu nu ra gberun dīanu sanku.

Tem mɛ, mu raa wā,

adama ba n̄ gāanu deri mi.

¹¹ Ba tem mɛ gɔsia nge tem saaram.

Wee mu sāare nge tɔnu wi u gɔɔ sumɔ u nuki
sankire.

Tem mɛ kpuro mu kam kua.

Goo sari wi u m̄n weeweenu kua.

¹² Ka guunun wii kpiirɔ kpuro yiberɛba ba
yɔɔwawa.

Na dera tabu bu tem mɛ kpuro wukiri.

Goo sari wi u wāa b̄ri yendu sɔɔ.

¹³ Wee ba dīanu duura, ma s̄ki kpia.

Ba tii wahala kua kam.

Sekura ba gā nɛ, Yinni Gusunɔn m̄run s̄.

Nɔɔ mwɛɛ te Yinni Gusunɔ

u bwese ni nu ka Isireliba sikerenɛ kua

¹⁴ Yinni Gusunɔ u nɛɛ, bwese ni nu ka Isireliba
sikerenɛ, nu s̄awa tɔn k̄sobu. Nu tem mɛ mwa mɛ
nɛ, Yinni Gusunɔ na Isireliba w̄ mu n s̄aa ben tubi.

Wee ye na gerumɔ bwese nin s̄ɔ. Na nɛɛ, kon nu
wuka saa nin tem di, kpa n̄ Yudaba wuna nin suunu
sɔɔn di. ¹⁵ Adama sanam mɛ na nu wuka na kpa,
kon maa nin wɔnwɔndu ko kpa n̄ de nin baatere tu
wura ten temɔ mɛ ta tubi di. ¹⁶ Geema ba raa n̄n

tambu sɔsi bu bɔre ka bũu wi ba mɔ Baalin yĩsiru, adama bà n gɔru gɔsia, ba mɔ nge mɛ n weenɛ nɛn tambu bu ko, kpa ba n bɔrumɔ ba n mɔ, ka nɛ, Yinni Gusunɔn wāaru. Saa yera kon de bu sina ka nuku dobu nɛn tɔmbun suunu sɔɔ. ¹⁷ Adama bwese te ta yina tu man mɛm nɔɔwa, kon tu wukawa kpa n tu kpeerasia. Nɛ, Yinni Gusunɔwa na yeni gerua.

Kpaka ye ba kua

ka wɛɛ damgii

13

¹ Yinni Gusunɔ u nɛɛ, nɛ, Yeremi, n doo n kpaka dwe kpa n ye sɛka pɔraɔ, adama n ku ye doke nim sɔɔ. ² Ma na kpaka ye dwa na sɛka pɔraɔ nge mɛ u man sɔɔwa. ³ Ma Yinni Gusunɔ u kpam nɛɛ, ⁴ n kpaka ye suo kpa n se n da daa te ba mɔ Efaratiɔ kpa n ye bere mi, kpee wɔru gagu sɔɔ. ⁵ Ma na seewa na da na ye berua mi, nge mɛ u gerua. ⁶ Ye n tɛ, u maa nɛɛ, n wuro Efarati mi, kpa n kpaka ye suama ye u raa nɛɛ, n bere mi. ⁷ Ma na seewa na da na kpaka ye sua mi ya raa beruan di. Adama na deema wee, ya sankira ya ñ maa garu koorɔ.

⁸ Yera Yinni Gusunɔ u man sɔɔwa u nɛɛ, ⁹ nge mɛya u koo Yudaba ka Yerusalemugibun tii suabu kpeerasia. ¹⁰ U nɛɛ, ba sãawa tɔn kɔsobu, ba ku ra wure bu win gari nɔ. Ben gɔru kĩrun gariya ba ra n yɔrari, kpa ba n bũnu yiiramme ba n sãamɔ. Ba koo kowa nge kpaka ye, ye ya ñ maa garu koorɔ mi. ¹¹ Nge mɛ ba ra kpaka sɛke pɔraɔ, nge mɛya u raa Isireliba ka Yudaba kpuro sua u tii sɛke ba n ka sãa win tambu, ba n win yĩsiru sɔɔwa, ba n sãa win

buraru, kpa tamba n nùn siaramo ben sã. Adama ba ñ win gari wure. Wi, Yinni Gusunowa u yeni gerua.

Yinni Gusunon maru

¹² Yinni Gusunō u nε, Yeremi sɔɔwa u nεε, n doo n nen tambu Isireliba sã ma wi, ben Yinni, u gerua u nεε, tam bwāara wāawa tam sã. Adama bà n wisa ba nεε, ba yē mε, ¹³ saa yera kon bu sã n nεε, mesuma wi, Yinni Gusunō u gerua. U nεε, u koo de win maru yu ko nge tam mε mu koo Yerusalemun tambu kpuro go, ka sinam be ba sã Dafidin sina gona sɔɔ, ka yaku kowobu, ka win sɔmɔbu, tem men tambu kpuro gesi. ¹⁴ Kpa bu soona bu kɔsukuna, baaba ka bii, u ñ ben goon wɔnwɔndu mɔ. Gāanu maa sari ni nu koo nùn yɔrasia sere u ka be kpuro go.

Yinni Gusunō u tambu

kirō mɔ ben tii suabun sã

¹⁵ Bεε, Isireliba,
i swaa dakio i nɔ, ye na gerumɔ.

I ku maa tii sua,
domi Yinni Gusunō u ka bεε gari mɔ.

¹⁶ I Gusunō bεεn Yinni bεεεε wεεyɔ
u sere ka yam wɔkuru na
te ta koo de i sokukira guunu wɔllɔ.

Meya i yam bururam mara,
adama u koo de mu tīra mam mam
kpa mu gɔsia yam wɔku bakaru
nge te ta wāa gɔribun wāa yerɔ.

¹⁷ I kun gari yi swaa daki,
kon da ñ swī bɔkuɔ bεεn tii sua bin sã.
Kon nɔni yīresu yari n banda.

Domi ba koo bεε Yinni Gusunon tambu yoru
mwεeri

bu ka da tem tukumə.

18 Yinni Gusunə u man sɔwə u nɛɛ,
n sina boko ka win mɛrɔ sɔwə n nɛɛ,
bu sinə temə domi ben sina furəsɔ wəruka
si su sãa ben buraru.

19 Wee, wuu si su wãa sɔɔ yɛsan nəm dwaru gia
Nɛgɛbuə,
sin tamba doona kpuro,
ma wuu si, su kɛnuə.
Goo sari wi u koo maa su kɛniə,
domi ba sin tambu Yudaba gura kpuro sem
ba ka doona tem tukumə.

Ba Yerusalemun bɛɛɛ wuna

20 Wunɛ Yerusalemu, a nani seeyo a wə,
wee, wunɛn yibɛɛba ba wee sɔɔ yɛsan nəm geu
gian di.

Mana tən be na raa nun nəmu səndia ba wãa,
bɛn sɔ a raa bɛɛɛ mə.

21 Be ba raa nun sokumə yinni,
bà n nun sɛɛyasiabu na, mba kaa gere.
Saa ye sɔɔra wuriribu bu koo nun deema
nge tən kurə wi u yiire u kī u ma.

22 Kaa tii bikia gɔruə a nɛɛ, mban sɔna yeni ya nun
deema.

Wunɛn tora dabinun sɔna ba wunɛn bekuru pota
ka dam
ba nun sekuru doke.

23 Etiopigii u koo kpī u win wasin gɔna kəsi?
Musuku gbeeku ga koo maa kpī gu gen sansun
bausu kəsi?

Aawo.

Nge mɛya bɛɛ be i kɔsan dɔɔnɛ mə,
i n̄ kpɛ i gea ko.

24 Yen sɔ, kon bɛɛ yarinasiawa

nge me woo ga ra yakasu yarinasiε gbaburo.

²⁵ Wunε, Yerusalemu,
yèn sǎ a nε, Yinni Gusunǎ duari,
ma a wunεn naanε doke weesu sǎǎ,
wee ye na nun yiiye.

²⁶ Kon wunεn bekuru ghabia
kpa bu wunεn tereru wa.

²⁷ Na waamǎ sakararu ka kuuki yi a mǎ,
sanam mε a būnu gasirimǎ a sǎamǎ guunu wǎllǎ ka
yakasǎ.

Ya sǎawa gǎa kǎsunu nen nǎni sǎǎ.

Yen sǎ, wunε Yerusalemu, kaa kam ko à kun tii
dεεrasie.

Saa yerà a mara, a ka tii dεεrasia.

Nim gǎǎ bakaru

14

¹ Sanam mε nim gǎǎra wǎa, Yinni Gusunǎ u
Yeremi sǎǎwa u nεε,

² Yudaba ba gǎǎ wooru sǎ.

Goo maa sari ben wuu marosun kǎnnǎsǎ.

Wee ba wǎruka temǎ ba nuki sankire.

Ma Yerusalemugibu ba nǎǎgiru sue ba faaba
kanamǎ.

³ Damgibu ba bwεεbwεεbu gǎrimǎ bu nim kasuma.

Adama bà n dǎkǎ da ba ku ra nim wa.

Ba ra gǎsiramεwa ka koto gbebusu,

kpa seku bakaru ta n bu mǎ, ba n wuswaa gǎanu
wukiri.

⁴ Tem mu besikira yèn sǎ gura kun nεmǎ.

Ma sekura gbee wukobu mǎ ba wuswaa gǎanu
wukiri.

⁵ Yaka bekusu sari.

Batuma sǎǎra nennu ra ma

kpá nu doona nu binu deri.

⁶Wee gbeeku ketekunu nu wãa guunu wɔllɔ,
nu wom gabirimɔ nge gbeeku bɔnu.

Nin nɔni tonda yèn sɔ yakasu sari.

⁷Yudaba ba gerumɔ ba mɔ̀,

baa mɛ sa taare mɔ bɛsɛn durum sɔ̀,

Yinni Gusunɔ̀, a sun somiɔ wunɛn yĩsirun bɛɛrɛn sɔ̀.

Wee sa kua mɛm nɔɔ sariba, ma sa nun torari.

⁸Wunɛ wi bɛsɛ Isireliba sa naanɛ sãa,

wuna a ra sun faaba ko wahalan saa sɔ̀.

Mban sɔ̀na kaa n sãa nge sɔ̀ wi u sarɔ bɛsɛn temɔ̀
u kpuna wɔ̀ku teeru tɔ̀na.

⁹Mban sɔ̀na kaa n sãa nge wi ba wɔ̀ri subaru sɔ̀,

ɲ kun mɛ nge tabu durɔ̀ wi u kpána u sun faaba ko,

a sere wãa bɛsɛn suunu sɔ̀.

Yinni Gusunɔ̀, ma sa wunɛn yĩsiru sɔ̀wa,

a ku sun deri.

¹⁰Wee ye Yinni Gusunɔ̀ u gerua win tɔ̀mbun sɔ̀.
U nɛɛ, ba ra kã ba n yaayaare mɔ̀. Ba ku ra kpĩ bu
sina bu tii nɛnɛ. Ba ɲ maa nùn wɛremɔ̀. U ben
durum yaaye. Yen sɔ̀na u bu sɛɛyasiamɔ̀.

¹¹Ma Yinni Gusunɔ̀ u Yeremi sɔ̀wa u nɛɛ, a ku
tɔ̀n be kanaru kua n ka bu gea kua. ¹²Domi baa
bà n nɔɔ bɔkuá, na ɲ ben kanaru nɔ̀mɔ̀. Bà n maa
yãku dɔ̀ɔ mwaararuginu ka kɛnu ganu kua, na ɲ nu
mwaamɔ̀. Kon de bu gbiwa gɔ̀ɔrun sɔ̀ ka kɛsi kɛsi
bararun sɔ̀ ka maa tabu sɔ̀.

¹³Ma Yeremi u wisa u nɛɛ, Yinni Gusunɔ̀, wee
wunɛn sɔ̀mɔ̀bu ba wunɛn tɔ̀mbu sɔ̀mɔ̀ ba mɔ̀, ba
ɲ tabu wasi. Gɔ̀ɔra kun maa duɔ̀ ben temɔ̀. Kaa de
ba n wãawa bɔ̀ri yɛndu sɔ̀ ka toro sindu.

¹⁴Yinni Gusunɔ̀ u maa nùn sɔ̀wa u nɛɛ, weesa ba
gerumɔ̀ ka nɛn yĩsiru. Na ɲ bu gɔ̀re, na ɲ bu wooda

gaa wē. Meya na ñ maa bu gari gεε sōwa. Kāsinu ka sian gari ka ben gōrusun gari yi ba gerumə, ye kpuro weesa. ¹⁵ Yen sō, səmə be na ñ gəre mi, ba ka tambu sōmə ba mə, ba ñ tabu wasi ben temə, gōra kun duə mi, kon de bu gbi tabu sō, ka gōrun sō. ¹⁶ Kpa tən be ba maa weesun gari sōmə mi, ba n wəruka Yerusalemun swεε sō gō te, ka taa bin sō. Ba ñ goo wasi wi u koo bu sike, be ka ben kurəbu ka bibu. Kon de ben nuku kōsuru tu wəriwa ben tii sō.

¹⁷ Yeremi u nεε, Gusunə u man sōwa n tən be sō n nεε,

nən nōni yĩresu su kokumə bururu ka yoka,
su ñ yōre.

Domɪ wahala baka ya nən tambu deema.

Ba bu so ba mεera kua.

¹⁸ Nà n yara na da yakasə,
na ra tən be ba go tabu sōn gonu wawa nu kpĩ.

Nà n maa wurama wuuə,
kpa n deema tamba barə gōrun saabu.

Gusunən səməbu ka yāku kowobu

ba ra n den sirenεwa tem mε sō.

Ba ñ yē ye ba mə.

Isireliba ba Yinni Gusunə

suuru kanamə

¹⁹ Yinni Gusunə,
a bεε Yudaba biru kisiwa mam mam?
A sun bwēra yarawa?

Mban sōna a sun sεyiasiamə a mεera mə
ye ya ñ bekuramə.

Sa bəri yendu mara, adama sa ñ tu wa.

Sa mara a sun bεkia, adama nōni swāaru sōra sa
wāa.

²⁰ Yinni Gusunə, sa durum kua wunen mi.

Sa tuba ma nuku kōsura sa kua, beɛ ka beɛn
baababa.

21 A wunen arukawani yaayo ye a ka sun bōkua.

Wunen yīsirun sō, a ku sun gēm.

A ku maa Yerusalemu fune wīa
mi a wunen sina gōna yīikogla yii.

22 Būu goo sari wi u koo kpī u gura neɛsia,

wallun tii, ta ñ kpē tu gura neɛsia.

Gusunō beɛn Yinni, wuna a ra de gura yu ne.

Wuna sa maa naane sāa. Domi wuna a ra ye kpuro
ko.

15

1 Yinni Gusunō u Yeremi sōwa u neɛ, na ñ nen
tambu Yudaba wɔnwɔndu kuamme, baa Mōwisi ka
Samuēli bā n na nen mi, bu ka man suuru kana ben
sō. Kon bu sōwa n neɛ, bu doonō nen wuswaan di.

2 Bā n maa wunε Yeremi bikia ba neɛ, mana ba koo
da, kpa a bu wisi a neɛ,

ba koo gbiwa.

Gaba koo ben yaron gō gbi, gō wiya koo bu sua.

Gaba koo gbi tabu sō, gō wiya koo bu sua.

Gaba koo gbi gōrun sō, gō wiya koo bu sua.

Kpa bu maa gabu yoru mwεeri, yoo tera ba koo di.

3 Kon de kēsīnu nne yu bu deema. Ba koo gbi tabu
sō, kpa bōnu nu ben gonu gεeri, kpa gbeeku yeɛ ka
gunōsu bu di mam mam. 4 Biti ka berum koo bwese
tukunu mwa bā n wa ye ya bu deema, ye Yudan
sina boko Manase Esekiasin bii u kuan sō kpuro
Yerusalemuō.

Yinni Gusunō

u koo Yudaba seɛyasia

5 Saa ye sɔɔ, Yerusalemu,
 wara u koo wunen wɔnwɔndu wa.
 Wara u koo nun wanyo kua.
 Wara u koo na u bikia ye n nun mɔ.
 6 Wee a man deri, ma a biru wura.
 Yen sɔ, kon nun nɔma doke n nun kpeerasia.
 Domi na wasira ka baadomman wɔnwɔn te na nun
 kuammɛ.
 7 Kon nen tɔn be sarawa nge dobi
 wusun gbāra kɔnnɔsɔ.
 Kon de bu ben bibu bia, kpa n bu kam koosia.
 Domi ba yina bu ben swɛɛ kɔsi deri.
 8 Kon de ben gɔminibu bu yani sɛeri dabiru kera
 yi yi wāa nim wɔkun goorɔ.
 Kon de yiberɛba bu na
 bu ben aluwaasiban mɛrobu wəri sɔɔ sɔɔ gbāara.
 Kpa nuku sankiraru ka bɛrum ben mɛro be deema
 subaru sɔɔ.
 9 Wi ba raa bɛɛɛ wɛɛmɔ
 yɛn sɔ u bii tɔn durɔbu nɔɔba yiru mara
 u wasikiramɔ.
 U koo mam gbiwa sekum ka seku bakaru.
 Be ba tie, kon de yiberɛba bu bu gowa tabu sɔɔ.
 Nɛ, Yinni Gusunɔwa na yeni gerua.

Yeremi u Yinni Gusunɔ

weeweenu koosimɔ

10 Yeremi u nɛɛ,
 nen mɛro, mban sɔna a man mara.
 Wee na kua bɔruro.
 Domi nen sɔna tem men tɔmbu kpuro
 ba sikirinamɔ ba sannamɔ.
 Na n goon mi gāanu bɔkure,
 na n maa goo gāanu bɔkure.
 Adama ka mɛ, ba man bɔrusimɔwa kpuro.

11 Ma Yinni Gusunɔ u nɛɛ,
kon nun yakia wunen gean sɔ,
kpa n nun wunen yiberɛba kamia
wahala ka nuku sankiranun saa.

12 Goo kun kpɛ u sisu bɔɔku,
si su wee sɔɔ yɛsan nɔm geu gian di
ka sere maa sii gandu.

13 Kon de yiberɛba bu na
bu tem mɛn arumani kpuro gura
nɛn tɔmbun durum sɔ ye ba kua tem mɛ kpuro sɔɔ.

14 Kon de bu ben yiberɛba sã tem tukumɔ mi ba ñ
yɛ.

Domi nɛn mɔru seewawa be sɔɔ nge dɔɔ.

15 Yera Yeremi u Yinni Gusunɔ wisa u nɛɛ,
a kpuro yɛ.

A man yaayo. A ku man duari.

A be ba man nɔni sɔɔmɔ mɔru kɔsio.

A ku man go, wunɛ wi a suuru mɔ.

A yɛ ma wunen sɔna na sekuru sɔɔwa.

16 Wunen gari kpurowa na swaa daki.

Ma na yi doke gɔruɔ.

Yiya yi man nuku dobu wɛ.

Gusunɔ wɔllu ka tem Yinni,

a n yɛ ma wunen yɛsira na sɔɔwa.

17 Mɛya na ñ wure n sina ka tɔn yaa kasikiobu

su ka nuku dobu ko sannu.

Na tii gɔwawa na sɔ nɛ turo,

domi a dera nɛn mɔru seewa.

18 Yinni Gusunɔ,

mban sɔna na wahala mɔ sere ka tɛ.

Mban sɔna ya sã nge boo wi u ku ra kpe.

Yinni, kaa n man sãawɛwa nge bwia ye ya ñ naanɛ
mɔ,

ñ kun mɛ nge daa te ta ra nim kpe?

19 Ma Yinni Gusunɔ u Yeremi wisa u nɛɛ,
 à n gɔsirama nɛn mi,
 kon de a maa ko nɛn sɔm kowo.
 À n wura a mɛm saarinu deri
 kpa a gari arufaanigii gere,
 kon maa nɛn gari doke wunɛn nɔɔwɔ.
 N n̄ mɔ wuna kaa gɔsira ben mi,
 beya n weenɛ bu wurama wunɛn mi.

20 Kon de a n dam mɔ
 nge gb̄ara te ba kua ka sii gandu.
 Ba koo ka nun tabu ko,
 adama ba n̄ nun kamiamɔ.
 Domi ko na n ka nun w̄aa n nun faaba ko.
 21 Kon nun yakia tɔn k̄sɔbun nɔman di.
 Kpa n nun w̄ɔra be ba nuki sosun nɔman di.
 Nɛ, Yinni Gusunɔwa na yeni gerua.

Gusunɔ u yina

Yeremi u kurɔ sua

16

1 Yinni Gusunɔ u Yeremi s̄ɔwa u nɛɛ, ² a ku kurɔ sua, kpa a ku bibu ma tem mini. ³ Wee ye ya koo bii be ba koo marura tem mɛ s̄ɔɔ deema, ka ben mɛrobu ka ben tundobu. ⁴ Barara ta koo bu go. Ba n̄ bu ḡɔɔ sw̄iyammɛ. Ba n̄ maa bu sikumɔ. Ba koo kowa taaki tem s̄ɔɔ. Be ba tia kpa bu bu go tabu s̄ɔɔ, n̄ kun mɛ, ḡɔ̄ru tu bu go, kpa gb̄eeku yeɛ ka gunɔsu ben gonu di.

⁵ Yinni Gusunɔ u maa nɛɛ, a ku du diru mi ba ḡɔɔ wooru s̄ɔ a ka bu duura. Domi na nɛn b̄ɔri yendu wuna tɔn ben min di. Na n̄ ben k̄iru mɔ, mɛya na n̄ maa ben w̄ɔnw̄ɔndu m̄. ⁶ Damgibu ka bw̄ɛɛbw̄ɛɛbu ba koo gbiwa. Ba n̄ bu sikumɔ, ba n̄

maa ben gəə wooru sinamə. Goo kun tii muririmə, goo kun maa kənimə ben gəən nuku sankiranun sə. ⁷ Bèn təm̄ba gu mi, ba n̄ goo wasi wi u koo ka bu dīanu naawa u ka bu nukuru yemiasia. Goo maa sari wi u koo ka bu tam naawa u ka bu dam kē, baa n̄ n ben meron na u gu, n̄ kun mε, ben tundo.

⁸ Yinni Gusunə u maa Yeremi səəwa u nεε, yenu mi ba təə baka dim m̄ə, a ku du mi, i di i nə ka be sannu. ⁹ Domi nε, Gusunə Isireliban Yinni, nε wi na wəllu ka tem m̄ə, na kon yam min nuku dobu kpeerasia bεen n̄ni biru. Ba n̄ maa nuku dobu womusu ka be ba suanamən n̄əguru n̄əmə mi.

¹⁰ Sanam mε kaa tən be gari yi n̄əasia, ba koo nun bikia bu nεε, mban s̄na nε, Yinni Gusunə na bu n̄ni swāa tenin bweserun gari s̄əm̄ə. Mba ba nε, Gusunə ben Yinni torari. ¹¹ Saa ye s̄əra kaa bu wisi a nεε, ben baababa ba man deri, ma ba da ba b̄nu s̄wa ba yiira nin nuurə, ma ba man biru kisi, ba n̄ n̄en woodaba m̄em n̄əwε. ¹² Ma ben tii ba k̄sa kua n kere ben baaba be. Wee ben baawure u ȳrari u win ḡrun k̄ru kankam swī. Ba n̄ n̄en gari swaa dakim̄ə. ¹³ Yen s̄ə, kon bu yara tem minin di, kpa bu da tem mi ben baababa ka ben tii ba n̄ yē. Miya ba koo b̄nu s̄ s̄ə s̄ə ka w̄kuru. Domi na n̄ maa bu durom gam kuammε.

Isireliba ba koo wurama

¹⁴ Yinni Gusunə u nεε, yen s̄na t̄nu ganu sisi n̄ s̄ə ba n̄ maa b̄rumə bu nεε, ka Yinni Gusunən w̄aru wi u Isireliba yarama Egibitin di. ¹⁵ Adama ba koo b̄rewa bu nεε, ka Yinni Gusunən w̄aru wi u Isireliba yarama saa s̄ə ȳsan n̄m geu gian di ka sere tem mi u raa bu yarinasian di. Domi kon de bu wurama ben temə mε na raa ben baababa wē.

Seeyasia bi bu wee

¹⁶ Yinni Gusunɔ u nɛɛ, wee, kon yiberɛba seeya bu Isireliba mwɛɛri nge mɛ susure kowobu ba ra swɛɛ mwɛɛri. Yeniban biru, kon maa yiberɛ gabu seeya bu bu wɔri bu go gungunu wɔllɔ ka guunɔ, ka sere maa kpee baaba sɔɔ nge mɛ taasobu ba ra yɛɛ wɔri bu go. ¹⁷ Domi nɛn nɔni yi ben sanu sanusu mɛɛra, sin gasu kun berua nɛn nɔni sɔɔ. Mɛya na maa ben toranu kpuro waamɔ. ¹⁸ Kon bu ben durum are wɛ mam mam. Domi ba nɛn tem disi doke mɛ mu sãa nɛn arumani, ma ba dera mu ben bũun bwãarokunu yiba ni nu ñ wãaru mɔ.

*Tɔmbu kpuro**ba koo Gusunɔ tubu*

¹⁹ Yeremi u nɛɛ,
Yinni Gusunɔ, a sãawa nɛn dam
ka nɛn kuku yee damgiru, nɔni swãarun saa.
Wunen miya handunian goonu nne kpuron tɔmbu
ba koo na,
kpa bu nɛɛ, weesa ben baababa ba swĩ.
Ben bũnu nu ñ gãanu sosi, nu sãawa kam dirum.
²⁰ Tɔnu u koo kpĩ u tii kua ye u koo sã.
Adama ka gem, nu ñ sãa Gusunɔ.
²¹ Yen sɔna, wunɛ Yinni Gusunɔ a nɛɛ,
kaa bu wunen dam sɔɔsi,
kpa bu gia ma wuna a sãa Yinni Gusunɔ.

*Yudaban durum**ka ben seeyasiabu***17**

¹ Yudaban durum ya yorua ben gɔrusɔ.
Ya maa sɔɔsire ben yãku yenun kãanu sɔɔ.

Ma n sãare ba ye yorua mi,
ka yorutii sisugia ka kpee te ta bɔ̀bunu bo.

² Ya sãawa seeda ye ya bu taare wẽemɔ.

Nge meya ben bũu turanu ka ben bwãarokunu
ka ben dãa kubenu ka ben gungunu mi ba ra bũu

wi ba mɔ̀ Asitaate sã,
ya maa bu taare wẽemɔ.

³ Yen sɔ̀na ne, Yinni Gusunɔ,

kon nen guu tɛ̀n mi ba ra man sã,

ka ben dukia ka ben gbea

ka gungunu mi ba ra bũnu sã

yiberɛba nɔ̀mu beria, ben durum yen saabu

ye ba kua ben tem me kpuro sɔ̀.

⁴ Ben toranun sɔ̀na ba koo ben tem bia

me mu sãa ben tubi.

Kon bu ko ben yiberɛban yobu,

kpa bu da tem mi ba n̄ yẽ.

Domi ba dera nen mɔ̀ru ya yabura nge dɔ̀.

Ya ko n maa yaburewa sere ka baadommaɔ.

A kun tɔ̀nu naane sãa

⁵ Ne, Yinni Gusunɔwa na nee,

bɔ̀rigiiwa wi u win gɔ̀ru s̄iya nen min di,

ma u tɔ̀nu naane sãa, u tãsa wi sɔ̀.

⁶ U ko n wɔ̀nwɔ̀ndu soorewa

nge dãa kiki si su wãa mi gãanu ku ra kpi.

U n̄ nuku dobu wasi.

U ko n wãawa tem saaramɔ mi goo sari.

⁷ Adama domarugiiwa wi u win naane doke ne,

Yinni Gusunɔ sɔ̀,

ma win toro sindu ta wãa ne sɔ̀.

⁸ Yẽro ko n sãawa nge dãa te ta yɔ̀ daarun goorɔ,

tɛ̀n gbini yi ku ra nim bie.

Dãa ten bweseru ta ku ra n yam susuru gara.

Ten wurusu ra n bekusu sãawa saa kpuro.

Sõo sārerun saa yà n na,
 ta ku ra ghere, baa wõo ge ghebura yõra.
 Meya ta ku ra maa marubu yõre.
 9 Tõnun gõru ga ra kõsa berewa.
 Meya gen barara ku ra bekure.
 Goo u wãa wi u koo kpĩ u gen bwisikunu gia?

10 Nε, Yinni Gusunõwa
 na ra tõnun gõru ka win bwisikunu wεeri,
 n ka nùn ye u kuan are wε.

11 Wi u dukia guramõ ka swaa kõsa,
 u sãawa nge kusu ge ga sãa tuka wee ye ga ñ ka.
 Dukia ye, ya koo nùn deriwa
 win wãarun suunu suunuka são,
 kpa u n sãa nge gari bækõ win wãa dãakiru são.

Yinni Gusunõ turowa

u sãa wãarun bwia

12 Bεsεn sãa yee dεεraru
 ta sãawa nge sina kita yiikogiru
 te ta wãlle suare yellun di.

13 Yinni Gusunõ, wuna bεsε Isireliba sa yĩiyõ.
 Be ba nun biru kisi, ba koo sekuru wa.
 Be ba ka nun tondinε, ba koo bu duari.
 Ba ko n sãawa nge bèn yĩsa ba yorua tua são.
 Domi ba wunε Yinni Gusunõ deri,
 wunε wi a sãa nge bwia yèn nim mu wãaru wεεmõ.

Yeremi u Yinni Gusunõ

somiru kanamõ

14 Yinni Gusunõ, a man bekio,
 kpa n wa n bekura mam mam.
 A man faaba koowo kpa n faaba wa.
 Domi wunε turowa na ra n siaramõ.

15 Yinni Gusunõ, wee, tamba man bikiamõ ba mð,

mana nɔni swāarun gari yi a bu sɔɔwa mi, yi woo.

I den bu wɔrima.

¹⁶ Adama na ñ yinε n wunen tɔmbu kpapa.

N ñ nε, na sende nɔni swāa ten tɔru tu ka na.

Wunen tii, a yε mε.

A maa yε gari yi na yara nen nɔɔn di kpuro.

¹⁷ Yen sɔ, a ku de na n maa berum soore wunen sɔ,

wunε wi a sāa nen kuku yeru nɔni swāarun saa.

¹⁸ A de be ba man nɔni sɔɔmɔ bu sekuru wa.

Kpa nε, na kun tu wa.

A de bu diiri, kpa nε, na n wāa ka toro sindu.

A de nɔni swāaru tu bu deema,

kpa a bu sεyasia n kpā.

Tɔɔ wɛrarugirun bεεε wɛɛbu

¹⁹ Yinni Gusunɔ u nεε, Yeremi, a seewo a da a yɔra kɔnnɔwɔ ge ba mɔ tɔmbun kɔnnɔ mi Yudaban sinambu ba ra ka du kpa bu ka yari, kpa a maa da a yɔra kɔnnɔ si su tien mi. ²⁰ Kpa a bu sɔ a nεε,

be, Yudaba ka ben sunɔ ka be, Yerusalemugibu,

be kpuro be ba dumɔ kɔnnɔ sin min di, bu nε

Yinni Gusunɔgia swaa dakiɔ bu nɔ. ²¹ Na nεε, ba

n tii sε kpa bu ku raa sɔmunu sɔbe tɔɔ wɛrarugiru

sɔɔ. Bu ku raa maa nu duusia Yerusalemun gbāra

kɔnnɔsun di. ²² Bu ku raa mam nu yara ben

yenusun di. Bu ku sɔmburu garu ko. Adama bu

sanam mε yiiyo nε, Yinni Gusunɔn sɔ nge mε na

ben baababa yiire. ²³ Geema, ben baaba be, ba swaa

taaya. Ba ñ man swaa daki. Ba nen sɔɔsinu yina.

²⁴ Adama be, bà n man swaa daki ka gem, ma ba ñ

sɔmunu ganu duusie Yerusalemun kɔnnɔsun di tɔɔ

wɛrarugiru sɔɔ, ma ba tɔɔ te yi nε, Yinni Gusunɔn sɔ,

ma ba ñ sɔmburu garu kue te sɔɔ, ²⁵ saa yera sinam

be ba sɔ Dafidin sina gɔnɔɔ ka ben sina asakpɔbu

ba koo du saa Yerusalemun kǎnnǎ sin min di, ba n tabu kekeba dua, be dumi gawe, kpa gabu ba n dumi sǎni. Meya Yudaba kpuro ka Yerusalemugibu kpuro ba koo maa du mi, kpa Yerusalemu ya n tǎmbu yiba sere ka baadommaa. ²⁶ Tǎmba koo na nen sǎa yerǎ Yudan wusu ka Yerusalemun baru kpaanu kpuron di ka Benyamēen tem di, ka sere maa guunun di ka wǎwin di, ka sǎo yēsan nǎm dvaru gian di, tem mē kpuron di gesi, bu yǎku dǎo mwaararuginu ko ka siarabun yǎkunu, kpa bu ka kēnu na, kpa bu turare dǎo doke mi. ²⁷ Adama bǎ kun nen gari swaa daki, yi na nēē, bu man tǎo wērarugii te yiiya, ma ba dumǎ Yerusalemun kǎnnǎsun di, ba n sǎmunu sǎowa, tǎo wērarugii te sǎo, saa yera kon wuu ge dǎo doke wi u ñ gbimǎ kpa be kpuro bu dǎo mwaara.

Yeremi u da mǎmǎn yenu

18

¹ Yinni Gusunǎ u Yeremi sǎowa u nēē, ² a seewo kpa a da mǎmǎn yenu. Miya kon nun gari sǎ.

³ Ma u seewa u da mǎmǎn yenu mi. U deema wee u wekeru mǎ. ⁴ Weke te u mǎ mi, ta ñ gea kue. Ma u ten sǎn te sua u ka weke kpaaru kua te ta nǎn wēre.

⁵ Yera Yinni Gusunǎ u nēē, ⁶ mban sǎna na ñ kpē n ka bēē Isireliba ko nge mē. Wee nge mē mǎmǎ wi, u sǎndu sua u nēni win nǎmuǎ, nge meya i maa wǎa nen nǎmuǎ. ⁷ Gasǎ, na ra gere bweseru garun sǎ n nēē, kon tu wuka n sura nge dǎa, kpa n tu kam koosia. ⁸ Adama bwese te, tǎ n ten daa kǎsa ta nuku kǎsuru deri, na ra tu deriwa na kun maa tu kǎsa kue. ⁹ Meya gasǎ, na ra maa gere bweseru garun sǎ n nēē, kon tu seeya. ¹⁰ Adama bwese te, tǎ n kǎsa

mò ma ta ò nèn gere swaa sue, na ku ra maa tu gea ye kue ye na raa gõru doke mi. ¹¹ Yen sã, a Yudaba ka Yerusalemugibu sãwɔ a nɛɛ, nɛ, Yinni Gusunɔ na sãru mò n ka bu kãsa kua. Na yen kpunaa yi. N n mɛn na, ben baawure u win daa kãsa derio u wurama nɛn mi.

¹² Adama ba koo gere bu nɛɛ, mban sãna ba koo kãsi. Ben baawure u koo win bwisiku kãsunu swiwa u ko ye u ki.

Isireliba ba Gusunɔ yina

¹³ Yinni Gusunɔ u nɛɛ,
Isireliba ba gãa kãsunu kua n sara.
I bwesenu kpuro bikio,
wara u yenin bweseru nãre.

¹⁴ Nim mu ra kokubu kpe Libanin guunu wəllun di?

Daa te ta kokumɔ,
ta ra nim gem kpe?

¹⁵ Adama nɛn tɔmbu ba man duari
ba da ba bũnu turare dãɔ dokeammɛ.
Ya dera ba ò yɛ ye ba mò ben swɛɛ sãɔ.
Ba ben yellun swaa dosu derimɔ,
ma ba swaa kisi swi.

¹⁶ Ba dera ben tem mu sankira.
Ma tɔmbu ba bu yɛmɔ baadomma.
Wi u sarɔ mi gesi, ù n mu wa,
u ra wiru kparewa.

¹⁷ Yen sãna kon de bu yarina yiberɛban wuswaaɔ
nge tua ye sãɔ yari yerun woo ga yarinasia.
Kon bu biru kisi.
Na ò bu mɛɛrimɔ sanam mɛ ba nɔni sãɔre.

Ba nã tia kua

bu ka Yeremi mwa

18 Yera tən be, ba nεε, su Yeremi nɔɔ tia kua su nùn mwa. Domi wooda kun gbimɔ baa yāku kowobu bà kun wāa. Bwisi kun kpeemɔ baa bwisigibu bà kun wāa. Gusunən gari kun gbimɔ yèn sɔ win sɔmɔba sari. N n mɛn na, i na su nùn wəri su yaa kasiki, kpa su ku maa win gari nɔ su sere yi laakari ko.

19 Saa yera Yeremi u Yinni Gusunɔ kana u nεε, Yinni Gusunɔ,
a man swaa dakio.

A nɛn yiberɛban gari yi nɔɔwɔ.

20 Kaa de gea yu gɔsira kɔsa?

Wee ba dɔkɔ kpiriru gba
bu ka man kpɛε sɔɔ.

A yaayo ma na yɔra wunɛn wuswaaɔ ben sɔ,
na ka nun gari kua
kpa a ku maa ka bu mɔru ko.

21 Yen sɔ, a de gɔɔru tu ben bibu go.

A de bu gbisuku tabu sɔɔ,
kpa kurɔbu bu durɔbu ka bibu bia,
kpa bu ko gɔminibu.

A de baranu nu durɔ be go,
kpa bu ben aluwaasiba go tabu sɔɔ.

22 A de tabu kowo wuunu nu bu wəri.

Kpa wuri yi nɔɔra ben yɛnusɔ.

Domi ba dɔkɔ kpiriru gba
bu ka man kpɛε te sɔɔ.

Ba man yina beria nɛn swaa sɔɔ.

23 Adama wunε, Yinni Gusunɔ,
a ben nɔɔsinaa kpuro yɛ,
ye ba kua bu ka man go.

Yen sɔ, a ku bu ben toranu wɔka.

A ku ben durum ye duari.

A de bu fukura wunɛn wuswaaɔ.

A bu sɛɛyasio wunen mɔrun saa sɔɔ.

Weke te ta kəsira

19

¹ Yinni Gusunɔ u Yeremi sɔɔwa u nɛɛ, a doo mɔmɔn mi a boo dwe ge ba kua ka sɔndu. Kpa a yāku kowo be ba bukure ka wuun guro gurobu menna, ² kpa i da wɔwa ye ba mɔ Beni Hinɔmuɔ ye ya wāa kɔnnɔ gen mi gia, mi ba ra wekenu mɔm. Miya kaa nɔɔgiru sua a gari gere yi kon nun sɔ. ³ Kaa Yudaban sinambu ka Yerusalemugibu sɔ bu swaa dakio bu nɔ ye nɛ Gusunɔ, Isireliban Yinni, nɛ wi na wɔllu ka tem mɔ na gerua. Kon de nɔni swāaru tu na Yerusalemuɔ sere wi u ten gari nua kpuro, win swasu su sikari. ⁴ Domi ba man deri, ma ba yam mi disi doke. Ba bũnu turare dɔɔ dokea mi, ni be ka ben sikadoba ka ben sinambu ba ñ yɛ. Ma ba tɔn dabinu go mi, be ba ñ gāanu kue. ⁵ Ba bũu wi ba mɔ Baali yāku yeru bania gunguru wɔllɔ. Miya ba ra ka ben bibu yāku dɔɔ mwaararugiru ko, yāku tɛn bweseru na ñ bu yiire, na ñ mam ten bwisikunu koore.

⁶ Yen sɔna nɛ, Yinni Gusunɔ na nɛɛ, tɔnu ganu sisi ñ sɔɔ ba ñ maa wɔwa ye sokumɔ Tofeti ñ kun mɛ Beni Hinɔmu. Ba koo ye sokuwa tɔn goo yeru.

⁷ Wɔwa yen miya kon Yudaba ka Yerusalemugibun nɔɔ tia ye ba kua kam koosia, kpa n de yiberɛba bu bu go tabu sɔɔ. Kon de gbeeku yɛɛ ka gunɔsu ben gonu di. ⁸ Kpa n de Yerusalemu yu ko bansu si ba koo yɛɛ. Wi u sarɔ mi kpuro, ù n ye wa, u biti soora u wia ko nɔni swāa ten sɔ. ⁹ Kon de yiberɛ be, bu bu nɔni sɔ sere bu ben berusebu ka ben bibun gonun yaa di.

¹⁰ Yen biruwa wunε Yeremi kaa boo ge kōra tən be ba ka nun da min wuswaaɔ. ¹¹ Kpa a nεε, nε Gusunɔ, wəllu ka tem Yinni na nεε, kon bu yarinasia kpa n wuu ge kōsuku nge boo ge, ge ba n̄ kpē bu maa sɔmε. Tofetin wəwa miya ba koo tambu sike yèn sɔ ba n̄ maa ayeru wasi gam. ¹² Meya kon tem mε ka mən tambu kua, kpa Yerusalemu yu ko nge Tofeti. ¹³ Yerusalemugibun yenusu ka Yudaban sinambun yenusu, yenusu kpuro gesi mi ba ra būnu turare dɔɔ dokeye ka mi ba ra suru ka kperi ka sɔɔ sã, ka sere mi ba ra maa būnu ganu sã, si kpuro su koo disi duurawa nge Tofeti.

¹⁴ Yen biru, Yeremi u gɔsirama Tofetin di mi Yinni Gusunɔ u n̄n gɔra u win gari gere. Ma u na u yōra Yinni Gusunɔn sãa yerun yaaraɔ u tambu kpuro sɔɔwa u nεε, ¹⁵ Gusunɔ Isireliban Yinni wi u wəllu ka tem mɔ u nεε, wee u koo de kōsa ye u raa gerua kpuro yu Yerusalemu ka yen wuu si su tie deema. Domi sin tamba swaa taaya, ba n̄ win gere nua.

Ba Yeremi dāa doke

20

¹ Yera sɔɔ teeru, Pasuri Imērin bii wi u sãa yāku kowo u ka maa sãa Yinni Gusunɔn sãa yerun kōsobun tənwero u nua ma Yeremi u yeniban gari gerua. ² Yera u dera ba n̄n so, ma ba n̄n dāa doke nge wiiro Yinni Gusunɔn sãa yerɔ, kənnɔ ge ba sokumɔ Benyamεen kənnən bera gia. ³ Adama yen sisiru bururu, Pasuri u Yeremi dāa ye wuna. Ma Yeremi u n̄n sɔɔwa u nεε, Yinni Gusunɔ kun maa nun sokumɔ Pasuri. Yīsi ten tubusiana b̄ri yenda ka nun sikerenε. Adama tē, u nun sokumɔ

Magɔɔ Misabibu. Yen tubusiana nandabu ka nun sikerene. ⁴ Domi Yinni Gusunɔ u gerua u neɛ, u koo wunɛ ka wunen bɔrɔba nandabu kpɛɛ. U koo de beɛn yiberɛba bu beɛn gabu go tabu sɔɔ, kpa a ye wa ka wunen nɔni. Kpa Babilonin sina boko u Yudaba go kpa u gabu yoru mwɛeri u ka da Babiloniɔ. ⁵ U koo de yiberɛba bu Yerusalemun arumani gura, ka sɔma ye tɔmba kuan are kpuro, ka sere gɔa gee ni nu wɔa ye sɔɔ. U koo de bu Yudaban sinambun arumani gura, kpa bu ka ye kpuro da Babiloni mi. ⁶ Pasuri, wunɛ ka wunen yɛnugibu, ba koo beɛ yoru mwa bu ka da Babiloniɔ. Miya i ko i gbi, wunɛ ka be a gari weesugii kua, kpa bu beɛ sike mi.

Yeremi u Yinni Gusunɔ

weeweenu koosimɔ

⁷ Yinni Gusunɔ, a man kɔkura,
ma na wunen gari wura.

A man sɛre a kamia.

Wee tɔru baatere

tɔmbu kpuro ba ra n man yɛɛmɔwa,

kpa ba n man gari bɔkɔ mɔ.

⁸ Nà n kɔ n gari gere,

sere n nɔɔguru sua ka dam n neɛ,

yiberɛba ba wee bu sun dam dɔre,

kpa bu sun kam koosia.

Yinni Gusunɔ,

tɔmba ra n man yɛɛmɔwa wunen garin sɔ
baadomma.

⁹ Nà n neɛ, kon nun deriwa,

na n maa wunen gari kparamɔ,

n da n sɔawa nge dɔɔ u wɔa nen wasi sɔɔ

u nen kukunu menimɔ.

Kpa n kookari ko n ka tii marisi,

adama na ku ra kpĩ.

¹⁰ Na nɔmɔ tɔn dabinu nu man kɔsa bwisikusimɔ.

Ba mɔ, nandabu wãa baama.

Su ka win gari da wirugibun mi.

Be ba raa ka man nɔɔ tia sãa

ba mɛrimɔ nà n kon sokura.

Ba mɔ, sɔrɔkudo kon de bu man samba ko.

Kpa bu wa bu man mwa bu mɔru kɔsie.

¹¹ Adama na yɛ ma wunɛ Yinni Gusunɔ, a wãa ka nɛ nge tabu durɔ damgii.

Yen sɔna be ba man nɔni sɔmɔ ba koo sokura.

Ba n̄ kpɛ bu man kamia.

Yen sɔna ba koo sekuru wa

kpa ba n tu yaaye sere ka baadommaɔ.

¹² Wunɛ Gusunɔ wɔllu ka tem Yinni,

wunɛ wi a ra tɔnu wɛɛri,

a ka wa ù n sãa gemgii,

kpa a n win bwisikunu ka win gɔrun gari yɛ,

wuna kon de a nɛn yiberɛba mɔru kɔsie.

Domɔ wuna na tii nɔmu sɔndia.

¹³ I Yinni Gusunɔ siaro ka womusu.

Domɔ u ra wɔnwɔndo wɔre

saa tɔn kɔson nɔman di.

¹⁴ Tɔɔ bɔrigira tɔɔ tɛ sɔɔ ba man mara.

Tɔɔ te, tu ku domaru wa.

¹⁵ Bɔrurowa wi u da u nɛn tundo sɔɔwa u nɛɛ,

wee, ba nùn bii tɔn durɔ marua.

Ma labaari ye, ya nùn nuku doo bakabu wɛ.

¹⁶ Durɔ wi, u kam koowo

nge wuu si Yinni Gusunɔ u kam koosia

u n̄ sin wɔnwɔndu kue.

Kpa u wuri nɔ bururu,

kpa u tabun wurenu nɔ sɔɔ sɔɔ gbãara.

¹⁷ Mban sɔna Gusunɔ u n̄ yande dere n gbi

sanam mɛ na wãa nɛn mɛron nukurɔ,

kpa nuku te, tu yande ko nɛn sikiru,
kpa na n wãa mi sere ka tẽ.

¹⁸ Mban sɔna na yara nɛn mɛron nukurun di,
na ka sere wahala yeni ka wasi wuriri bini waamɔ,
ma nɛn wãara wiru gooramɔ ka sekuru.

Yerusalemu koo kam ko

21

¹⁻² Sina boko Sedesiasi u Pasuri, Maakiyan bii, ka Sofoni, yãku kowo Maseyan bii gɔra Yeremin mi, bu nùn sɔ bu nɛɛ, u bu bikiaru kuo Yinni Gusunɔn mi, domi Nɛbukanɛsaa, Babilonin sina boko, u ka bu tabu mɔ. Sɔrɔkudo Yinni Gusunɔ u koo nùn maamaaki gaa kpare ben sɔ, kpa u wa u bu deri. Yera Yinni Gusunɔ u ka Yeremi gari kua.

³ Ma Yeremi u tɔn be wisa u nɛɛ, bu doo sina boko Sedesiasin mi bu nɛɛ, ⁴ ameniwa Gusunɔ Isireliban Yinni u gerua. U nɛɛ, wee, u koo de ben tabu kowo be ba ka Babilonin sina boko ka win tɔmbu sannamɔ wuun biruɔ bu duki su bu wura wuu ge sɔɔ. ⁵ Kpa wi, Gusunɔn tii u ka be Yudaba sanna ka mɔru u bu win dam sɔɔsi, ⁶ u de bara kɔsuru tu hunde koniba kpuro wɔri tu go wuu ge sɔɔ, tɔmbu ka yaa sabenu. ⁷ Yen biruwa u koo sina boko Sedesiasi, Nɛbukanɛsaa nɔmu bɛria, wi ka win sɔm kowobu ka win tɔn be ba wãa wuu ge sɔɔ, be ba gesi yara bararun di, ka tabun di, ka gɔɔrun di. Be kpurowa Nɛbukanɛsaa u koo go. U n̄ ben wɔnwɔndu mɔ. U n̄ maa goo derimɔ.

⁸ Wee ye Yinni Gusunɔ u maa Yeremi sɔɔwa win tɔmbun sɔ. U nɛɛ, wee, u bu swaa yiru yiyammɛ, swaa yèn mi wãara wãa, ka yèn mi gɔɔ u wãa. ⁹ Wi u koo gesi yɔra wuu ge sɔɔ, u koo gbiwa tabu sɔɔ, n̄

kun me ka gɔ̃ɔru, n̄ kun me ka bararu. Adama wi u yara u tii Babilonigibu wɛ be ba bu tarusi, yɛro koo win w̃aaru w̃ara. Teya ta ko n s̃aa win arumani ye u kp̃ĩa u yara. ¹⁰ Domi u ỹrariwa u wuu ge k̃sa kua, n n̄ m̃o gea. U koo gu Babilonin sina boko n̄mu s̃andiawa u gu d̃ɔ̃ meni.

Gari yi Yinni Gusunɔ

u Dafidin bweseru s̃ɔ̃wa

¹¹ Yinni Gusunɔ u n̄εε, am̄eniwa wunε Yeremi kaa Yudaban sina bokon bweseru s̃ɔ̃. A n̄εε, bu n̄ε, Yinni Gusunɔn gari n̄ɔ̃wɔ.

¹² Be, Dafidin bweseru,
ba n da gem sw̃i baadomma.
Kpa bu be ba dam d̃ɔre yakia
be ba bu dam d̃ɔrem̄n n̄man di.
Bà kun kue m̄ε,
n̄n m̄aru ya koo bu yabure
ben kom k̃sum s̃ɔ̃.
Ba n̄ maa kp̃ɛ bu ye go.

¹³ Kon Yerusalemugibu w̃ari.
Be, be ba w̃aa w̃awa s̃ɔ̃ kperun w̃ollɔ,
baa bà n gerum̄ ba m̄ɔ,
wara u koo kp̃ĩ u du ben w̃aa yerɔ,
u ben kuku yeru turi.

¹⁴ Kon bu s̄εyasia nge m̄ε ben kookoosu n̄ε.
Kon ben sina kpaaru d̃ɔ̃ meni
te ba bana ka d̃aa ye ba m̄ɔ s̄eduru,
kpa ye ya ka tu sikerene kpuro yu d̃ɔ̃ m̄waaara.

22

¹ Yinni Gusunɔ u maa Yeremi s̃ɔ̃wa u n̄εε, a doo Yudaban sina bokon yenuɔ kpa a bu gari yini s̃ɔ̃. ² A n̄εε, wi, Yudaban sina boko, wi, wi u s̃ɔ̃ Dafidin sina

gɔnaɔ, ka win bwãabu ka win tɔmbu ka be ba gesi wãa sina kpaaru mi, ³ bu nɛ, Yinni Gusunɔn gari yini swaa dakio bu nɔ. Bu gem swĩiyɔ. Bu be ba dam dɔremɔ wɔro be ba bu dam dɔremɔn nɔman di. Bu ku sɔbu ka gɔminibu ka gobekuban gãanu mwa ka dam. Bu ku maa taare sarirugibu go yam mini. ⁴ Bã n wooda yeni mem nɔɔwa, gabu ben bweseru sɔɔ, ba ko n bandu diiwa ba n sã Dafidin sina gɔna yeni sɔɔ. Ba koo du saa kɔnnɔ minin di ba n dua tabu kɛkɛ sɔɔ ye dumi gawe, ñ kun mɛ, ba n dumi sɔni, be ka ben bwãabu ka ben tɔmbu. ⁵ Adama bã n yina bu ye mɛn nɔɔwa, sere ka nɛ, Yinni Gusunɔn wãaru, sina kpaa te, ta koo kowa bansu.

⁶ Wee ye na maa gerua Yudaban sina kpaarun sã. Na nɛɛ,

baa mɛ na sina kpaa te wa ta wã
nge dãa sɔɔ ge ga wãa Galadio,
ñ kun mɛ, nge Libanin guurun wii kpiiru,
ka gem kon tu bansu koosia.

Goo kun maa sinamɔ mi.

⁷ Kon tabu kowobu tabu yãnu sebusia bu tu wɔri.
Kpa bu ten ghere yi ba kua ka dãa ye ba mɔ sɛduru
wukiri bu dɔɔ doke.

⁸ Tɔn tuko dabinu ba koo sara wuu gen mi, kpa
bu sɔɔna bu nɛɛ, mban sɔna Yinni Gusunɔ u wuu
bɔkɔ geni kua mɛsum. ⁹ Kpa bu bu wisi bu nɛɛ, gen
tɔmbu ba wi, ben Yinnin arukawani kusiawa, ma
ba da ba bũnu sãamɔ.

Ye Yinni Gusunɔ u gerua

Salumun sã

¹⁰ Bɛɛ Yudaba,
i ku wuri ko Yosiasi wi u gun sã.
I ku maa win ario ko.

Adama i wuri koowo Salumun sã,
wi ba yoru mwa ba ka da tem tukumɔ.

Domi u ñ maa wee.

Meya u ñ maa tem mɛ wasi

mi ba nùn mara mini.

¹¹ Wee ye Yinni Gusunɔ u gerua Salumu, Yosiasi
Yudaban sina bokon biin sã, wi u bandu dii win
baan ayerɔ. U nɛɛ, u doona, u ñ maa wee. ¹² U koo
gbiwa desiru sɔɔ mi ba ka nùn da mi, u ñ maa tem
mɛ wasi.

Yinni Gusunɔ

u Yoyakimu gerusi

¹³ Yeremi u Yoyakimu sãɔwa u nɛɛ, wee ye Yinni
Gusunɔ u gerua. U nɛɛ,

wunɛ Yoyakimu, bõrurowa a sãa.

Wee a wunɛn sina kpaaru bana,

adama a ñ gem swĩi.

A tu gidambisaba sosia

adama ye n weenɛ a tɔmbu kua,

a ñ bu kuammɛ.

A ra gabu sɔmburu koosie kam.

A ku ra bu ben kɔsiaru wẽ.

¹⁴ Ma a nɛɛ, kaa tii sina kpaɔa bakaru baniawa

kpa ta n gidambisa baka mɔ.

Ma a fɛnɛntiba doke,

a ten gani dãa gea ye ba mɔ sɛduru wukiri.

Ma a tu swɛrɛasia kom kom a ka sãasi ma sina kpaara.

¹⁵⁻¹⁶ Yɛn sã a ka sina kpaɔa te sɛduruba bana,

yeya n dera a sãa sina boko?

Wunɛn baaban tii u ñ sãa sina boko ro?

U ra diwa kpa u nɔ nge baawure,

adama u ra baawure kuewa ye n weenɛ u ko.

U ra sãarobu ka wɔnwɔndobu siriewa dee dee.

Yen sãna ye kpuro ya nùn koorã dee dee win wãaru
 𐎎𐎗𐎐.

Wi u maa mð nge mε,
 wiya u wi, Yinni Gusunə yě ka gem.

¹⁷ Adama wunε, wunen tiin arufaaniwa a kasu.

A kasuwa a taare sarirugibu dam däre
 kpa a bu go.

¹⁸ Yen biru, Yeremi u maa nεε, wee ye Yinni
 Gusunə u gerumə Yoyakimu, Yosiasin bii, Yudaban
 sina bokon sã. U nεε,

ù n gu, ba ñ nùn gəə swĩiyamme bu nεε,
 waiyo nen məə!

Waiyo nen sesu!

Waiyo nen yinni!

¹⁹ Adama ba koo win goru gawawa bu yara
 Yerusalemun di
 bu sike nge yaa saberu.

Yerusalemu ya koo sekuru wa

²⁰ Yeremi u nεε,
 wee ye Yinni Gusunə u gerua.

U nεε, bεε Yerusalemgibu,
 i doo i yə guu te ba mð Libaniə,

ka Basanin guurə,
 ka Abarimun gungunu wəllə,

kpa i kuuki ko i nəəguru sua.
 Domi be i ka arukawani bəkuə ba munkira.

²¹ U bεε kirə kua sanam mε i wãa bəri yendu səə,
 adama i nεε, i ñ nùn swaa dakimə.

Nge meya bεen daa ya sãa saa bεen piiburun di,
 i ku ra nùn swaa daki.

²² Tě, bεen kparobu ba koo ka woo doona
 kpa be i ka arukawani bəkuə
 bu bu yoru mwεeri bu ka da tem tukumə.

Saa ye sɔɔra i ko i sekuru wa,
 bɛɛn kom kɔsum sɔ.
 23 Bɛɛ Yerusalemugibu,
 bɛɛ be i sɔ sɛɛ bɛɛn dii buranu sɔɔ
 ni i kua ka Libanin dɔa gea,
 amɔna bɛɛn weeweenu ko n nɛ,
 sanam mɛ wuriribu koo bɛɛ deema
 nge tɔn kurɔ wi u yiire u kɪ u ma.

Yinni Gusunɔ

u Yoyakini sirimɔ

24 Yinni Gusunɔ u Yeremi sɔɔwa u nɛɛ, kaa
 Yoyakini, wi ba maa mɔ Yekonia, Yoyakimun bii,
 Yudaban sina boko sɔ a nɛɛ, sere ka nɛn wɔaru, baa
 ù n sɔan na nge taabu nɛn nɔm geuɔ, kon nùn wuna
 min di. 25 Kon nùn win yiberɛba nɔmu sɔndia, be,
 be ba kasu bu nùn go. Kon nùn bu nɔmu sɔndia be,
 bèn berum u mɔ mi. Beya Nebukanɛsaa, Babilonin
 sina boko ka win tabu kowobu. 26 Kon bu kɔ, wi
 ka win mɛro wi u nùn mara. Kpa bu ka bu da tem
 tukumɔ mi ba ñ bu mara. Miya ba koo gbi. 27 Saa
 gaa sɔɔ, ba ko ba n kɪ bu gɔsiramama ben temɔ adama
 ya ñ koorɔ.

28 Gaba koo bikia bu nɛɛ, Yoyakini wi, u sɔawa
 nge weke te ta kɔsire, ñ kun mɛ, nge gɔa ni goo kun
 maa kɪ? Aawo. N n mɛn na, mban sɔna ba wi ka win
 bweseru tem yara ma ba ka bu da sere mi ba ñ yɛ.

29 Ma Yeremi u nɛɛ, nɛn temgibu, i nɔwɔ ye Yinni
 Gusunɔ u gerua. 30 U nɛɛ, i durɔ wi garisio wi u ñ
 kooramɔ win wɔaru sɔɔ. U ko n sɔawa nge wi u bibu
 bia, domi win bweseru sɔɔ, goo kun maa sinamɔ
 sina gɔna sɔɔ u Yudaba kpara.

Kpara kɔsobu

23

¹⁻² Gusunə Isireliban Yinni u nεε, bōruroba kparo be ba nən tɔmbu goomə, ma ba bu yarinasiāmə nge yāa kparo kōsobu. Na maa nεε, wee ba nən tɔmbu gira, ba bu yarinasia ba yina bu bu nɔri. Yen sɔ, kon bu seeyasia ben nuku kōsu ten saabu.

³ Kpa n nən tən be ba tie mwεerima tem kpuron di, mi na raa dera ba yarinε, n ka bu wurama ben temə, kpa bu marura bu dabia. ⁴ Ne, Yinni Gusunə kon bu kparo kpaobu wε be ba koo bu kpara. Ba n maa nandamə bεrum sɔ. Baa ben turo kun maa biaramə.

⁵ Wee saa ya sisi

yè sɔ kon gemgii goo seeya Dafidin bweserun di
nge dāa kp̄ii p̄tura,
kpa u n bandu dii ka baadommaə.
U koo tən be kparawa ka bwisi gee.

Kpa u gem sɔsi tem mε sɔ.

⁶ Win waati ye sɔ,

Yudaba ba koo faaba wa.

Kpa u de Isireliba ba n wāa bəri yendu sɔ.

Kpa ba n nùn sokumə ba n mɔ,

Yinni Gusunəwa u sāa ben faaba kowo.

⁷ Yen sōna na nεε, wee saa ya maa sisi yè sɔ ba n maa bōrumə bu nεε, ka Yinni Gusunən wāaru wi u bu yarama saa Egibitin tem di. ⁸ Adama ba ko n da gerewa bu nεε, ka Yinni Gusunən wāaru wi u bu yarinasia sɔ yēsan nəm geu gia ka wusu gasu sɔ, ma u maa ka bu wurama min di, bu ka sina ben temə.

Gari yi Yeremi

u sɔmə weesugibu sɔwa

⁹ N n sɔməbun sōn na,

nɛn gõru ga sankira too,
 ma na diirimɔ sere ka nɛn kukunɔ.
 Na sãa nge wi tam mu goomɔ
 Yinni Gusunɔ ka win gari dɛɛrin sɔ,
 yi u man sɔɔwa u nɛɛ,
¹⁰ tamba yiba tem mɛ sɔɔ,
 be ba sakararu mɔ.
 Kõsa ba naa gire.
 Miya ben dam mu wãa.
 Yen sɔna tem mɛ, mu sankire,
 ma mɛn kpara yee ni nu wãa ghaburun bera gia nu
 gbera.

Domi u mu bõrusi.
¹¹ Gusunɔn sɔmɔbu ka yãku kowobu ba sankire,
 u wa ma ba nuku kɔsu kom mɔ
 sere ka win sãa yerɔ.
¹² Yen sɔna ben swaa ya koo wɔria,
 kpa yu bu yam tĩre.
 U koo de bu bu bɔria,
 kpa bu wɔruku saa ye u koo bu sɛɛyasia
 u de wahala yu bu deema.
 Wi, Yinni Gusunɔwa u yeni gerua.

Yudan Gusunɔn sɔmɔbun

kõsan kpãaru

¹³ Yinni Gusunɔ u nɛɛ,
 kɔsa ye na wa nɛn sɔmɔbu ba mɔ Samario,
 ya ñ ka nɔɔ gerurɔ.
 Domi bũu wi ba mɔ Baalin yĩsira ba ka gari mɔ.
 Ma ba nɛn tɔmbu Isireliba gerasia nɛn swaan di.
¹⁴ Adama kom kɔsum mɛ na wa Gusunɔn sɔmɔbun
 suunu sɔɔ Yerusalemɔ,
 mu beɔnɔgim kere.
 Ba sãawa sakara kowobu,

ma ba weesu m̀,
 ba t̀n k̀sobu dam k̀m̀ bu ku ka ben kom k̀sum
 deri,
 ma na be kpuro garisi nge Sodomu ka Gom̀ran
 t̀mbu.

15 Yen s̀na nε Gusuǹ, ẁllu ka tem Yinni,
 na nεn s̀m̀bu Yerusalemù s̀m̀
 ma wee kon de bu d̀a kiku gagu * ge ga sosu di,
 kpa bu nim mε mu d̀ε m̀ ǹ.
 Domi beya ba dera tem mεn t̀mbu kpuro ba n̄ maa
 man bεεε ẁεm̀.

S̀m̀ weesugibu

16 Ameniwa nε Gusuǹ, ẁllu ka tem Yinni na
 gerua. Na nεε,
 i ku maa nεn s̀m̀ ben gari swaa daki.
 Domi ba dera i ỳiỳ ye i n̄ wasi.
 Ben tiin g̀run bwisikuna ba gerum̀,
 n n̄ m̀ yi yi wee nεn ǹn di.

17 Ba ra mam be ba man gema s̀ bu nεε,
 na be gerua na nεε,
 ba koo b̀ri yendu wa.
 Kpa ba n be ba ben tii tiin g̀ru k̄ru m̀ s̀m̀ ba n
 m̀,
 ba n̄ k̀sa gaa wasi.

18 Yeremi u nεε,
 ben wara u ka Yinni Gusuǹ wesiana.
 Nge ben wara u win gari nua u yi laakari kua.
 19 Wee Yinni Gusuǹn m̀ru ya koo na nge guru
 woo b̀k̀
 kpa yu t̀n k̀sobu ẁri.

20 Win m̀ru ye, ya n̄ surem̀,
 ma n kun m̀ u win himba yibia.

---

* 23:15 d̀a kiku gagu - A mεerio 9:14.

Amèn biru, ya koo bæε nèn tǎmbu yeeri.

²¹ Yinni Gusunǎ u nεε,
sǎmǎ be, ba duki da, baa mε na ñ bu gǎre.
Ba maa gari gerua, baa mε na ñ ka bu gari kue.

²² Bà n daa nèn gari swaa daki,
nèn gariya ba koo raa kpara nèn tǎmbun suunu sǎǎ.
Kpa bu wa bu gǎru gǎsia bu ben kom kǎsum deri.

Yinni Gusunǎ

u wǎa yam kpuro

²³ Nε Gusunǎ, na wǎawa yam kpuro,
turuku ka tontondeǎ.

²⁴ Goo u koo kpĩ u kuke na kun nùn wa?
Na wǎawa yam kpuro, wǎllǎ ka temǎ.

Mba yakasu ka dobi

yi mǎǎsinε

²⁵ Na nǎǎmǎ ye sǎmǎbu ba gerumǎ. Be ba gari weesugii mǎ ka nèn yĩsiru ba mǎ, na ka bu gari kua dosu sǎǎ, ²⁶ sere saa yerǎ sǎmǎ beni ba ko n gari weesugii mǎ, kpa ba n nèn tǎmbu nǎni wǎkumǎ ka ben gǎrun gari. ²⁷ Ba kĩwa ben dosu weesugisun gari yi de nèn tǎmbu bu nèn yĩsiru duari nge mε ben baababa ba raa man duari bũu wi ba mǎ Baalin sǎ. ²⁸ Sǎmǎ wi u dosa u geruo ma u dosa. Wi na maa ka gari kua u yi tusio dee dee.

Nε, Yinni Gusunǎ na nεε,
mba yakasu ka dobi yi mǎǎsinε.

²⁹ Nèn gari kun sǎa nge dǎǎ ro?

Yi ñ sǎa nge matalaka ye ya ra kperu kǎre ro?

³⁰ Yen sǎna nε, Yinni Gusunǎ, kon sǎmǎ be sεεyasia, be, be ba ben winsim gari suamǎ ba ka gari weesugii mǎ. ³¹ Kon bu sεεyasia be ba ben tii

tiin gari suamə ba gerumə ka nən yĩsiru. ³² Kon bu seeyasia be ba ben dosu weesugisu tambu sɔmɔ. Ma ba dera nən tamba kɔramə ben wee si ka ben tən biarun sɔ. Na n bu gare, na n maa bu wooda wɛ. Meya ba n maa arufaani gaa mɔ tən ben suunu sɔɔ.

Yinni Gusunɔn gari

yi s̄awa s̄amunu

³³ Yinni Gusunɔ u Yeremi s̄ɔwa u nɛɛ, tən ben goo, n kun mɛ nən s̄amɔ goo, n kun mɛ yāku kowo goo ù n nun bikia u nɛɛ, mba nɛ, Yinni Gusunɔ na gerua, s̄amu nirà na bu s̄abi, kaa nùn wisiwa a nɛɛ, bera ba s̄a nən s̄amunu. Adama kon bu biru kisi. ³⁴ Ben wi u gesi nɔɔ wukia u nɛɛ, nɛ, Yinni Gusunɔ na bu s̄amunu s̄abi, kon ȳero seeyasiawa wi ka win yenugibu. ³⁵ Ye baawure u koo kpĩ u win winsim bikia, yera, u nɛɛ, mba Yinni Gusunɔ u gerua, mba u wisa. ³⁶ Adama bu ku raa maa gere bu nɛɛ, na bu s̄amunu s̄abi. Wi u ye gerua, win gari koo w̄ori win tii sɔɔ. Domi ba nən gari tamaməwa nɛ wi na s̄a ben Yinni wi u ra n w̄a, u dam kpuro mɔ. ³⁷ Kaa maa s̄amɔ be bikia a nɛɛ, mba nɛ, Yinni Gusunɔ na bu s̄ɔwa. Mba na bu wisa. ³⁸ B̄a n maa nun wisa ba nɛɛ, nɛ, Yinni Gusunɔ na bu s̄amunu s̄abi, baa mɛ na nɛɛ, bu ku maa yen gari ko, a bu wisio a nɛɛ, ameniwa nɛ, Yinni Gusunɔ na gerua. Na nɛɛ, ³⁹ kon bu biru kisi kpa n bu duari, be ka ben wuu ge na raa be ka ben baababa wɛ. ⁴⁰ Kon maa bu seku bakaru doke te ta n duarirɔ sere ka baadommaɔ. Kpa ba kun maa b̄ere mɔ t̄ambun n̄oni sɔɔ.

Figie bii

ni nu w̄a birenu yiru s̄ɔn gari

24

¹ Ye Nεbukaneεsaa, Babilonin sina boko u Yoyakini, Yoyakimun bii, Yudaban sina boko mwa ka win sina asakpɔbu ka ben dāa dākobu ka ben sekobu, u ka bu da Babiloniɔ, saa ye sɔra Yinni Gusunɔ u Yeremi figie bii ni ba doke birenu yiru sɔ sɔsi sāa yerun kɔnnɔwɔ. ² Bire nin teeru ta figie bii geenu yiba ni nu sāa nge yen marum gbiikum. Ma teera ma bii kɔsunu yiba ni nu ñ diirɔ.

³ Ma Yinni Gusunɔ u Yeremi bikia u nεε, Yeremi, mba a waamɔ mi. Ma u wisa u nεε, birenu yiruwa na waamɔ, ni nu figie binu yiba. Ganu gea sāa, ma ganu kɔsunu sāa, nu ñ diirɔ.

⁴ Yera Yinni Gusunɔ u nùn sɔwa u nεε, ⁵ wee ye na gerua, nε, Gusunɔ Isireliban Yinni. Na nεε, nge mε figie bii gee ni, nu ra tɔmbu wɛre, nge mεya kon Isireli be ba yoru mwεera ba ka da Babiloniɔ mεeri ka nɔnu geu. ⁶ Kon de bu wurama ben tem mini. Na ñ maa bu suramɔ, kon bu tāsisiawa. Na ñ maa bu wukamɔ, kon bu girawa n sire. ⁷ Kon bu gɔru kpɔɔ wɛ, kpa bu gia ma nεna na sāa kpuron Yinni. Ba koo wurama nen mi kpa ba n sāa nen tɔmbu ba n man sāamɔ.

⁸ Adama Sedesiasi, Yudaban sina boko ka win sina asakpɔbu ka tɔn be ba tie Yerusalemuɔ ka be kpuro be ba sɔ tem mε sɔɔ, ka sere be ba kpikiru da Egibitiɔ, kon dewa ba n sāa nge figie bii kɔsu ni nu ñ diirɔ mi. ⁹ Tɔmbu bā n bu wa ba koo biti soora. Gee kon bu yarinasia kpuro, ba koo bu yεwa bu bu yaakoru koosi kpa ba n wāa sekuru sɔɔ kpa ba n da ka ben yīsiru tɔmbu bɔrusi. ¹⁰ Kon bu tabu surema ka gɔru ka baranu sere bu ka gbi tem mε kpuro sɔɔ, mε na be ka ben baababa wɛ.

*Yudaban mem nɔ sarirun are***25**

¹ Yoyakimu, Yosiasin bii, Yudaban sina bokon bandun wɔɔ nnɛse sɔɔra Yinni Gusunɔ u ka Yeremi gari kua Yudaban sɔ. Ya sãawa Nebukanɛsaa, Babilonin sina bokon bandun wɔɔ gbiikuu. ² Ma Yeremi u Yudaba ka Yerusalemugibu kpuro sɔɔwa u nɛɛ, ³ saa Yosiasi, Amɔɔn biin bandun wɔɔ wɔkura itasen di, n ka gisɔ girari, yen wɔɔ yɛnda itawa mi. Saa min diyã na ra n bɛɛ Gusunɔn gari sɔɔmɔ adama i ku ra man swaa daki. ⁴ Yinni Gusunɔ u ra n bɛɛ win sɔm kowobu gɔriammɛ, bera win sɔmɔbu. U dera ba na na saa yee yellun di. Adama i ñ bu swaa daki, i ñ ben gari wure. ⁵ Sɔmɔ be, ba ra n gerumɔ ba n mɔ, i gɔru gɔsio kpa i bɛɛn daa kɔsa deri, kpa i wa i n wãa bɛɛn tem sɔɔ, mɛ Yinni Gusunɔ u bɛɛ ka bɛɛn baababa wɛ sere ka baadommaɔ. ⁶ I ku maa bũu goo yiira i nùn sã. I ku Gusunɔn mɔru seeya ka bɛɛn bwãaroku ni i kua ka bɛɛn tii, kpa u ku maa bɛɛ kɔsa gaa kua. ⁷ Adama Yinni Gusunɔn tii u nɛɛ, i ñ nùn swaa daki. I win mɔru seeyawa bɛɛn bwãaroku ni i kuan sɔ. Ma ya ka bɛɛ kɔsa naawa.

⁸ Yen sɔna wi, Gusunɔ wɔllu ka tem Yinni u nɛɛ, yèn sɔ i ñ nùn swaa daki, ⁹ yen sɔna u koo maa sɔɔ yɛsan nɔm geun tɔmbu kpuro gurama ka win sɔm kowo Nebukanɛsaa, Babilonin sina boko. Kpa bu bɛɛn tem mɛn tɔmbu wɔri bu kam koosia, ka be ba bɛɛ sikerene kpuro. Tem mɛ, mu koo kowa bansu sere ka baadommaɔ. Wi u sarɔ mi, kpa biti yu nùn mwa, sere u wia ko. ¹⁰ Ba ñ maa tɔɔ bakanun womusu nɔmɔ mi, ka sere kurɔ kpaanun womusu. Mɛya ba ñ maa nambun wɔkinu nɔmɔ. Ba ñ maa fitilanu wasi mi. ¹¹ Tem mɛ kpuro mu koo

kowa bansu, kpa bæε, win tɔmbu, i Babilonin sina boko yoru diiya wɔɔ wata ka wɔkuru.

¹² Adama wɔɔ wata ka wɔku ten biru, Yinni Gusunɔ u koo Babilonin sina boko ka win tɔmbu seesima ben tora ni ba kuan sɔ, kpa u ben tem kam koosia mu ko bansu sere ka baadommaɔ. ¹³ Bɔri yi u gerua tem mɛn sɔ, ka sere yɛn gari nε, Yeremi na gerua na yorua tire te sɔɔ, bwesenu kpuron sɔ, yi koo koorawa. ¹⁴ Domi bwese damginu ka sinam damgiba koo bu yoru mwεeri. Nge mɛya Gusunɔ u koo ka bu ben kɔsa kɔsie ye ba raa kua.

Gusunɔ

u koo bwesenu kpuro sɛyasia

¹⁵ Yinni Gusunɔ u win mɔru weesina ka tam mε u doke nɔra sɔɔ u nε, Yeremi t̄i u nεε, n ye mɔɔ kpa n de bwese n̄n mi u man gɔriɔ nu ye nɔ. ¹⁶ B̄a n wa ma u dera yiberɛba ba bu wɔri ba goomɔ, ba ko n b̄arimɔwa kpa ba n burisine nge wiirobu.

¹⁷ Yera na nɔra ye mwa Yinni Gusunɔn nɔman di. Ma na dera bwese n̄n mi u man gɔra nu win mɔru ye nɔra. ¹⁸ Na torua na ye Yerusalemugibu nɔrusia, ka Yudan wusu kpuron tɔmbu ka ben sinambu ka ben sina asakpɔbu, kpa Gusunɔ u wa u ben tem kam koosia kpa wi u sarɔ mi, u biti soora sere u wia ko. Kpa ba n da ka ye tɔmbu b̄rusi nge mε ya koorat̄ɛ.

¹⁹ Yen biru, na bwese ni nu tiegibu ye nɔrusia. Beya Egibitin sunɔ ka win sina asakpɔbu, ka win tɔmbu kpuro, ²⁰ ka bwese tuku ni nu w̄a Egibitiɔ, ka Usan sinambu, ka Filisitiban sinambu, beya Asikaloniɔ, ka Gasagii, ka Ekoroniɔ, ka sere be ba maa tie Asidɔduɔ, ben sunɔ, ²¹ ka Edɔmuba, ka Mɔabuba, ka Amɔnigibu, ²² ka Tirin sinambu ka

Sidonin sinambu, ka sere sinam be ba wãa nim wãkun bera giɔ, ²³ ka sere maa Dedanigibu, ka Temagibu, ka Busigibu, ka be ba ra wii baanun seri kɔni, ²⁴ ka maa Daarububan sinambu, ka bwesenu kpuron sinambu be ba wãa gɔburɔ mi yani sɛɛri wãa, ²⁵ ka Simirin sinambu ka Elamun sinambu ka sere Mɛdiban sinambu, ²⁶ ka sinam be ba wãa sɔɔ yɛsan nɔm geu gia kpuro, be ba wãa turuku ka be ba toma.

Bwese ni nu gesi wãa handunia sɔɔ, ni ka nin sinambu ba mɔru ye nɔra ma Babiloni ye ba maa mɔ Sesaki, yen sina boko u ye dakura.

²⁷ Yinni Gusunɔ u maa man sɔɔwa n Isireliba sɔɔwɔ n nɛɛ, ameniwa wi, ben Yinni, wi u maa sãa wɔllu ka tem Yinni u gerua. U nɛɛ, bu nɔruo sere yu bu go, bu siruku kpa bu wɔruku sere bu kpana bu se yɛn sɔ u dera yiberɛba ba bu wɔri ba goomɔ.

²⁸ U maa nɛɛ, bwese nin garu tã n yina tu nɔ ye na tu t̃i, n tu sɔɔwɔ n nɛɛ, tu nɔruo baa n n mɛren na. Wi, Gusunɔ wɔllu ka tem Yinnin woodawa.

²⁹ Domi u n win wuu Yerusalemu deri. N n mɛn na, u koo bweseru garu deri? Aawo, u n derimɔ. Bwesenu kpuro sɔɔra u koo win mɔru sure. Wi, Gusunɔ wɔllu ka tem Yinniwa u yeni gerua.

³⁰ U maa man sɔɔwa u nɛɛ, n bu sɔɔwɔ n nɛɛ, wi, Yinni Gusunɔ u koo kukiri wɔllun di. Win nɔɔ ga koo nɔra saa win wãa yee dɛɛrarun di. U koo win tem kukirisi.

U koo handuniagibu kpuro kukirisi nge tɔn dabi te ta d̃ianu gɛɛmɔ gberɔ.

³¹ Win kukiribu koo nɔra handunia kpuro sɔɔ. Domi u tɔmbu kpuro sokumɔ win siri gɔburɔ. Wi siribu di, u koo yɛro gowa ka takobi.

³² Wi Gusunɔ, wɔllu ka tem Yinni, u maa nɛɛ,

win siribu bu ko n sãawa nge woo baka
ge ga bwesenu kpuro gasirimã,
ga handunian goonu nne kpuro bukianε.

³³ Be Yinni Gusunã u koo de bu gbi siri bi sãã, ba
ko n teriewa baama handuniaã. Goo sari wi u koo
ben gonu menna u sike, kpa bu ben gãã swĩ. Nu koo
kowa taaki tem sãã.

³⁴ Bεε, win tãmbun kparobu,
i wuri koowo, i bindio temã.
Domi tãra tunuma tẽ sãã ba koo bεε sakiri.
I ko i wãruma i kãsikira
nge tem mãn weke buraru.

³⁵ I ñ kisiramã
domi i ñ kuku yeru wasi.

³⁶ Wee, kparo ben wuri yi koo nãra
domi Yinni Gusunã u koo ben tem kam koosia

³⁷ ka win mãru baka.
Tem mε, mu wãa bãri yendu sãã,
adama mu koo ko bansu.

³⁸ Nge mε gbee sunã ga ra yari gen wãa yerun di
gu ka dãanu kasu,
nge mɛya Yinni Gusunã u koo yari win wãa yerun
di,

u de bwesenu nu goona
kpa tem mu tãmbu bia win mãru bakan sã.

Yeremi u wãa Yudaban

wirugibun wuswaaã

26

¹ Ye Yoyakimu, Yosiasin bii Yudan sina boko u
bandu di, yen sãã mεε tera Yinni Gusunã u ka
Yeremi gari yini kua u nεε, ² ameniwa nε, Yinni
Gusunã na gerua na nεε, a yãro sãa yerun yaara
mini. Tãn be ba koo na saa Yudan wusu kpuron

di bu ka man sã, kpa a bu gari yi kpuro sã yi na nεε, a bu sã. Baa yin tia a ku ra bure. ³ Bà n wura ba nun swaa daki, ma ba wura ben dɔɔ sɔɔ, ba ben kom kɔsum deri, kɔsa ye na raa gɔru doke n bu kua, kon ye deri. ⁴ A bu sɔɔwɔ a nεε, amɛniwa nε, Yinni Gusunɔ na gerua. Na nεε, bu man swaa dakio bu nɛn woodaba swĩ ye na bu wɛ, ⁵ kpa bu ku nɛn gɔrobun gari atafiiru ko. Na ra be bu gɔrie saa yellun di, adama ba ñ bu swaa daki. ⁶ Yen sɔ, kon sãa yee te kam koosia nge mε na Silogiru kua, kpa n de bwesenu kpuro nu wuu gen yĩsiru sia nù n bõrumɔ.

⁷ Yãku kowobu ka Gusunɔn sɔmɔbu ka wuun tɔmbu ba Yereṁin gari yi nua yi u gerumɔ Yinni Gusunɔn sãa yerɔ. ⁸ Ye u gari yi gerua u kpa yi Yinni Gusunɔ u nùn yiire u tɔn be kpuro sã mi, yera yãku kowo be, ka Gusunɔn sɔmɔ be, ka sere wuun tɔn be ba tie kpuro ba na ba nùn sɛre. Ba gbàsukumɔ ba mɔ, kaa gbiwa. ⁹ Tɔmbu kpuro ba na ba Yeremi mɛnnε Yinni Gusunɔn sãa yeru mi, ba mɔ, mban sɔna a gerumɔ ka Yinni Gusunɔ yĩsiru a mɔ, sãa yee teni ta koo kam kowa nge Silogiru, kpa Yerusalemu yu ko bansu.

¹⁰ Ye Yudan wirugibu ba nua mε, yera ba seewa sina kpaarun di ba da Yinni Gusunɔn sãa yerɔ, ma ba sina sãa yee ten kɔnnɔwɔ ge ba sokumɔ kɔnnɔ kpɔɔ. ¹¹ Ma yãku kowo be, ka Gusunɔn sɔmɔ be, ba wirugibu ka tɔn be ba tie kpuro sɔɔwa ba nεε, n weenεwa bu durɔ wini go. Domi gari kamwa u wuu geni gerusimɔ. Bεɛn tii i maa yi nua ka bεɛn swaa.

¹² Ma Yeremi u wirugii be ka tɔn be kpuro sɔɔwa u nεε, Yinni Gusunɔwa u man gɔrima n ka gari ko

sāa yee teni ka wuu genin sã, nge mε i nua kpuro. ¹³ I gõru gasio kpa i kom kõsum deri. I Gusunõ bεen Yinnin gari swaa dakio, kpa u kõsa ye deri ye u raa kĩ u bεε kua. ¹⁴ Adama nε wee bεen nõmaa, i ka man koowo nge mε n bεε dende. ¹⁵ I yẽ ma na ñ taare gaa mō. Yen sã, ì n man go, nen yem mu kua bεε ka bεen wuu gen sãmunu. Domi ka gem Yinni Gusunõwa u man gõrima n ka bεε gari yini kpuro sã.

¹⁶ Yera wirugii be, ka tòn be ba tie ba yãku kowo be, ka sãmō be sãõwa ba nεε, n ñ weenε su durõ wi go domi ka Gusunõ besen Yinnin yĩsira u gari yini gerua.

¹⁷ Ma wuu gen guro gurobu gabu ba seewa ba tòn wõru ge sãõwa ba nεε, ¹⁸ Misee Moresetigii u raa Gusunõn gari gerua Yudan sina boko Esekiasin waati u nεε, ameniwa Gusunõ, wõllu ka tem Yinni u gerua. U nεε,
ba koo Yerusalemu bwiiya nge gberu,
kpa yu ko nge kpee ni ba suba,
kpa guu tèn wõllõ ba Yinni Gusunõn sãa yee te bana,
tu dānu kpi n ko dāa sãõ bõkõ.

¹⁹ Yudaba ka ben sina boko Esekiasi wi, ba Misee wi go? Esekiasi wi, u ñ Yinni Gusunõ nasie? Nge u ñ Yinni Gusunõ suuru kanε ro? Ma Yinni Gusunõ u kõsa ye deri ye u raa kĩ u bu kua. Yera i ko de bεεε, su tii durum baka yeni sãbi?

Yoyakimu

u Gusunõn sãmõ Uri go

²⁰⁻²¹ N deema Yoyakimun waati ye sãõ, durõ goo maa wãa wi ba mō Uri, Semaya Kiriati Yarimuḡiin bii. Durõ wi, u ra gari gere ka Yinni Gusunõn yĩsiru. Ma u gari tee yi gerua win tii, wuu genin

sõ nge me Yeremi u gerua mi. Ma Yoyakimu ka win tabu durɔbu ka maa win sina asakpɔbu ba gari yi nua. Yera sina boko wi, u kasu u Uri go. Ye Uri u nua me, u berum soora, ma u kpikiru sua u da Egibitiɔ. ²² Yera Yoyakimu u Elinatani Akaborin bii gɔra Egibitiɔ ka tɔmbu gabu sannu bu ka Uri mwaama. ²³ Ma ba Uri wi mwaama ba ka nùn na sina bokon mi. Ma u dera ba nùn go ka takobi. Yera ba win goru kare mi ba ra tɔn dirobu sike.

²⁴ Adama Akikamu Safanin bii u yɔrawa ka Yeremi ma u yina bu tɔn be Yeremi nɔmu beria bu go.

Yeremi

u sugu sɔndi win seru wɔllɔ

27

¹ Ye Sedesiasi Yosiasin bii, Yudaban sina boko u bandu di u kpa, n te fiiko, yera Yinni Gusunɔ u ka Yeremi gari kua u neɛ, ² Yeremi, a tii suguba kuo ka maa wɛɛ a ye sɔbe, ³ kpa a ye sɔmɔbu wɛ be sinam beni, Edɔmuban sunɔ, ka Mɔabuban sunɔ, ka Amɔniban sunɔ, ka Tirin sunɔ, ka Sidonin sunɔ ba gɔra Yerusalemuɔ Sedesiasi, Yudaban sina bokon mi, kpa ben baawure u ka ye win yinni daawa. ⁴ Kpa a maa bu sɔ bu ben yinnibu sɔ bu neɛ, ne, Gusunɔ, wɔllu ka tem Yinni, wi Isireliba ba sɔamɔ, na neɛ, ⁵ nɛna na tem taka kua ka tɔmbu ka yeɛ yi yi wɔa me sɔɔ, ka nen dam bakam. Wi na kɪ, wiya na ra mu wɛ. ⁶ Wee tɛ kon beɛn tem me kpuro nen sɔm kowo Nebukanɛsaa, Babilonin sina boko wɛ. Kpa n de sere ka gbeku yeɛyɔ yi nùn sɔmburu kua. ⁷ Bwesenu kpuro nu koo wi ka win bibu, ka win debuminu sɔ. Adama saa gaa koo na ye sɔɔ

bwese damginu ni nu sinam damgibu mɔ, nu koo ra win tii ka win temgibu yoru mwa.

⁸ Bweseru garu tà n yina tu Nebukanəsaa sã tu nùn yoru diiya, nɛ, Yinni Gusunɔ, kon de u bwese te tabu wəri. Kon maa tu bararu ka gɔ̃ɔru kpɛɛ, u ka kpĩ u tu kpeerasia.

⁹ N n mɛn na, bɛɛ, i ku maa bɛɛn sɔmɔbu swaa daki, ka bɛɛn sɔrobɔ ka bɛɛn tiin dosusu, ka bɛɛn gɔri sokobu, be, be ba ra bɛɛ sɔ bu nɛɛ, i n̄ ko Babilonin sina boko sã. ¹⁰ Domi weesa ba gerumɔ, ye ya koo de n bɛɛ tondasia bɛɛn tem di kpa n bɛɛ kpeerasia.

¹¹ Adama bwese te ta wura tu Babilonin sina bokon sugu sɔbe, tu nùn yoru diiya, kon bwese te deri ten tem sɔɔ kpa tu gbea ko mi, ta n wãa. Nɛ, Yinni Gusunɔwa na yeni gerua.

¹² Ma Yeremi u maa gari tee yi Sedesiasi sɔɔwa. U nɛɛ, Sedesiasi, wunɛ ka wunɛn tɔmbu, i Babilonin sina bokon sugu dokeo, i nùn yoru diiya, wi ka win tɔmbu, kpa i wa i n wãa. ¹³ Mban sɔna kaa de bu wunɛ ka wunɛn tɔmbu go tabu sɔɔ, n̄ kun mɛ i gbi gɔ̃ɔru ka baranun sɔ nge mɛ Yinni Gusunɔ u gerua. U nɛɛ, bwese te ta yina tu Babilonin sina boko wiru kpĩiya ta koo gbiwa nge mɛ. ¹⁴ U maa nɛɛ, i ku sɔmɔ ben gari swaa daki, be, be ba bɛɛ sɔmɔ ba mɔ, i n̄ Babilonin sina boko yoru diiyammɛ. Domi gari weesugiiya ba mɔ. ¹⁵ N n̄ nɛ, Yinni Gusunɔ na bu gɔra. Ba gari mɔwa ka nɛn yĩsiru adama weesa ba mɔ. I n bu swaa daki, kon bɛɛ girawa, kpa i gbi, bɛɛ ka be sannu.

¹⁶ Ma Yeremi u maa yãku kowobu ka tɔn be ba mɛnnɛ mi, gari yi sɔɔwa. U nɛɛ, wee ye Yinni Gusunɔ u gerua. U nɛɛ, i ku bɛɛn sɔmɔbun gari swaa

daki, be ba gerumɔ ba mɔ̀, ba koo ka Yinni Gusunɔn sãa yerun dendi yãnu wurama saa Babilonin di n ñ tɛɛmɔ. Domi gari weesugiiya ba mɔ̀ mi. ¹⁷ I ku bu swaa daki. I Babilonin sina boko wiru kp̄īyɔ, kpa i wa i n wãa. Mban sɔ̀na i ko i de beɛɛn wuu geni gu ko bansu.

¹⁸ Yeremi u maa nɛɛ, sɔ̀mɔ be, bà n sãan na Gusunɔn sɔ̀mɔbu ka gem ma win gariya ba kparamɔ, bu nùn kanɔ, wi, wɔ̀llu ka tem Yinni, u ku de bu yãa ni gura ni nu tie win sãa yerɔ ka Yudaban sina kpaarɔ ka Yerusalemu sɔ̀o kpuro, bu ka da Babiloniɔ. ¹⁹⁻²⁰ Domi sanam mɛ Babilonin sina boko u Yoyakini, Yoyakimun bii, Yudaban sina boko yoru mwa ka win sina asakpɔbu, u ñ gina dendi yãa nini gure, gbereba, ka boo sii ganduguu, ka gen sɔ̀waritii, ka dendi yãa ni nu tie Yerusalemuɔ. ²¹ Wee ye Yinni Gusunɔ u gerua dendi yãa nin sɔ̀. ²² U nɛɛ, ni kpurowa ba koo gura bu ka da Babiloniɔ. Miya nu ko n wãa sere win tii u ra ka de bu ka nu wurama min di.

Yeremi

ka Gusunɔn sɔ̀mɔ Hanania

28

¹ Sedesiasin bandun wɔ̀ɔ nɛɛse te sɔ̀o, yen suru nɔ̀obuse sɔ̀o, Hanania, Asurin bii, wi u sãa Gusunɔn sɔ̀mɔ Gabaoniɔ, u ka Yeremi gari kua yãku kowobu ka tɔ̀mbu kpuron wuswaaɔ, Yinni Gusunɔn sãa yerɔ. ² U nɛɛ, ameniwa Gusunɔ, Isireliban Yinni wi u wɔ̀llu ka tem mɔ u gerua. U nɛɛ, u koo wigibu yara Babilonigibun yorun di, te ta sãa nge sugu ben wĩino. ³ N ka ko wɔ̀ɔ yiru u koo de Nebukanɛsaa u ka wi, Yinni Gusunɔn sãa yerun dendi yãa ni

wurama, ni u raa gura u ka da Babiloniɔ. ⁴ U koo maa de Yoyakini, Yoyakimun bii, Yudaban sina boko u wurama, ka sere Yudaban tɔn be ba ka da Babiloniɔ. Domi u koo bu yara Babilonin yorun di.

⁵ Yera Yeremi u Gusunɔn sɔmɔ Hanania wisa yǎku kowobu ka tɔn be ba wǎa Yinni Gusunɔn sǎa yeru mi kpuron wuswaaɔ, ⁶ u nɛɛ, ami. Gusunɔ u de yu koorɔ nge mɛ a gerua. Kpa u de tɔn be kpuro bu wurama Babilonin di ka Yinni Gusunɔn sǎa yerun dendi yǎa ni. ⁷ Adama Hanania, a gari yini swaa dakio a nɔ, yi na gerumɔ wunen wuswaaɔ ka tɔn ben wuswaaɔ. ⁸ Gusunɔn sɔmɔ be ba gbia ba na yellun di, sa sere na, nɔni swǎaru ka tabu ka baranun gariya ba bwese bakanu ka sina bokobu sɔɔwa. ⁹ Tɛ Gusunɔn sɔmɔ goo ù n seewa u bɔri yendun gari mɔ, amɔna tamba koo ka tubu ma Gusunɔwa u yɛro gɔrima, ma n kun mɔ ye u gerua mi, ya koorɔ.

¹⁰ Yera Gusunɔn sɔmɔ Hanania u Yeremi sugu ye wuna ma u ye bɔɔka. ¹¹ Ma u tɔmbu kpuro sɔɔwa u nɛɛ, amɛniwa Yinni Gusunɔ u gerua. Û nɛɛ, n ka ko wɔɔ yiru u koo Babilonigibun dam mɛ bua nge mɛ na sugu ye bɔɔka.

Ma Yeremi u win swaa mwa u n doonɔ.

¹² Sanam mɛ Hanania u sugu dǎa ye wuna Yeremin wĩirun di u bɔɔka u kpa, yera Yinni Gusunɔ u Yeremi sɔɔwa u nɛɛ, ¹³ a doo a Hanania sɔ a nɛɛ, u kpĩa u sugu dǎagia ye bɔɔka, adama u koo yen kɔsire wa ye ya sǎa sisugia.

¹⁴ Nɛ Gusunɔ, Isireliban Yinni, nɛ wi na wɔllu ka tem mɔ, na nɛɛ, wee na sugu sisugia dokemɔ bwese ni kpuron wĩinɔ, kpa nu ka Nebukanɛsaa, Babilonin

sina boko yoru diiya. Baa ka gbeeku yeεyɔ, kon nùn ye nɔmu beriawa.

¹⁵ Yera Yeremi u Hanania sɔɔwa u nεε, a swaa dakio a nɔ, Yinni Gusunɔ kun nun gɔre. Ka mε, a da a tɔmbu gari weesugii sɔɔwa, ma ba yi naane kua.

¹⁶ Yen sɔ, tɛ, wee ye Yinni Gusunɔ u gerua. U nεε, u koo nun wuna tem minin di, domi wunen gari yi dera tɔmba nùn seesi. Kaa gbi gisɔku ge.

¹⁷ Ma Gusunɔn sɔmɔ Hanania wi, u gu wɔɔ gen suru nɔɔba yiruse sɔɔ.

Yeremi u Yuda be ba wãa

Babiloniɔ tireru kua

29

¹ Saa Yerusalemun diya Yeremi u bukurobu ka yaku kowobu ka Gusunɔn sɔmɔbu tireru kua, tɔmbu kpuro gesi be Nebukanεsaa, Babilonin sina boko u yoru mwεεra u ka da Babiloniɔ. ² N deema saa ye sɔɔ, ba sina boko Yoyakini mwa kɔ ka win mero ka win sɔm kowo be ba maatam kua, ka wirugibu be ba wãa Yerusalemuɔ ka Yudan wuu si su tie sɔɔ, ka dãa dākobu ka sekobu. ³ Wee saa ye sɔɔ, Sedesiasi, Yudaban sina boko u Eleasaa Safanin bii, ka Gemaria, Hilikiyan bii gɔriɔ Nebukanεsaan mi, Babiloniɔ. Ma Yeremi u bu win tire te wɛ. Wee ye tire te, ta gerumɔ.

⁴ Ta nεε, Gusunɔ, wɔllu ka tem Yinni, u maa sãa bεε Isireliban Yinni. Wiya u ka bεε gari mɔ, bεε be u dera ba yoru mwεεra ba ka da Babilonin temɔ. ⁵ U nεε, i dia baniɔ kpa i n wãa ye sɔɔ. I gbea koowo kpa i yen dīanu di. ⁶ I kurɔbu suo kpa i bibu ma. I de bεεn bii tɔn durɔbu bu kurɔbu sua bu bibu ma, kpa i bεεn bii tɔn kurɔbu durɔbu kɛ kpa ben tii bu maa

kɔwara. I dabio mi i wãa mi, i ku kaara. ⁷ I kasuo nge mɛ tem mɛ, mu koo ka kuura mi Yinni Gusunɔ u dera i yoru dimɔ. Kpa i nùn kana tem mɛn sɔ, domi mù n kuura, bɛɛn tii i ko i kuurawa.

⁸ Gusunɔ, bɛɛn Yinni wi, u maa nɛɛ, i ku de nɛn sɔmɔ be ba wãa bɛɛn suunu sɔɔ, bu bɛɛ nɔni wɔ̄ke. I ku sɔrobu ka be ba bɛɛ bɛɛn dosusu tubusiamɔ naanɛ ko. ⁹ Domi ba gerumɔ ba mɔ, wiya u bu gɔra, bu ka bɛɛ gari sɔ. Adama weesa ba mɔ, n n wi.

¹⁰ U maa nɛɛ, wɔ̄ɔ wata ka wɔ̄kurun baa yà n doona, u koo na u bɛɛ yara u ka wurama bɛɛn temɔ. Nge mɛya u koo ka win nɔɔ mwɛɛru yibia. ¹¹ Yinni Gusunɔ u maa nɛɛ, u yɛ himba ye u yii bɛɛn sɔ. Himba gea, n n mɔ himba kɔ̄sa. U koo de ye i yĩiyɔ yu bɛɛ koorɔ sia. ¹² Saa ye sɔɔ, i n nùn soka bɛɛn kanaru sɔɔ, u koo bɛɛ swaa daki kpa u bɛɛ wurari. ¹³ I n nùn kasu ka bɛɛn gɔ̄ru kpuro, u koo de i nùn wa, ¹⁴ kpa u bɛɛ be ba raa yoru mwɛɛra mi, mɛnnama saa tem kpuron di ka bwesenu kpuro sɔɔn di mi u dera i yarinɛ, kpa u bɛɛ gɔ̄siamɔ i wurama bɛɛn temɔ, mìn di u dera ba bɛɛ gura. Wi, Yinni Gusunɔwa u yeni gerua.

¹⁵ U bɛɛ yeni sɔ̄mɔwa, domi i gerumɔ i mɔ, wiya u bɛɛ sɔmɔbu wɛ̄ Babiloniɔ.

¹⁶ Tɛ̄, wee ye u gerumɔ sunɔ wi u sɔ Dafidin sina gɔ̄naɔn sɔ, ka sere tɔn be ba wãa Yerusalemɔ be ba n yoru mwɛ ba ka de Babiloniɔn sɔ. ¹⁷ U nɛɛ, wee, u koo de bu bu tabu wɔ̄rima kpa gɔ̄ru ka bararu tu bu wɔ̄ri. U koo bu wahala kpɛɛ kpa ba n sãa nge dãa marum mɛ mu kɔ̄sa ba yina bu di. ¹⁸ Bã n duki yakura, u koo bu naa girawa ka tabu, kpa u de gɔ̄ru ka bararu tu bu wɔ̄ri sere bwesenu kpuro nu nanda nù n bu wa. Kpa u bu yarinasia bwesenu

kpuro sɔɔ kpa ba n da ka ben yĩsiru tɔmbu bõrusi, ñ kun mɛ, bu ka goo gãa kõsunu sie, ñ kun mɛ gãa nanumginu, ñ kun mɛ, gãa sekuruginu. ¹⁹ Domi ba ñ wi, Yinni Gusunɔn gari swaa sue baa mɛ u ra n bu yi sɔmɔ saa win sɔmɔbun nɔɔn di. Wi, Yinni Gusunɔwa u yeni gerua.

²⁰ Adama bɛɛ be u dera ba gura ba ka da Babiloniɔ, i swaa dakio i nɔ ye u gerumɔ.

²¹ U nɛɛ, Akabu, Kolayan bii ka Sedesiasi, Maseyan bii, be, be ba bɛɛ gari weesugii sɔmɔ ka win yĩsiru, u koo bu Nɛbukanɛsaa, Babilonin sina boko nɔmu beria kpa u bu so u go, bɛɛn nɔni biru. ²² Kpa bɛɛ Yudaba, bɛɛ be i wãa Babiloniɔ, i tɔmbu yiru yen yĩsinu sua i n da ka tɔmbu bõrusi, i nɛɛ, Gusunɔ u nun kua nge Sedesiasi ka Akabu be Babilonin sina boko u sɛɛwa dɔɔ sɔɔ. ²³ Domi tɔn be, ba gãa kõsunu kua, ba sakararu kua ka ben berusebun kurɔbu. Ma ba weesu kua ka wi, Yinni Gusunɔn yĩsiru, baa mɛ u ñ bu yiire. Adama u yɛ ye ba kua kpuro, u sãa yen seedagii.

Semayan tireru

²⁴⁻²⁵ Gusunɔ Isireliban Yinni wi u wɔllu ka tem taka kua, u Yeremi gɔra Semaya, Nɛɛlamugiin mi. N deema Semaya wi, u raa yãku kowo Sofoni, Maseyan bii tireru mɔrisia ka sere yãku kowo be ba tie, ka Yerusalemugibu kpuro. ²⁶ Ye u gerua tire te sɔɔ wee. U nɛɛ, Sofoni, Yinni Gusunɔwa u nun gɔsa a ka ko yãku kowo Yehoyadan ayerɔ, kpa a Yinni Gusunɔn sãa yeru kɔsu. Goo ù n seewa u tii kua nge wiiru ma u tii sokumɔ Gusunɔn sɔmɔ, kpa a nùn mwa a bɔke ka wɛɛ damgii ka yɔni. ²⁷ N n mɛn na, mban sɔna a ñ Yeremi, Anatɔtugii mwɛ a sɛɛyasie,

wi u tii kua Gusunən səmə bɛɛn suunu sɔɔ. ²⁸ Wee, u mam sun goo ɔriama Babiloni mini u sun sɔ ma sa ko yoru di mini n ka tɛ. Yen sɔ, su be dia baniɔ kpa sa n wāa ye sɔɔ, kpa su be gbea ko kpa su yen dīanu di.

²⁹ Ma Sofoni u Yeremi tire te garia. ³⁰ Saa yera Yinni Gusunə u Yeremi sɔɔwa u nɛɛ, ³¹ a be ba yoru mwɛɛra ba ka da Babiloni mi ɔrio a nɛɛ, ³² wee ye nɛ, Yinni Gusunə na gerua Semaya, Nɛɛlamugiin sɔ. Semaya wi, u bɛɛ gari sɔɔwa, adama na n̄ n̄n gari gɛɛ sɔɔwa bɛɛn sɔ. Wee tɛ u dera i weesu naane kua. Yen sɔ, nɛ, Yinni Gusunə kon n̄n wəri wi ka win bweseru kpuro. Ben goo kun maa wāaru dimə bɛɛn suunu sɔɔ. U n̄ maa durom mɛ wasi mɛ kon nɛn tambu kua. Domi u dera ba man seesi.

*Nɔɔ mwɛɛ ni Yinni Gusunə
u Isireliba kua*

30

¹ Gusunə, Isireliban Yinni, u Yeremi sɔɔwa u nɛɛ, ² a gari yi kpuro yoruo tireru sɔɔ yi na nun sɔɔwa. ³ Na nɛɛ, t̄ru gara sisi t̄ɛ sɔɔ kon nɛn tambu Isireliba ka Yudaba yakiam a yorun di, n ka bu wurama ben temə. Kon de bu wurama tem mɛ na ben baababa wɛ sɔɔ, kpa mu ko begim.

⁴ Wee ye Yinni Gusunə u Yeremi sɔɔwa Isireliba ka Yudaban sɔ. ⁵ U nɛɛ, na nandabun kuuki n̄ɔmə. Tamba bɛrum soore, ba n̄ bəri yendu mə.

⁶ I bikio kpa i n̄ tən durə ù n da yiire u ma. N n mɛn na, mban sɔna na tambu wa ba ben gāanu nɛni nge tən kurə wi u yiire u kī u ma.

Mban sōna be kpuron wuswaa burisine.

⁷ Anna a wahala baka wa ya wee.

Tōo te, tōo kōsura.

Ta ñ ka tōru garu weene.

Te sōra Isireliba ba koo nōni swāa bakaru wa.

Adama ka me, kon bu faaba ko.

⁸ Yen tōo te, ne, Yinni Gusunō, ne wi na wōllu ka tem taka kua, kon ben sugu wuna saa ben wīnun di n bōoku kpa n wēe yi ba raa ka bu sōri kasuku, n ben yoru kpeesia. Ba ñ maa tōn tukobu sāamō. ⁹ Ne, Gusunō ben Yinniwa ba koo sā, ka sere maa Dafidin kōsire wi kon swī ben sina gōnaō.

¹⁰ Bēe Isireliba, Yakōbun bweseru,

bēe be i sāa nen sōm kowobu,

i ku nanda, i ku diiri.

Wee, kon bēe yakiamā saa tem tukum di mi i yoru
dii,

bēe ka bēen bibun bweseru.

I ko i wurama kpa i wēra i n wāa bōri yendu sōo.

Goo kun maa bēe tōya mō.

¹¹ Domi ko na n ka bēe wāa kpa n bēe faaba ko.

Kon bwesenu kpuro kpeerasia nīn mi i raa yarine i
wāa.

Adama bēe, na ñ bēe kpeerasiamō.

Kon bēe sēyasiawa nge me n weene.

Domi na ñ kpē n bēe deri n nee, i ñ gāanu kue.

¹² Wee ye ne, Yinni Gusunō na maa bēe
Yerusalemugibu sōmō.

Na nee, bēen barara kpā,

bēen mēera ya ñ bekuramō.

13 Goo kun beɛn wɔnwɔndu mɔ̄ u beɛn mɛɛra ye tim doke.

Tim gam sari mɛ mu koo beɛn mɛɛra ye bekia.

14 Be ba raa ka beɛ arukawani bɔkua, ba ñ maa beɛ kasu,

domi na beɛ sowa nge mɛ ba ra yiberɛ so.

Na beɛ seɛyasia ka dam beɛn durum dabinun sɔ̄.

15 Mban sɔ̄na i mɛɛran weeweenu mɔ̄ ye i wa beɛn toranun sɔ̄.

I n yɛ ma beɛn durum bakan sɔ̄na na beɛ yeni kua.

16 Adama be ba beɛ wɔri ba di, kon ben tii wɔriwa n di.

Be ba sɔ̄a beɛn yiberɛba kpuro

ba koo bu yoru mwɛɛriwa.

Be ba beɛn yɔ̄nu guramɔ̄,

kon de bu maa ben tiin yɔ̄nu gura.

17 Adama beɛ, be ba raa mɔ̄ i kam kua,

ma goo kun beɛn laakari mɔ̄,

kon beɛn mɛɛran bosu bekia.

Nɛ, Yinni Gusunɔ̄wa na yeni gerua.

18 Na wure na nɛɛ,

wee, kon beɛ Isireliba Yakɔ̄bun bweseru yara yorun di,

kpa i wura beɛn yɛnusɔ̄.

Kon beɛn yɛnusun wɔnwɔndu ko,

kpa n beɛn wuu bani gen bansɔ̄

n beɛn sina kpaaru seɛya n swĩi mi ta raa wɔ̄a.

19 I ko i siarabun womusu ko ka nuku doɓun kuuki.

Kon beɛ dabiasia, i ñ maa kaaramɔ̄.

Kon de bu beɛ beɛɛ wɛ̄, kpa bu ku beɛ gem.

20 I ko i n sɔ̄awa nge yellu,

kpa i n da beɛn mɛnnɔ̄su ko nɛn wuswaaɔ̄.

Kpa n be ba beɛ dam dɔ̄remɔ̄ kpuro seɛyasia.

21 Bɛɛn turowa koo ko bɛɛn sunɔ.
 Kpa n de u man susima,
 domi goo kun kākɔ u man susi,
 ma n kun mɔ na nɔn soka.
 Nɛ, Yinni Gusunɔwa na yeni gerua.
 22 Saa ye sɔɔra i ko i n maa sãa nɛn tɔmbu,
 kpa n ko bɛɛn Yinni.

23 Wee, nɛ, Yinni Gusunɔn mɔru ya wee nge guru
 woo bɔkɔ,
 kpa yu tɔn kɔsobu wɔri.
 24 Nɛn mɔru ye, ya n suremɔ
 ma n kun mɔ ya nɛn himba yibia.
 Amɛn biru kpa yu bɛɛ yeeri.

Isireliba

ba koo gɔsiramayaenu

31

1 Yinni Gusunɔ u nɛɛ, saa gaa sisi yɛ sɔɔ kon maa
 ko Isireliban bwesenu kpuron Yinni, kpa be, ba n
 maa sãa nɛn tɔmbu.

2 Sanam mɛ ba wãa gbaburɔ,
 na bu nɛn durom sɔɔsi,
 ben be ba yara tabun di,
 ba wee bu wɛra sere ka baadommaɔ.

3 Bɛɛ Isireliba, na bɛɛ nɛn tii sɔɔsi saa yellun di.

Na bɛɛ kɔwa sere ka baadommaɔ.
 Yen sɔna na bɛɛ nɛn durom derie.

4 Bɛɛ Isireliba, kon maa wure n bɛɛ swĩ,
 kpa i yɔra.

Kon de i bɛɛn baranu so,
 kpa i yari i n yaamɔ be ba nuku dobu mɔn suunu
 sɔɔ,

5 i ko i maa resemba duure Samarin guunɔ,
kpa i yen binu wa i sɔri.

6 Saa ya sisi yè sɔɔ wuun kɔsobu ba koo nɔɔgiru sua
Efaraimun guuru wɔllun di
bu nɛɛ, i seewo su da Siɔniɔ
mi Gusunɔ besen Yinni u wãa.

7 Yinni Gusunɔ u maa nɛɛ,
i Yakɔbun bweseru taki kuo ka nuku dobu.
I yɛerio ten sɔ te ta sãa bwesenun wiru.
I nɔɔgiru suo kpa i siarabun womusu ko.
I nɛɛ, Yinni Gusunɔ u win tɔmbu Isireli be ba tie
faaba mɔ.

8 Wee na ka bu wee saa sɔɔ yɛsan nɔm geu gian di.
Na bu mɛnnamɔ handunian goonu nɛn di.
Tɔn be, ba dabi.
Be sɔɔ, wɔkoba wãa ka yemɔbu ka gurigibu,
ka be ba yiire ba kɔ bu ma.

9 Be wee ba wee ka swĩi, ba man kanamɔ.
Ma na bu kpare na ka dɔɔ nim bwerɔ
ka swaa ye ya nɔɔ nɛ sɔɔ,
mi ba ñ sokuramɔ.
Domi na sãawa Isirelin bweserun Baaba.
Ma ta maa sãa nɛn bii yeruma.

10 Bɛɛ bwese tukunu, i nɛ, Yinni Gusunɔn gari swaa
dakio,
kpa i yi kpara
i ka da sere mi n toma.
I nɛɛ, nɛ wi na Isireliban bweseru yarinasia,
na kon maa tu mɛnna,
kpa n tu kɔsu nge mɛ yãa kparo u ra win yãanu kɔsu.
11 Domi nɛ, Yinni Gusunɔ na Yakɔbun bweseru
yakia,
na tu wɔra saa wi u tu dam keren nɔmun di.

12 Ba koo na Siɔnin guuru wɔllɔ,
 ba n nuku dobu mɔ ka kuuki.
 Ba koo duki na arumani ye nɛ, Yinni Gusunɔ na bu
 wɛn sɔ.

Yeya, dobi ka resɛm ka olifi ye ba ra ka gum ko, ka
 yɔanu ka nɛɛ.

Ben bwɛra koo yɛmiawa nge dɔa gbaaru te ta nim
 waamaɔ.

Ba n koo maa wahala ko.

13 Wɔndiaba ba koo nuku dobu ko, ba n yaamaɔ.

Mɛya maa aluwaasiba ka durɔ tɔkɔnu ko n yɛrimɔ.

Domi kon ben nuku sankiranu gɔsia nuku dobu,
 n bu nukuru yɛmiasia.

Kpa n maa ben nɔni swɔaru gɔsia bɔri yendu.

14 Kon de nɛn yɔku kowobu bu dɔa geenu di bu
 debu,

kpa nɛn tɔmbu bu debu nɛn arumanin sɔ.

Nɛ, Yinni Gusunɔwa na yeni gerua.

15 Amɛniwa Yinni Gusunɔ u gerua. U nɛɛ,

ba swɔi gɛɛ nɔɔmɔ Ramaɔ.

Yɛro u sumɔ u weeweenu mɔ.

Ase, Rasɛliwa u sumɔ win bibun sɔ.

Ma u yinamɔ bu nɔn suuru kana

domi bii be kpurowa ba gu.

16 Adama na nɛɛ,

u mario,

u win nɔni yɛresu woko.

Domi u koo are wa ye u win bibu kuan sɔ.

Ba koo wurama yibɛɛɛban tem di.

17 Nɛ, Yinni Gusunɔ na nɛɛ, win sia ya koo wɛra,

domi win biba koo wurama ben temɔ.

18 Na Isireliban nɔɔ nɔɔmɔ ba weeweenu mɔ, ba mɔ,
 n de bu wurama nɛn mi ka gem.

Ba sãawa nge naa buu ge ga gen tii kpare,
ma na bu seeyasia.

Domi nena na sãa Gusunɔ ben Yinni.

¹⁹ Ye ben laakari ya wurama, ma ba tuuba kua.

Ye ba ben toranu gia,

ma ba tuka ka sekuru

ye ba kua saa ben aluwaasirun din sɔ.

²⁰ Isirelin bweseru ta sãawa nge nen bii kĩnasi.

Meya na maa tu kĩru sɔsi.

Domi nge mèn nɔru na ten gari mɔ,

nge meya ten kĩru ta ra n wãa nen gɔruɔ.

Nen bwɛra kun kpunɛ ten sɔ.

Kon tu wɔnwɔn bakaru kua.

Nɛ, Yinni Gusunɔwa na yeni gerua.

²¹ Bɛɛ Isireliba, i yĩreru koowo bɛɛn swaa sɔɔ
kpa i dãa gira.

I swaa ye laakari koowo ye i raa swĩi.

Bɛɛ Isireliba, i wurama bɛɛn wusɔ.

²² Sere saa yerà i ko i n kɔɔre i n yaayaare mɔ, bɛɛ
naane sariba.

Wee nɛ Yinni Gusunɔ, na gãa kpaanu kua temɔ.

Tɔn kurɔwa u koo durɔ kasu.

Arumani ye Yinni Gusunɔ

u koo win tɔmbu wɛ

²³ Gusunɔ Isireliban Yinni wi u wɔllu ka tem mɔ
u gerua u nɛɛ, nà n ka Isireliba wurama saa yorun
di, ameniwa ba koo gere Yudan tem kpuro sɔɔ bu
nɛɛ,

Yinni Gusunɔ u guu te u gɔsa Yerusalemɔ domaru
kuo,

mi gem mu wãa.

24 Yudaba kpuro, ka ben gbaa wukobu, ka be ba ra yaa sabenu kpare ba koo wura bu sina ben tem wuu marosɔ ka men baru kraanɔ. 25 Domi kon wi nim naru ga mɔ nim wɛ, kpa win gɔru gu yemia. Kpa n de wi u wɔkɔnu wɔrimɔ gɔrun sɔ u di u debu. 26 Saa ye sɔɔ, Yeremi u dom yanda, ma u mɛɛra u deema win dosu ge, ga dora.

27 Ma Yinni Gusunɔ u nɛɛ, wee saa ya sisi yɛ sɔɔ kon de yaa sabenu ka tɔmbu bu yibu Isireliɔ ka Yudaɔ. 28 Nge mɛ na raa bu wukura na surura nge dɔnu, na bu kɔsuka na kam koosia nge dia, nge mɛya kon maa wure n bu seeya n gira. Nɛ, Yinni Gusunɔwa na yeni gerua. 29 Saa ye sɔɔ, ba n maa gerumɔ bu nɛɛ,

baababara ba resem gɔma di,
ma ben bibun nɔsu yaaya.

30 Adama wi u win resem gɔma di, win nɔɔwa ga koo yaaya. Wi u maa durum kua, wiya u koo gbi.

31 Nɛ, Yinni Gusunɔ na nɛɛ, tɔnu ganu sisi nɔ sɔɔ kon ka Isireliba ka Yudaba arukawani kpaɔ bɔke. 32 Adama ya n ko n sɔa yɛn bweseru na raa ka ben baababa bɔkua sanam mɛ na bu nɔmu nɛnu na yarama Egibitin di. Ba n ye mɛm nɔɔwe, baa mɛ nɛ, Yinni Gusunɔ na sɔa ben Yinni. 33 Tɛ, arukawani kpaɔ ye wee, ye kon ka Isireliba bɔke. Nɛ, Yinni Gusunɔ, kon de nɛn woodaba ba n wɔa ben bwisikunu sɔɔ, kpa n ye yorusi ben gɔrusɔ. Kpa na n sɔa ben Yinni, kpa be, ba n maa sɔa nɛn tɔmbu. 34 Domi tɔmbu kpurowa ba ko n man yɛ saa bibun di sere ka bukurobɔ. Goo kun maa win winsim n kun mɛ win mero bisi goo keu mɔ u ka Gusunɔ gia. Kon bu ben durum wɔka, kpa n ku maa ye yaaya.

35 Yinni Gusunɔwa u sɔɔ kua u ka yam dɛɛrasia sɔɔ sɔɔ.

Ma u suru ka kperi yi yi, yi ka yam dɛɛrasia wɔ̄kuru. U ra maa de nim kurenu nu se nim wɔ̄kun di, kpa nu wɔ̄ki.

Win yĩsira Yinni Gusunɔ wi u wɔ̄llu ka tem mɔ.

Wiya u gerua u nɛɛ,

36 taka koorɔ yeniba kpuro yà n koo kpe,

Isireliban bwesera koo maa kpe,

kpa ta kun maa wãa.

37 U maa gerua u nɛɛ,

ma ba kpĩa ba wɔ̄llun kpãaru yĩira ba gia,

ma ba dua temɔ ba mɛn kpɛɛkpɛɛkun asansi gia,

saa yera u koo maa Isirelin bweseru kpuro yina kɔ̄sa ye ba kuan sɔ̄.

38 Wee saa ya sisi yè sɔɔ ba koo man bɛɛɛ wɛ̄ bu Yerusalemu bani saa Hananɛɛlin di sere n ka da wuun gb̄ararun kɔ̄nnɔwɔ̄ ge ba mɔ̄ gani gɔ̄mburun kɔ̄nnɔ. 39 Kpa bu maa wɛ̄ɛ demiamina min di bu yĩire bu ka da Garɛbun gungurɔ, kpa bu besira bu da sere Goatɔ̄. 40 Wɔ̄wa ye kpuro mi ba ra gonu sike kpa bu kubanu yari mi, ka gbea ye ya wãa bera mi sere n ka da Sedoronin daarɔ, ka kɔ̄nnɔ ge ga wãa sɔɔ yari yeru gia, mìn di dumi yi ra ka du, yeba kpurowa ya ko n sãa nɛ, Yinni Gusunɔgia. Ba ñ maa ye kɔ̄sukumɔ sere ka baadommaɔ.

Yeremi u gberu garu dwa

32

1 Yudaban sina boko Sedesiasin bandun wɔ̄ɔ wɔ̄kuruse sɔɔ, Yinni Gusunɔ u ka Yeremi gari kua. N deema Babilonin sina boko Nɛbukanɛsaan

bandun wɔɔ yendu yiru sarisewa mi. ² Saa ye sɔɔra win tabu kowobu ba Yerusalemu tarusi, ma Yeremi u wɔa piriɔm sɔɔ Yudaban sina kpaarɔ. ³ Sedesiasi wiya u nɔn piriɔm ye kpɛɛ yɛn sɔ u Gusunɔn gari gerua u nɛɛ, wee Yinni Gusunɔ u Babilonin sina boko wuu geni nɔmu beria kpa u gu kamia. ⁴ Sedesiasi kun maa kisiramɔ tabu kowobun nɔman di. Babilonin sina boko u koo nɔn nɔma turi, kpa bu waana nɔni ka nɔni bu gari ko. ⁵ Babilonin sina boko wi, u koo ka nɔn da Babiloniɔ. Miya u ko n wɔa sere Gusunɔ u ka win gari ko. Yen sɔ, baa i n ka Babilonigibu tabu mɔ tɛ, i n bu kamiamɔ.

⁶ Yeremi u nɛɛ, Yinni Gusunɔ u maa man sɔɔwa u nɛɛ, ⁷ wee, Hanamɛɛli, Salumun bii, nɛn baan tundo turosin bii, u koo na u nɛɛ, n na n win gberu dwe Anatɔtuɔ, Benyamɛɛn temɔ. Domi nɛna n weenɛ n tem mɛ yakia n tubi di.

⁸ Yera n kora nge mɛ Yinni Gusunɔ u gerua. Hanamɛɛli wi, u na nɛn mi piriɔm dirɔ u nɛɛ, n win tem mɛ dweeyo mɛ mu wɔa Anatɔtuɔ Benyamɛɛn temɔ domi nɛna n weenɛ n mu yakia n tubi di.

Saa ye sɔɔra na tuba ma Gusunɔwa u kɔ mɛ.

⁹ Ma na gbee te yakia ka sii geesun gobi wɔkura nɔɔbu ka yiru. ¹⁰⁻¹¹ Ma na seedagibu sua na tem mɛn dwee tirenu yorua yiru na nɛn yɔreru doke ten teeru wɔllɔ na wukiri nge mɛ wooda ya gerua ma na sii gee si sua na kilo sɔndi seedagii ben wuswaaɔ. Ma na tire ni sua ¹² na Baruku, Neriyan bii, Maseyan debubu wɛ Hanamɛɛli ka seedagii be ba ben yɔrenu doke tire te sɔɔ ka sere maa Yudaba be ba wɔa piriɔm dii yaara min nɔni biru. ¹³ Be kpuron nɔni bira na maa Baruku sɔɔwa ¹⁴ na nɛɛ,

Isireliban Yinni wi u wəllu ka tem mɔ, wiya u gerua u nɛɛ, u dwee tirenu yiru ye suo, te ba yĩreru koosi, u da u nu doke wekeru sɔɔ kpa nu ku raa sankira.

¹⁵ Domi sɔɔ teeru tɔmbu ba koo maa dia ka gbea dwe tem mɛ sɔɔ.

Yeremin kanaru

¹⁶ Sanam mɛ na tem mɛn dwee tire ni Baruku, Nɛriyan bii wɛ na kpa, na Yinni Gusunɔ kana na nɛɛ, ¹⁷ Yinni Gusunɔ, a wəllu ka tem kua wunɛn dam bakam ka wunɛn yiikon saabu. Gāanu sari ni a kpanɛ. ¹⁸ A ra bwesenu durom kue sere ka nin bibun bibɔ. Adama baababa bā n tora, a ra ben bibu sɛɛyasie tora nin sɔ. Gusunɔ, a sāawa Yinni boko, ma a dam mɔ. Wunɛn yĩsira wəllu ka tem Yinni. ¹⁹ Wunɛn himba ya kpã, a maa dam mɔ a ka ye yibia. A ra n mɛɛra ye tɔmba mɔ kpa a baawure kua nge mɛ win kookoosu nɛ.

²⁰ A sɔm maamaakiginu kua sanam mɛ bɛsɛn sikadoba ba wāa Egibitiɔ. Mɛya gisɔ a maa mɔ bɛsɛn suunu sɔɔ Isireliɔ ka bwese ni nu tien suunu sɔɔ. Ma a yĩsiru yara nge mɛ sa nɔɔmɔ gisɔ. ²¹ A wunɛn dam sɔɔsi, a sɔm maamaakiginu kua. Ma tɔmba nanda. Yera ya dera a wunɛn tɔmbu yara saa Egibitin di. ²² Ma a bu tem mɛ wɛ mɛ a ben baababa nɔɔ mwɛɛru kua ka bɔri, mɛ mu tim ka bom yiba. ²³ Mɛya ba maa na ba tem mɛ mwa mu kua begim. Adama ba ñ wunɛn gere mɛm nɔɔwɛ. Ba ñ maa wunɛn woodaba swĩ. Mɛya ba ñ maa kue ye a bu yiire. Saa yera a dera kɔsa yeni kpuro ya bu deema.

²⁴ Wee tɛ Babilonigibu ba gungunu bana bu ka wa bu wuu ge wɔri. Ba koo maa gu mwa, domi a bu gu nɔmu bɛria. Kaa de bu gu kamia ka tabu ka gɔɔru ka bararu. Mɛya ye a gerua kpuro ya kooru,

Yinni Gusunɔ, a maa ye waamaɔ. ²⁵ Wee wuu ge, ga wãa Babilonigibun nɔma sɔɔ. Adama ka mɛ, a man sɔɔwa a nɛɛ, n tem dweeyo ka gobi kpa n yi kɔsia seedagibun wuswaaɔ.

Yinni Gusunɔ u Yeremi wisa

²⁶ Yera Yinni Gusunɔ u Yeremi wisa u nɛɛ, ²⁷ wee, nɛ Gusunɔ, na sãawa handuniagibu kpuron Yinni. Gãanu sari ni na kpanɛ. ²⁸ Yen sɔna na nɛɛ, kon de Babilonin sina boko Nebukanɛsaa ka win tabu kowobu bu Yerusalemu nɔma turi. U koo maa ye mwa. ²⁹ Ba koo ye wɔri kpa bu ye dɔɔ meni kpa bu dia yɛn wɔllɔ Yudaba ba ra bũu wi ba mɔ Baali yãkuru kue dɔɔ saku, ka sere mi ba ra tɔn tukobun bũu sã bu tam tãra. Domi yeba kpurowa ba ka nɛn mɔru seeya.

³⁰ Wee kɔsa Isireliba ka Yudaba ba ra n mɔ saa ben toren di. Ben ye ba mɔ kpuro ya ra nɛn mɔru seeyewa. Nɛ, Yinni Gusunɔwa na yeni gerua. ³¹ Saa min di ba wuu ge swĩi, n ka girari gisɔ, gen tɔmbu ba ra nɛn mɔru seeyewa. Yen sɔna na n kĩ n gu wa nɛn wuswaaɔ. ³² Domi Yudaba ka Yerusalemugibu ka Isireliba, be ka ben sinambu ka ben sina asakpɔbu ka ben yãku kowobu ka Gusunɔn sɔmɔbu, ba kɔsa kua. Yera ya nɛn mɔru seeya. ³³ Ba yina bu man mɛɛri. Biruwa ba man kisi. Na bu keu kua saa yee yellun di. Adama ba yina bu nɛn sɔɔsiru nɔ. ³⁴ N n mam ye tɔna, ba maa ben bwãarokunu duusiawa nɛn sãa yerɔ ba tu disidoke. ³⁵ Ba bũu wi ba mɔ Baali sãa yeru bania Beni Hinɔmun wɔwaaɔ. Miya ba ra ka ben bibu yãku dɔɔ mwaararuginu ko Mɔɔkun sɔ. N deema na n bu yen gaa yiire. Na n mam bwisika bu kɔsa yenin bweseru ko ye ya dera Yudaba kpuro ba man torari.

³⁶ Ne Gusunɔ, Isireliban Yinni, na neɛ, Yeremi, Yerusalemu ye i neɛ, ba koo Babilonin sina boko nɔmu beria mi, kpa u ye wɔri u kamia ka tabu ka gɔɔru ka bararu, ³⁷ wee, kon yen tɔmbu mɛnna bu wura ye sɔɔ. Domi na raa ka bu mɔru kua gem gem, ma na bu yarinasia baama, adama kon de bu wurama mini kpa ba n wɔa bɔri yɛndu sɔɔ. ³⁸ Ba koo wure bu ko nen tɔmbu kpa na n maa sɔa ben Yinni. ³⁹ Kon de ba n wɔa nɔɔ tia sɔɔ ba n kookoo teesu mɔ, kpa ba n man nasie baadomma. Yera ya koo de ba n nuku dobu mɔ sere ka ben bibun bibɔ. ⁴⁰ Kon ka bu arukawani bɔke ye ya kun kpeemɔ. Na n bu biru kisimɔ, kon bu gea kuawa, kpa n de ba n man nasie ben gɔruɔ kpa bu ku raa maa gera nen swaan di. ⁴¹ Ka nuku doba kon bu gea kua kpa n bu swi mam mam tem me sɔɔ ka gɔru tia.

⁴² Ne, Yinni Gusunɔ na neɛ, nge me na dera kɔsa baka ya tɔn be deema, nge meya kon maa de durom bakam mu na be sɔɔ mɛn nɔɔ mwɛɛru na kua. ⁴³ Yeremi, a gerua a neɛ, ba tem me Babilonigibu nɔmu beria. Wee, mu kua bansu. Tɔmbu ka yaa sabenu maa sari me sɔɔ. Adama miya tɔmbu ba koo wura kpa bu gbea dwe. ⁴⁴ Ka gem ba koo gbea dwe baama kpuro ka gobi, kpa bu yen dwee tirenu ko, bu nu yirenu koosi seedagibun wuswaaɔ. Ba koo gbea dwe Benyamɛn temɔ ka Yerusalemun baru kpaanɔ, ka Yudan wusɔ, ka wuu si su wɔa guunun bera gia, ka si su wɔa wɔwi sɔɔ, ka si su wɔa sɔɔ yɛsan nɔm dvaru gia. Domi sin tɔn be ba raa yoru mwɛɛra mi, kon de bu wurama. Ne, Yinni Gusunɔwa na yeni gerua.

Nɔɔ mwɛɛ ni Yinni Gusunɔ

*u kua Yerusalemun sã***33**

¹ Yinni Gusunɔ u kpam ka Yeremi gari kua sanam me u wãa pirisɔm sɔɔ. ² U nɛɛ, nɛ wi na ra n wãa, nɛ wi na tem taka kua ma na mu neni, nena na nɛɛ, ³ a man sokuo, kon nun wurari. Kon nun gãa baka asiriginu sɔɔsi ni a ñ yɛ. ⁴ Nɛ Gusunɔ, Isireliban Yinni, na gãanu mɔ ni na kã a nɔ, Yerusalemun dia ka sere Yudaban sina kpaanun sã, ni Babilonigiba wɔri ba surura. ⁵ Ma be ba ka Babilonigii be tabu kua, ben gonu yiba wuu ge sɔɔ, nen mɔru bakan sã, domi Yerusalemugibu ba kɔsa kua sere na ñ maa kã n wuu ge wa.

⁶ Wee, saa gaa sisi yè sɔɔ kon gu nɔɔri nge barɔ. Kon gu bekia n bwãa dorasia, kpa n de gen tɔmbu ba n wãa bɔri yɛndu sɔɔ. ⁷ Kon de be ba yoru mwɛɛra Yudan di, ben wãaru tu kɔsi, kpa n bu swĩi nge yellu. ⁸ Kon bu ben durum kpuro wɔka ye ba man koosi. Kon ben tora ni ba man torari sanam me ba man seesi suuru kua. ⁹ Saa ye sɔɔ, na kon nuku dobu mɔ Yerusalemun sã, kpa ya n nen yĩsiru bɛɛɛ wɛɛmɔ, kpa bwese tukunu nu n man siaramɔ. Bwese ni, nù n wa durom bakam me kon ye kua ka doo nɔɔ te kon ye wɛ, nu koo biti ko sere nu diiri.

¹⁰ Yinni Gusunɔ u nɛɛ, bɛɛ Yudaba, i nɛɛ, bɛɛn tem mu kua bansu. Tɔmbu ka yɛɛ maa sari mi. Ma Yerusalemu ka Yudaban wusun swɛɛ yi kua swɛɛ gonu yi goo ku ra maa sã. ¹¹ Adama ba koo wure bu nuku dobu kuuki nɔ ka tɔɔ bakarugii. Ba koo kurɔ kpaanun womusu nɔ. Ba koo maa wure bu womu geni nɔ, ge ga nɛɛ, i Gusunɔ, wɔllu ka tem Yinni siaro.

Domi u sãa tɔn geo.

Win kĩru ta ñ nɔru mɔ.

Mɛya ba koo maa tɔn be ba ka yãkunu na sãa yerɔn womusu nɔ. Domi kon de tɔn be ba raa yoru mWɛɛra mi, bu wurama tem mɛ sɔɔ, kpa n bu wesia nge yellu. Nɛ, Yinni Gusunɔwa na yeni gerua.

¹² Yinni Gusunɔ u maa Yeremi sɔɔwa u nɛɛ, tem mɛ, mu raa kua bansu mi goo sari, yaa sabenu sari mɛn wusu kpuro sɔɔ. Adama tɛ, yãa kparobu ba koo wãa yeru wã mi, kpa ben yaa sabenu nu wɛra.

¹³ Yãa kparobu ba koo maa yãanu kpara baama kpuro wuu si su wãa guunun bera gia ka si su wãa wɔwi sɔɔ, ka si su wãa sɔɔ yɛsan nɔm dɔwaru gia, ka Bɛnyamɛɛn temɔ ka Yerusalemun baru kpaanɔ ka Yudaban wusɔ. Nɛ, Yinni Gusunɔwa na yeni gerua.

Gusunɔ

ku ra win nɔɔ mWɛɛru kabie

¹⁴ Yinni Gusunɔ u nɛɛ, tɔra sisi tɛ sɔɔ kon nɛn nɔɔ mWɛɛ gee ni yibia ni na Isireliba ka Yudaba kua.

¹⁵ Saa ye, ya n tunuma, kon goo seeya nge dãa kpɛi pɔtura Dafidin bweseru sɔɔ u n sãa gemgii, kpa u tɔmbu kpara gem sɔɔ. ¹⁶ Yen tɔɔ te, Yuuba ba koo faaba wa kpa Yerusalemu ya n wãa bɔri yɛndu sɔɔ, kpa bu ye yĩsiru kɛ, Yinni Gusunɔn miya besɛn gem wãa.

¹⁷ Yinni Gusunɔ u maa nɛɛ, Dafidi sina boko u ñ goo biamɔ wi u koo sina win bweserun sina gɔnɔɔ Isireliɔ sere ka baadommaɔ. ¹⁸ Mɛya maa Lefiba be ba sãa yãku kowobu, ba ñ kɔsire biamɔ ben bweseru sɔɔ bu ka man yãku dɔɔ mwaararuginu

kua, kpa bu man turare dɔɔ dokea kpa ba n da yākunu ko tɔɔ baatere.

19 Yinni Gusunɔ u maa Yeremi sɔɔwa u nɛɛ,
 20 nɛna na ka sɔɔ sɔɔ ka wɔkuru arukawani bɔkua. I n ko i kpɪ i yen gaa yɔrasia yu ku maa sɔmburu ko yen saa sɔɔ, kpa yu nɛn arukawani ye kusia,
 21 saa yera nɛn tii, kon maa nɛn arukawani kusia ye na ka Dafidi nɛn sɔm kowo bɔkua, kpa u kɔsire bia win bweseru sɔɔ wi u koo bandu di. Kon maa nɛn arukawani kusia ye na ka yāku kowobu Lefin bweseru bɔkua be ba ra sɔmburu ko nɛn s̄a yerɔ.
 22 Adama n n̄ koorɔ mɛ. Kon Dafidin bweseru ka yāku kowobun bweseru dabiasiaawa nge kperi, n̄ kun mɛ nge yani sɛeri yi yi wāa daarun goorɔ yi ba n̄ kpɛ bu gari.

23 Yinni Gusunɔ u maa Yeremi sɔɔwa u nɛɛ, 24 a n̄ nɔɔmɔ ye tɔmba gerumɔ? Ba mɔ, na Isireliban bweseru ka Yudaban bweseru ni na gɔsa biru kisi. Yen sɔna ba bu gema, ba n̄ bu garisi bweseru. 25 Adama wee ye na gerumɔ, nɛ wi na ka sɔɔ sɔɔ ka wɔkuru arukawani bɔkua, ma na wɔllu ka tem wooda yiiya,
 26 nɛna kon Isireliban bweseru ka Dafidi nɛn sɔm kowon bweseru biru kisi? Kpa na kun win bweseru sɔɔ goo gɔsa u bandu di Aburhamu ka Isaki ka Yakɔbun bweserun suunu sɔɔ?

Aawo. Kon ben wɔnwɔndu ko be ba yoru mwɛera mi, kpa n de bu wurama.

Gari yi Yinni Gusunɔ

u Sedesiasi sɔɔwa

34

¹ Nɛbukanɛsaa, Babilonin sina boko, u Yerusalɛmu ka Yudan wusu tabu wɔri. Saa ye sɔɔ, win tabu kowobu kpuro ba wɔa mi, ka handunian sinambun tabu kowobu kpuro ka sere maa be u tabu di. Saa yera Yinni Gusunɔ u Yeremi sɔɔwa ² u nɛɛ, nɛ Gusunɔ, Isireliban Yinni, na nun sɔɔmɔ, a doo a Sedesiasi, Yudaban sina boko deema kpa a nùn sɔ, wee ye nɛ, Yinni Gusunɔ na nùn sɔɔma. Kon Yerusalɛmu Babilonin sina boko nɔmu bɛria u ye kam koosia u dɔɔ mɛni. ³ Mɛya wi, Sedesiasi u nùn nùn kisirarimɔ. U koo nùn mwa kpa bu waana nɔni ka nɔni bu gari geruna u sere ka nùn da Babiloniɔ.

⁴ Yen sɔ, u nɛn gari swaa dakio yi na gerumɔ. Na nɛɛ, u nùn gbimɔ tabu sɔɔ, ⁵ u koo gbiwa bɔri yɛndu sɔɔ kpa bu win gɔɔ ko nge mɛ ba win sikado sinam be ba nùn gbiiyegii kua. Ba koo nùn turare dɔɔ dokea kpa bu nùn gɔɔ wuri yini kua bu nɛɛ, wanyo! Sina boko u gu! Nɛ, Yinni Gusunɔwa na yeni gerua.

⁶ Ma Yeremi u da u gari yi Sedesiasi, Yudaban sina boko sɔɔwa Yerusalɛmu mi. ⁷ N deema saa ye sɔɔ, Babilonin sina bokon tabu kowobu ba Yerusalɛmu ka Yudaban wusu kpuro wɔri. Wuu gbāraruḡii si su raa tie, siya Lakisi ka Aseka.

Yoo be ba raa yakia,

ba wure ba maa mwɛra

⁸ Yinni Gusunɔ u maa ka Yeremi gari kua sanam mɛ Sedesiasi u ka Yerusalɛmugibu nɔɔ tia kua bu ben yobu kpuro yakia. ⁹ Saa ye sɔɔ, baawure wi u win Heberusi mɔ yoo, tɔn kurɔwa? A, tɔn durɔwa? U koo yɛro karawa u yari yorun di. Goo u ku maa win winsim yoru mwa u sɔmburu koosia. ¹⁰ Ma

Yerusalemun wirugibu ka tɔn be ba tie kpuro ba wura batuma sɔɔ bu ku maa ben yobu sɔmburu koosia. Ba koo bu karawa ba n̄ tii mɔ. Ma ben baawure u win yobu kara ba doona. ¹¹ Adama amɛn biru tɔn be, ba gari yi yina. Ba ben yoo be naa swĩi ba mwaama ba yoo sɔma koosia ka tilasi.

¹² Saa yera Yinni Gusunɔ u Yeremi sɔɔwa u nɛɛ, a tɔn be sɔɔwɔ a nɛɛ, ¹³ wee, nɛ Gusunɔ ben Yinni, na ka ben sikadoba arukawani bɔkua sanam mɛ na bu yarama Egibitin di, mi ba raa yoru dimɔ. ¹⁴ Na nɛɛ, baawure wi u win Heberusi dwa yoo, ma yoo wi, u n̄n sɔmburu kua wɔɔ nɔɔba tia, yen nɔɔba yiruse u koo n̄n karawa yoo ten di, u n̄ tii mɔ. Adama ben sikado be, ba n̄ man swaa daki bu sere nɛn gere nɔ. ¹⁵ Wee tɛ ba wurama ben dɔɔ sɔɔ ma ba gea kua nɛn nɔni sɔɔ. Domi ba nɔɔ tia kua ba nɛɛ, baawure wi u yoo mɔ u n̄n karo u n̄ tii mɔ. N deema nɛn s̄aa yerɔwa ba nɔɔ tia kua. ¹⁶ Yen biruwa ba gari yi yina ma ba nɛn yĩsiru sankɔ. Ben baawure u win yoo naa da. Ba maa wure ba bu kua ben yobu ka tilasi.

¹⁷ Yen sɔ, wee ye nɛ, Yinni Gusunɔ na gerumɔ. N daa weenɛwa ben baawure u win yobu kara ba n̄ tii mɔ. Adama ba yina, ba n̄ man mɛm nɔɔwɛ. Yen s̄ona kon bu yɔsu tabu sɔɔ kpa n̄ bu baranu ka gɔɔru kpɛɛ kpa bwese ni nu tie n̄ n̄ bu wa nu biti ko.

¹⁸⁻²⁰ Wee tɛ, Yudaban wirugibu ka Yerusalemun wirugibu ka ȳaku kowobu ka sunɔn sɔm kowobu ka sere tɔn be ba tie, be, be ba raa ka man arukawani bɔkua batuma sɔɔ sere ba naa buu go ba bɛrana, ma ba dua gen bɛsi yin suunu sɔɔ bu ka ben arukawani ye sire, ba n̄ ye mɛm nɔɔwɛ, ba n̄ ben nɔɔ mwɛɛ te yibie. Yen sɔ, kon bu ben yibɛɛ be ba kasu bu bu go nɔmu bɛria, kpa yaberekunu ka

gbeeeku yεε yi ben gonu di. ²¹ Mεya kon Sedesiasi Yūdaban sina boko ka win sina asakpɔbu kua. Kon bu yiberɛba nɔmu bɛria be ba kasu bu bu go. Kon bu Babilonin tabu kowobu nɔmu bɛria baa b̃a n ka bu tonde. ²² Kon de bu na bu wuu ge wɔri bu d̃ɔ mɛni kpa Yudan wusu su ko bansu. Nε, Yinni Gusunɔwa na yeni gerua.

Yeremi ka Rekabun bweseru

35

¹ Yoyakimu, Yosiasin bii, Yūdaban sina bokon waati s̃ɔ, Yinni Gusunɔ u Yeremi s̃ɔwa u nεε, ² a doo a Rekabun bweseru deema kpa a ka tu na nɛn s̃aa yerɔ dia ye ya w̃aa ten ỹɛsi ỹɛsibun teerɔ kpa a bu tam w̃ɛ mi, bu nɔ.

³ Ma Yeremi u da u Yaasania Yereimin bii, Habasinian debubu soka ka win dusibu ka win bibu kpuro, Rekabun bweseru kpuro gesi. ⁴ Ma u ka bu da Yinni Gusunɔn s̃aa yerun dii teeru mi, t̃ɛn mi Hananu, Yigidalian bii, Gusunɔn s̃ɔm kowo u w̃aa. Dii te, ta w̃aawa sina asakpɔbun dirun b̃akuɔ, gb̃ara k̃so, Maaseya, Salumun biin dirun w̃allo. ⁵ Ma Yeremi u bu tam bw̃aanu w̃ɛ ka ñri u nεε, bu ñruo.

⁶ Adama ba ñn wisa ba nεε, sa ñ tam ñrumɔ. Domi b̃ɛsɛn sikado Yonadabu, Rekabun bii, u sun wooda w̃ɛ u nεε,

su ku ra tam nɔ sere ka b̃ɛsɛn bibun bibɔ,

⁷ su ku ra dia bani,

su ku ra gbenu ko,

su ku ra maa res̃ɛm gbaanu ko,

sa ñ kp̃ɛ sa n mam ye mɔ.

Adama sa ko n w̃aawa kuu bekunuginu s̃ɔ b̃ɛsɛn w̃aaru kpuro s̃ɔ.

Nge meya sa ko ka te tem me sɔɔ,
mi sa wãa sa sɔru dimɔ mini.

⁸ Yen sɔ, beɛ ka beɛn bibu sa Yonadabu, Rekabun biin gere ye mem nɔɔwammɛ. Sa n̄ tam nɔrumɔ beɛn wãarun tɔnu kpuro sɔɔ, beɛ ka beɛn kurɔbu ka beɛn bibu. ⁹ Sa n̄ maa dia banimɔ yɛ sɔɔ sa ko n̄ wãa. Meya sa n̄ gbea mɔ, sa n̄ maa resem gbaanu mɔ. ¹⁰ Sa wãa kuu bekuruginu sɔɔ. Mesuma sa ka beɛn sikado Yonadabun gere ye mem nɔɔwammɛ. ¹¹ Adama sanam me Nebukanɛsaa, Babilonin sina boko u tem me wɔrima, yera sa nɛɛ, su se su da Yerusalemɔ, kpa su Babilonin tabu kowobu ka Sirigibu duka suuri. Yen sɔna sa wãa Yerusalemu mini gisɔ.

¹² Yera Yinni Gusunɔ u Yeremi sɔɔwa u nɛɛ, ¹³ nɛ Gusunɔ, wɔllu ka tem Yinni, nɛ wi na maa sãa Isireliban Yinni, na nɛɛ, a doo a Yudaba ka Yerusalemugibu sɔ a nɛɛ, ba n̄ nen kirɔba swaa dakimɔ kpa bu man mem nɔɔwa? ¹⁴ Wee Rekabun bweseru ta Yonadabu, Rekabun biin gere mem nɔɔwa ye u nɛɛ, win bibu bu ku raa tam nɔ. Meya ba n̄ maa tam me nɔra sere ka gisɔn gisɔ. Ba ben sikado mem nɔɔwa. Adama nɛ, na ka be, Yudaba gari kua saa yee yellun di, ma ba n̄ man swaa daki. ¹⁵ Na bu nen sɔmɔbu gɔriama saa yellun di, bu ka ben baawure sɔ u win daa kɔsa deri. Bu ku maa bũnu sã kpa bu wa ba n̄ wãa tem me sɔɔ, me na ben baababa wɛ. Adama ba n̄ sɔmɔ be swaa daki, bu sere man mem nɔɔwa. ¹⁶ Yonadabu, Rekabun biin bweseru ta ten sikadon gere mem nɔɔwa. Adama be, nen tɔmbu, ba ku ra man mem nɔɔwɛ.

¹⁷ Yen sɔna nɛ Gusunɔ, wɔllu ka tem Yinni, nɛ wi na maa sãa Isireliban Yinni, na nɛɛ, wee kon de kɔsa kpuro ye na raa gerua mi yu Yudaba ka

Yerusalemugibu deema. Domi na ka bu gari kua, ba ñ man swaa daki. Na bu soka, ba ñ man wurari.

¹⁸ Yera Yeremi u Rekabun bwese te sɔɔwa u nɛɛ, amɛniwa Gusunɔ, wɔllu ka tem Yinni wi u maa sãa Isireliban Yinni u gerua. U nɛɛ, wee i bɛɛn sikado Yonadabun gere ka win yiirebu kpuro mɛm nɔɔwa.

¹⁹ Yen sɔ, Yonadabu, Rekabun bii wi, u ñ kɔsireba biamɔ win bweseru sɔɔ be ba ko n nɛn sɔmburu mɔ.

Baruku u tireru kusia u gara

Yinni Gusunɔn sãa yerɔ

36

¹ Yudaban sina boko Yoyakimu Yosiasin biin bandun wɔɔ nɛɛse sɔɔra Yinni Gusunɔ u ka Yeremi gari kua u nɛɛ, ² a tireru suo, kpa a gari yi yore yi na raa nun sɔɔwa Yudaba ka Isireliba ka bwese tukunu kpuron sɔ saa dɔma tɛn di na ka nun gari torua Yosiasin waati sɔɔ n ka gisɔ girari. ³ Yudaba bɔ n nua kɔsa ye kon bu kua sɔrɔkudo ba koo gɔru gɔsia bu ben kom kɔsum deri. Saa yera kon bu ben durum wɔka.

⁴ Yen biru Yeremi u Baruku Nɛriyan bii soka ma u nɔn sɔɔwa kpuro ye Yinni Gusunɔ u nɔn sɔɔwa. Ma Baruku u ye yorua tire te sɔɔ.

⁵ Yera Yeremi u maa nɔn sɔɔwa u nɛɛ, wee ba man mwa ba nɛni, na ñ kpɛ n da Yinni Gusunɔn sãa yerɔ.

⁶ Yen sɔ, dɔma te ba koo nɔɔ bɔke, a doo wunɛn tii, kpa a Yinni Gusunɔn gari yi na nun sɔɔwa a yore mi gari sãa yeru mi. Kpa Yuda be ba koo na saa ben wusun di ka sere maa tɔn be ba ko n wãa mi kpuro bu yi nɔ. ⁷ Sɔrɔkudo ba koo gɔru gɔsia bu ben daa kɔsa deri, kpa bu Yinni Gusunɔ suuru kana. Domi win mɔru ya kpã ye u ka bu mɔ.

⁸ Yera Baruku Neriyan bii wi, u kua kpuro ye Yeremi u nùn sɔ̀wa. U Yinni Gusunɔ̀n gari yi gara sãa yee ten mi. ⁹ Yoyakimun ban ten wɔ̀ɔ̀ nɔ̀ɔ̀buse sɔ̀ɔ̀, yen suru nɔ̀ɔ̀ba nnese sɔ̀ɔ̀, yera ba nɔ̀ɔ̀ bɔ̀kurun t̄ɔ̀ru yi t̄e sɔ̀ɔ̀ Yerusalemugibu ka Yudaba kpuro ba koo na bu nɔ̀ɔ̀ bɔ̀ke Yinni Gusunɔ̀n sãa yerɔ̀. ¹⁰ Yen t̄ɔ̀ te sɔ̀ɔ̀ra Baruku u Yeremin gari yi gara t̄ɔ̀n ben wuswaaɔ̀ Yinni Gusunɔ̀n sãa yerɔ̀, saa Gemaria, Safanin biin dirun di, wi u sãa tire yoro. Dii te, ta wãawa kɔ̀nnɔ̀ ge ba m̄ɔ̀ kɔ̀nnɔ̀ kpɔ̀ɔ̀n bera gia, gunguru wɔ̀llɔ̀.

Misee u wirugibu

tire ten gari sɔ̀wa

¹¹ Ye Misee Gemarian bii, Safanin debubu u Yinni Gusunɔ̀n gari yi nua yi ba yorua tire te sɔ̀ɔ̀, ¹² yera u da sina bokon yenuɔ̀ sere win tire yoron dirɔ̀. Ma u deema wirugii beni ba mɛ̀nnɛ mi. Beya, tire yoro Elisama ka Delaya Semayan bii, ka Elinatani, Akaborin bii, ka Gemaria Safanin bii, ka Sedesiasi Hananian bii ka sere wirugii be ba tie. ¹³ Ma Misee u bu sɔ̀wa kpuro gari yi u nua Baruku u t̄ɔ̀n be garia.

¹⁴ Yeniban biru, wirugii be, ba Baruku Yehudi Netanian bii, Selemian debubu, Kusin sikadobu garia ba nɛɛ, u ka tire te na te u Yudaba garia mi. Ma Baruku u tire te sua u ka da. ¹⁵ Ye u tura mi, yera ba nùn sɔ̀wa ba nɛɛ, a sinɔ̀ kpa a sun tire te garia.

Ma Baruku u sina u bu tu garia. ¹⁶ Ye ba gari yi nua, yera ba mɛ̀erina ka nandabu ma ba Baruku bikia ba nɛɛ, ¹⁷ a sun sɔ̀wɔ̀ nge mɛ a koosina a ka gari yi yorua. Sa ko ka yi sina boko daawawa.

18 Yera Baruku u bu wisa u nεε, Yeremiwa u man gari yi sōmō ma na yorumō tireru sōo ka ankiri.

19 Ma wirugii be, ba nùn wisa ba nεε, i doo i kuke wunε ka Yeremi, kpa goo u ku raa bεε wa.

Sina boko u tire te dōo mēni

20 Yeniban biru, wirugiba tire te mwa ba berua Elisama tire yoron dirō. Ma ba da sina bokon mi, ba nùn gari yi sōwa.

21 Yera sina boko u Yehudi gōra u nεε, u doo u tire te suama. Ma u da Elisaman dirō u tu suama u gara sina boko ka wirugii ben wuswaa. 22 N deema saa ye, puran saawa. Wōon suru nōba nneεe sōōra mε. Ma u deema sina boko u sō u dōo wōsu win diru mi u ra sinε puran saa. 23 Yehudi ù n tire ten kabura ita, n̄ kun mε nne gara u kpa, yera sina boko u ra tire yoron kōo piibu gagu sue u ka mi ba gara bura u kpēε dōo sōo, sere te kpuro ta ka dōo mwaara muku muku. 24 Ye sina boko ka win bwāabu ba ye kpuro nua ba n̄ nande, ba n̄ maa ben yānu gēka nge mε ba ra ko nuku sankiranun sō. 25 Sina boko u sere tire te dōo mēni, Elinatani ka Delaya ka Gemaria ba nùn suuru kana gem gem u ku ka tu dōo mēni. Adama u n̄ bu swaa daki. 26 Yera sina boko u Yerameeli wi u sāa sunōn bii, ka Seraya Asiriēlin bii, ka Selemia Abudēlin bii wooda wē u nεε, bu tire yoro Baruku ka Gusunōn sōmō Yeremi mwaama, adama Gusunō u bu berua, ba n̄ bu wa.

Yeremi

u tire ten kpaaru yorua

27 Sanam mε sina boko u tire te dōo mēni, te Yeremi u Baruku sōwa u yore mi, yera Yinni Gusunō u Yeremi sōwa u nεε, 28 a maa tire kpaaru

suo kpa a gari yi yore yi yi raa wãa tire te sɔɔ, te sina boko Yoyakimu u dɔɔ mɛni mi. ²⁹ Kpa a maa nùn sã a nɛɛ, wee ye nɛ, Yinni Gusunɔ na gerua.

Wee u tire te dɔɔ mɛni, ma u nɛɛ, mban sãna wunɛ Yeremi a yorua ma Babilonin sina boko u koo na kpa u tem mɛ kam koosia, kpa u mɛn tɔmbu ka mɛn yaa sabenu gura. ³⁰ Yen sãna, nɛ, Yinni Gusunɔ na wi sina boko Yoyakimu sɔɔmɔ, ma win goo kun maa sinamɔ Dafidin sina gɔna sɔɔ. Mɛya ba koo maa win tiin goru deri tɔɔwɔ sɔɔ sɔɔ ka wɔkuru ta n sɔɔ ka pura sooramɔ. ³¹ Kon bu sɛɛyasia ben durum sã wi ka win bibun bweseru, ka win bwãabu. Kon de kãsa yu Yerusalemugibu ka Yudaba deema, ye na raa bu sɔɔwa, yèn sã ba ñ wure bu man swaa daki.

³² Ma Yeremi u tireru garu sua u Baruku, Neriyan bii, wi u sãa tire yoro wɛ. Yera u maa nùn tire te Yoyakimu u dɔɔ mɛni min gari sɔɔwa kpuro. Ma u yi yorua u maa gari gɛɛ yorua yi yi ka yi weenɛ.

Sedesiasi

u Yeremi gɔra u bu Gusunɔ kana

37

¹ Babilonin sina boko Nebukanɛsaa u Sedesiasi Yosiasin bii kua sina boko Yudaɔ, Yekonia Yoyakimun biin ayerɔ. ² Sedesiasi wi, ka win bwãabu, ka win tɔmbu ba ñ Yinni Gusunɔn gari yi swaa daki yi Gusunɔn sɔmɔ Yeremi u bu sɔɔwa mi.

³⁻⁴ N deema saa ye sɔɔ, ba ñ gina Yeremi pirisɔm doke. U ra dewa mi u kã, win tɔmbun suunu sɔɔ. Yera sina boko Sedesiasi u Yukali Selemian bii ka Sofoni Maaseyan bii wi u sãa yãku kowo gɔra win mi, bu ka nùn sã u bu Gusunɔ ben Yinni kana u ka bu nɔnu geu mɛɛri. ⁵ Saa yera Babilonigibu ba

Yerusalemu tarusi. Ye ba nua ma Egibiti sunɔn tabu kowobu ba Yerusalemugii be somiru sisi, yera ba yarina ba doona min di. ⁶⁻⁷ Saa yera Gusunɔ Isireliban Yinni u Yeremi sɔɔwa u nɛɛ, a Yudaban sina boko wi u nun gɔrima nen mi sɔɔwɔ a nɛɛ, wee, Egibiti sunɔn tabu kowo be ba raa wee bu ka nùn somi ba gɔsirɔ ben temɔ. ⁸ Tẽ, Babilonigii be, ba koo maa wurama bu Yerusalemu wɔri bu ye mwa, bu dɔɔ sɔku. ⁹ Yen sɔ, ameniwa nɛ, Yinni Gusunɔ na gerua. Na nɛɛ, bu ku tii nɔni wɔke bu nɛɛ, Babilonigii be, ba tonda. Adama ba n yẽ ma ba ñ gam de. ¹⁰ Baa bà n Babilonin tabu kowo be kamia, kpa n tie be ba mɛɛra kua, ka mɛ, ba koo se saa ben kuu bekuruginun di bu wuu ge dɔɔ meni.

Ba Yeremi kpɛɛ pirisɔm dirɔ

¹¹ Sanam mɛ Babilonigibun tabu kowo be, ba yarina ba Yerusalemu deri Egibiti sunɔn tabu kowo ben sɔ, ¹² yera Yeremi u kɪ u yari Yerusalemun di u da Benyamɛɛn temɔ u ka win baa sua tubi ye ba bɔnu mɔ sɔɔ. ¹³ Sanam mɛ u yariɔ u kɔnnɔ tura ge ba mɔ Benyamɛɛ, ma u deema ben kɔsobun tɔnwero wi ba mɔ Yirɛya Selemian bii, Hananian debubu u yɔ mi. Ma u nùn yɔrasia u nɛɛ, a tii Babilonigibu wẽ.

¹⁴ Yera u nɛɛ, aawo, na ñ nen tii Babilonigibu wẽ.

Adama durɔ wi, u ñ win gari yi wure. Ma u nùn mwa u ka da wirugibun mi. ¹⁵ Yera wirugii ben mɔru ya seewa ba nùn mwa ba so ba pirisɔm doke Yonatham dirɔ wi u sãa tire yoro. N deema ba win dii te gɔsiawa pirisɔm diru. ¹⁶ Nge mɛya ba ka nùn pirisɔm doke dirɔ wɔru sɔɔ sere n ka tɛ.

¹⁷ Sɔɔ teeru, sina boko Sedesiasi u gɔra u nɛɛ, bu Yeremi sokuma. Ye u na, ma u nùn gari bikia asiri

sɔɔ u nɛɛ, Yeremi, a gari gɛɛ mɔ yi yi wee Yinni Gusunɔn min di a man sɔ?

Ma u nùn wisa u nɛɛ, oo. Yinni Gusunɔ u koo de Babilonin sina boko u nun nɔma turi.

¹⁸ Ma Yeremi u maa nùn bikia u nɛɛ, tora terà na bɛɛ tora wunɛ ka wunɛn bwãabu ka sere wunɛn tambu kpuro i ka man mwa i pirisɔm kpɛɛ. ¹⁹ Mana bɛɛn sɔmɔ be, ba wãa be ba bɛɛ gari sɔwa ba nɛɛ, Babilonin sina boko kun nun wɔrim wee u sere tem mɛ mwa.

²⁰ Tɛ, nɛn yinni sina boko, a man swaa dakio kpa a nɛn kanaru nɔ, kpa a man kua ye na kɪ. A ku maa de n wura Yonatham tire yoron diru mi, kpa n ku ra ka gbi.

²¹ Yera sina boko Sedesiasi u wooda wɛ u nɛɛ, bu nùn yiiyo pirisɔm dirun yaaraɔ kpa ba n da nùn pɛɛ kuse teeru wɛ baadomma ye wuun pɛɛ kowoba ra ko sere wuu nukurun pɛɛ yu ka kpe. Nge mɛya u ka sina pirisɔm dirun yaara mi.

Ba Yeremi kpɛɛ

dɔkɔ kpiriru sɔɔ

38

¹ Sefatia Matanin bii, ka Gedalia Pasurin bii, ka Yukali Selemian bii, ka Pasuri Maakiyan bii ba nua ye Yeremi u tɔn be sɔwa. U nɛɛ, ² amɛniwa Yinni Gusunɔ u gerua. U nɛɛ, wi u sina Yerusalemu ye sɔɔ, yibɛɛba ba koo nùn gowa tabu sɔɔ, ñ kun mɛ u gbi gɔɔrun saabu, ñ kun mɛ ka bararu garu. Adama wi u tii Babilonigibu nɔmu sɔndia, wiya ko n wãa. Win wãa tera ta ko n sãa win dukia ye u wa u ka yara wahala yen min di.

³ Yinni Gusunɔ u maa nɛɛ, u koo de Babilonin tabu kowobu bu Yerusalemu mwa.

⁴ Yera wirugibu ba na ba sina boko sɔɔwa ba nɛɛ, durɔ wini u tabu kowobu ka tɔn be ba wɔa wuu ge sɔɔ bɛrum tiamɔwa ka win gari. U n̄ bɛsɛn gea kasu sere bɛsɛn kɔsa. N n̄ mɛn na, n̄ weenɛ bu n̄n go.

⁵ Ma sina boko Sedesiasi u wisa u nɛɛ, wi wee u wɔa bɛen nɔmuɔ. Na n̄ kpɛ n̄ bɛɛ gɔanu yinari.

⁶ Yera ba n̄n sua ba kpɛɛ sina bii wi ba mɔ, Maakiyan dɔkɔ kpiriru garu sɔɔ. Dɔkɔ kpiri te, ta wɔawa pirisɔm dirun yaaraɔ. Te sɔɔra ba n̄n kpɛɛ ka wɛɛ. Adama ta n̄ nim mɔ. Pɔtɔkɔwa ta mɔ, ma u numa pɔtɔkɔ ye sɔɔ.

⁷ Etiopigii goo wi ba mɔ, Ebɛdi Mɛlɛki u wɔa u sɔmburu mɔ sina kpaaru mi. Yera u nua ma ba Yeremi kpɛɛ dɔkɔ kpiriru sɔɔ. Saa ye sɔɔ, sina boko u wɔa u sɔ gbɔra kɔnnɔwɔ ge ba sokumɔ Bɛnyamɛɛ, u sirimɔ. ⁸ Yera Ebɛdi Mɛlɛki wi, u yara sina kpaarun di u da u sina boko deema u nɛɛ, ⁹ nɛn yinni sina boko, ye tɔn be, ba kua mi, ya n̄ wɔ, ye ba ka Yeremi kpɛɛ dɔkɔ kpiriru sɔɔ. U koo gbi mi, gɔɔrun sɔ, domi dɔanu kun maa wɔa wuuɔ.

¹⁰ Ma sina boko u Ebɛdi Mɛlɛki wooda wɛ u nɛɛ, a tɔmbu tɛna suo kpa i da i Yeremi yara saa dɔkɔ kpiri ten min di u sere gbi.

¹¹ Yera Ebɛdi Mɛlɛki wi, u tɔn be sua. Ma u da sina kpaarun arumani beru yerɔ u yɔa tɔkɔnu yarama. U nu Yeremi kpɛɛya dɔkɔ ye sɔɔ ka wɛɛ. ¹² Ma u Yeremi sɔɔwa u nɛɛ, a yɔa tɔkɔ ni dokeo wunen b̄u bakusɔ a sere wɛɛ yi doke.

Ma Yeremi u kua mɛ. ¹³ Ma ba n̄n yarama ka wɛɛ yi, saa dɔkɔ kpiri ten min di, ba dera u wɔa pirisɔm dirun yaaraɔ.

Sedesiasi

u Yeremi bwisi bikiamɔ

¹⁴ Sɔɔ teeru Sedesiasi u maa gɔra u nɛɛ, bu Yeremi sokuma kpa u na u nùn deema Yinni Gusunɔn sãa yerun kɔnnɔ itaserɔ. Ye u tunuma, yera sina boko u nɛɛ, na gari gɛɛ mɔ kon nun bikia. A ku man gãanu berua.

¹⁵ Ma u nùn wisa u nɛɛ, nà n nun ye sɔɔwa, a n man goomɔ? Na yɛ ma nà n nun bwisi kɛmɔ a n man swaa dakimɔ.

¹⁶ Yera sina boko Sedesiasi u bɔrua asiri sɔɔ u nɛɛ, sere ka Yinni Gusunɔn wãaru wi u sun wãaru wɛ, na n nun goomɔ. Na n maa nun tɔn be nɔmu beriammɛ be ba kasu bu nun go mi.

¹⁷ Yera u sina boko Sedesiasi sɔɔwa u nɛɛ, ameniwa Gusunɔ Isireliban Yinni wi u wɔllu ka tem mɔ u gerua. U nɛɛ, à n wunen tii Babilonin sunɔn tabu sinambu wɛ kaa n wãawa wunɛ ka wunen yenugibu. Mɛya u n maa wuu ge dɔɔ menimɔ. ¹⁸ Adama à kun bu tii wɛ, u koo bu wuu ge nɔmu beria kpa bu gu dɔɔ meni. A n maa kisiramɔ ben nɔman di.

¹⁹ Yera Sedesiasi u nùn sɔɔwa u nɛɛ, na wurure Yuu be ba tii Babilonigibu wɛn sɔ. Na berum mɔ bu ku raa man bu nɔmu sɔndia kpa bu man nɔni sɔ.

²⁰ Ma Yeremi u nùn wisa u nɛɛ, ba n nun bu nɔmu sɔndiammɛ. A nɔwɔ ye Yinni Gusunɔ u gerumɔ saa nen min di, kpa a faaba wa, a n wãa. ²¹ Adama à n yina a bu tii wɛ, wee ye Yinni Gusunɔ u man sɔɔsi kãsiru sɔɔ. ²² Na wa ba wunɛ Yudan sina bokon kurɔ be ba tie mwɛɛra ba ka da Babilonin sunɔn tabu sinambun mi. Ma kurɔ be, ba mɔ, wee, be ba raa nun gari sɔɔwa ba nɛɛ, kaa n bɔri yendu mɔ mi,

ba nun nɔni wɔkua
 ma ba nun kamia.
 Ye ba deema a nummɔ pɔtɔkɔ sɔɔ,
 ma ba yarina ba nun deri.

²³ Wee ba koo wunɛn kurɔbu ka wunɛn bibu kpuro
 mweeri bu ka da Babilonigibun mi. Wunɛn tiɪ a n̄
 maa kisiramɔ ben nɔman di. Ben sina bokowa koo
 nun mwa kpa u wuu ge dɔɔ mɛni.

²⁴ Yera Sedesiasi u Yeremi sɔɔwa u nɛɛ, a ku ra de
 goo u gari yi nɔ kpa bu ku raa nun go. ²⁵ Wirugibu
 b̄a n nua ma na ka nun gari kua, ma ba na ba nun
 bikia ba nɛɛ, a ku bu ḡanu berua ye a man sɔɔwa
 ka ye na nun sɔɔwa sɔɔ, kpa bu ku raa nun go, ²⁶ saa
 ye sɔɔ, a bu wisio a nɛɛ, a man suuru kanam nawa
 n ku ka nun da Yonatan yenuɔ kpa a ku ra ka gbi.

²⁷ Yera wirugii be kpuro ba na Yereimin mi, ba
 n̄n gari yi bikia. Ma u bu wisa nge mɛ sina
 boko u n̄n sɔɔwa mam mam, ma ba nɔɔ mari ba
 yara. Domi gari yi u n̄n sɔɔwa mi, yi n̄ gina yara
 tɔɔwɔ. ²⁸ Pirisɔm dirun yaara miya u w̄a sere ba
 ka Yerusalemu mwa.

Babilonigibu

ba Yerusalemu mwa
(I maa mɛerio 52:4-16, Sinambu II, 25:1-12)

Wee ye n koorɔ sanam mɛ Babilonigiba
 Yerusalemu mwa.

39

¹ Sedesiasi Yudaban sina bokon bandun
 wɔɔ nɔɔba nnese, yen suru wɔkuruse sɔɔra
 Nebukanɛsaa, Babilonin sina boko u Yerusalemu
 wɔrima ka win tabu kowobu kpuro. Ma ba
 sansani gira yen bɔkuɔ, ma ba kuku yenu kua

ba ka sikerena. ² Sedesiasin bandun wɔɔ wɔkura tiasen suru nnese, yen sɔɔ nɔɔba nnese sɔɔra ba gb̄araru yaba. ³ Saa yera Babilonin tabu sinambu ba dua ba wuu ge tarusi gen kɔnnɔ wuu suunuguu gian di. Tabu sinam ben yīsa wee, Nεεgali Sarεεε, ka Sangaa Nεbu, ka Saasekimu, sina bokon sɔm kowobun wirugii, ka maa Nεεgali Sarεεε wi u s̄aa dobo dobogibun wirugii, ka sere sina bokon tabu sinam be ba tie.

⁴ Ye Sedesiasi, Yudaban sina boko ka win tabu kowobu ba bu wa, yera ba duki yarina wɔkuru ba yara ka kɔnnɔ ge ga w̄aa gb̄aranu yirun baa sɔɔ sina bokon d̄aa gbaarun b̄okuɔ wɔwan bera gia. ⁵ Adama Babilonin tabu kowo be, ba sina boko Sedesiasi naa sw̄i ma ba n̄un naamwε Yerikon wɔwaa. Yera ba n̄un mwa ba ka da Babilonin sina bokon mi, Ribilaɔ, Hamatin temɔ. Miya u n̄un siri. ⁶ Ma u dera ba Sedesiasin bibu ka win sina asakpɔbu sakira Ribila mi, win n̄oni biru. ⁷ Yen biru u Sedesiasin tiin n̄oni wɔwa ma u n̄un b̄okua ka sii gandun yɔni ba ka da Babiloniɔ.

⁸ Babilonigii be, ba Yerusalemun sina kpaaru ka yen yenusu d̄ɔɔ m̄eni, ma ba yen gb̄araru surura. ⁹ Yen biru Nεbusarada, k̄sobun wirugii, u tɔn be ba tie Yerusalemuɔ ka be ba n̄un tij w̄ε ka sere maa be ba tie tem mε sɔɔ gura u ka doona Babiloniɔ. ¹⁰ Adama u ben bw̄εbw̄ε be ba ñ ḡaanu m̄a deri tem mε sɔɔ ma u bu gbea w̄ε.

Ba Yeremi yara piris̄am di

¹¹ Ma Nεbukanεsaa, Babilonin sina boko u Nεbusarada, k̄sobun wirugii wooda w̄ε Yeremin s̄ɔ u nεε, ¹² a n̄un m̄εerio kpa a n̄un k̄su. A ku n̄un k̄sa gaa kua. Ye u nun s̄ɔwa kpuro, a koowo. ¹³ Ma

Nɛbusarada, kɔsobun wirugii, ka Nɛbusasibani, sina bokon sɔm kowobun wirugii, ka Nɛɛgali Sarɛɛɛ, dobo dobogibun wirugii, ka sere sina bokon tabu sinambu kpuro, ¹⁴ ba gɔra bu Yeremi yarama pirisɔm dirun di, kpa bu ka nɔn da bu Gedalia, Akikamun bii, Safanin debubu nɔmu sɔndia. Wiya u ka nɔn da win yenuɔ. Nge meya Yeremi u ka yara u wɔa ka Yuda be ba tie.

Gari yi Yinni Gusunɔ

u Ebedi Mɛlɛki sɔɔwa

¹⁵ Saa yɛ sɔɔ Yeremi u wɔa pirisɔm sɔɔ, Yinni Gusunɔ u nɔn sɔɔwa u nɛɛ, ¹⁶ a doo a Ebedi Mɛlɛki, Etiopigii wi sɔ a nɛɛ, nɛ, Gusunɔ Isireliban Yinni, nɛ wi na wɔllu ka tem mɔ, na raa gerua na nɛɛ, kɔsa ya koo wuu ge deema, n n mɔ gea. Tɛ, kon de kɔsa ye, yu tunuma. Ye kpurowa ya koo kooru win nɔni biru. ¹⁷ Adama yen tɔɔ te, kon nɔn yakia. Bɛn bɛrum u mɔ mi, ba n nɔn nɔma turi. ¹⁸ Na n derimɔ bu nɔn go. Kon win wɔaru yakia, domi u man naanɛ kua. Nɛ, Yinni Gusunɔwa na yeni gerua.

Yeremi u da Gedalian mi,

Misipɔ

40

¹ Yinni Gusunɔ u ka Yeremi gari kua sanam mɛ Nɛbusarada u dera u wurama saa Raman di.

N deema ba raa nɔn bɔkuawa wi ka Yerusalemugibu gabu ba ka dɔɔ Babiloniɔ. Min diya Nɛbusarada u nɔn yara. ² Ma Nɛbusarada wi, u nɔn soka u ka da bee tia u nɛɛ, Gusunɔ wunen Yinni u raa gerua u nɛɛ, kɔsa ya koo wuu geni deema. ³ Wee, tɛ, ye u gerua mi, ya kooru yɛn sɔ i

nùn torari, i n win gere mēm nṵwε. ⁴ Tḗ, kon nun yakia n nun yṵni yi pota. Adama à n kī a ka man da Babiloniṵ, a na su da. Kon nun nṵri. À kun maa kī, a sinṵ. A doo a sina mi n nun wḗre.

⁵ Sanam mε Nebusarada u wa ma Yeremi kun fuuku wisa, yera u nεε, n n mēn na, a doo a Gedalia, Akikamun bii, Safanin debubu deema. Wiya sina boko Nebukanesa a u kua sunṵ Yudaban wusu sṵṵ. Kaa n ka nùn wāa ka tṵn be ba tie sannu, n kun mε, a doo mi a kī.

Ma Nebusarada wi, u nùn dīanu kusenu kua ka sere maa kēnu ganu. Ma u dera u doona. ⁶ Yera Yeremi u da Gedalian mi, Misipaṵ, u sina mi ka tṵn be ba tie tem mε sṵṵ sannu.

Gedalia u Yudan tem kpare

(I maa mεerio Sinambu II, 25:23-24)

⁷ Saa yè sṵṵ tabu sinam be ba raa woo tabu gberṵ ka ben tabu kowobu ba nua ma Babilonin sina boko u Gedalia, Akikamun bii kua Yudaban sunṵ, ma u nùn tṵn be ba tie Yudaṵ kpuro nṵmu beria, ka sere bwḗεbwḗε be ba n yoru mwe ba ka de Babiloniṵ, ⁸ yera ba da Gedalian mi, Misipaṵ. Be ba da mi, bera, Isimēli, Netanian bii, ka Yokanani ka Yonatan, Karean bibu, ka Seraya, Tanumεtin bii, ka Efai Netofagiin bibu, ka Yesania, Maakagiin bii, be kpuro ka ben tṵmbu. ⁹ Yera Gedalia u bu sṵṵwa ka bṵri u nεε, i ku berum ko i ka Babilonigibu sā. I gesi sinṵ bεεn tem mε sṵṵ kpa i Babilonin sina boko sā. Saa yera i ko i n wāa bṵri yendu sṵṵ. ¹⁰ Wee, na wāa Misipa mini na n ka sāa bεεn nṵni Babilonigii ben mi. Adama bεε, i doo i gberun dāa marum sṵri mε ba ra di ka mε ba ra ka maa gum ka tam ko. Kpa i mu bere bεεn wekenṵ, kpa i sina i n wāa wuu si i mwa sṵṵ.

¹¹ Ma Yuda be ba wãa Mɔabun temɔ ka Amɔniban temɔ ka Edɔmuban temɔ, ba nua ma Babilonin sunɔ u gabu deri Yudaban temɔ, ma u Gedalia kua ben kparo. ¹² Yera be kpuro ba wurama ben temɔ. Ma ba da ba Gedalia deema Misipaɔ. Wɔɔ ge sɔɔ, ba resɛm wa too, ka maa dãa marum gam.

Ba Gedalia go

(I maa mɛerio Sinambu II, 25:25-26)

¹³ Sɔɔ teeru Yokanani, Karean bii, ka sere tabu sinam be ba wurama tabu gberun di mi, ba na Gedalian mi Misipaɔ. ¹⁴ Ma ba nùn sɔɔwa ba nɛɛ, a yɛ ma Baalisi, Amɔniban sina boko u Isimɛli, Nɛtanian bii gɔra u nun go?

Adama Gedalia u n̄ ye wure. ¹⁵ Ma Yokanani u da Misipaɔ u Gedalia sɔɔwa asiri sɔɔ u nɛɛ, a de n da n Isimɛli, Nɛtanian bii wi go, kpa goo u kun yɛ. Nge mban sɔna kaa de u nun go, kpa Yuda be ba mɛnne mini bu maa yarina kpa ben gabu bu gbi.

¹⁶ Ma Gedalia u Yokanani wisa u nɛɛ, a ku Isimɛli go, domi ye a gerua win sɔ mi, weesa.

41

¹ Adama wɔɔ gen suru nɔɔba yiruse sɔɔ, yera Isimɛli u na Misipaɔ Gedalian mi. Isimɛli wi, u sãawa sina bii ka maa sina asakpɔ. Tɔmbu wɔkura ba nùn swĩima ba ka na mi. Sanam mɛ ba sɔ ba dimɔ ka Gedalia, ² yera Isimɛli ka tɔn be ba nùn yɔsirima mi, ba seewa sannu sannu ba Gedalia takobi sɔkura ba go, wi, wi Babilonin sina boko u gɔsa u ka Yudan tem kpara mi. ³ Isimɛli wi, u maa Yudaba kpuro ka Babilonin tabu kowo be ba wãa mi go.

Isimɛli u tɔmbu wɛnɛ go

⁴ N deema goo kun yē ma Gedalia u gu. Ye n kua sōo yiru, win gōon biru, ⁵ yera tōmbu wene gabu ba seema saa Sikemu ka Silo ka Samarin di. Tōn be, ba ben toba kōna, ben yānu nu gēekire ma ba tii murura baama nuku sankirarun sō. Meya ba maa alikama sōwa ka turare bu ka Yinni Gusunō yākuru kua Yerusalemō win sāa yerō. ⁶ Yera Isimēli u seewa Misipan di u da u ka bu yinna swaāo, u sumō. Ye u tura ben mi, ma u nee, i na su da Gedalian mi.

⁷ Adama ye ba dua wuuō, yera wi ka win tōmbu ba tōn be mwa ba sakira. Ma ba ben gonu kpēe dōkō kpiriru garu sōo. ⁸ N deema be sōo, u n̄ tōmbu wākuru go yēn sō ba raa nūn sōwa ba nee, u ku bu go, be, ba alikama ka gbēe, ka gum ka tim berua yakasō. ⁹ Dōkō kpiri tē sōo u tōn ben gonu doke mi, ta sāawa te Asa u dera ba gba sanam mē wi ka Basa Isireliban sina boko ba tabu mō. Te sōora u tōn goo ni yibia.

¹⁰ Yen biru, u be ba tiara mi yoru mwēera u ka doona ka sina bokon bii wōndiaba ka sere tōn be Nēbusarada, kōsobun wirugii u Gedalia deria. Be kpurowa u yoru mwēera u ka da Amōniban mi.

Ba yoo be Isimēli u mwēera

yakia

¹¹ Yokanani, Karean bii, ka Yudaban tabu sinam be ba wāa ka wi, ba nua kōsa ye Isimēli u kua.

¹² Yera ba tabu durōbu sua ba da bu ka Isimēli wōri. Ma ba nūn deema yeru bōkōwō ge ga wāa Gabaoniō.

¹³ Tōn be Isimēli u mwēera mi, ye ba Yokanani wa ka win tabu sinambu, yera ben nuki dora. ¹⁴ Ma be kpurowa ba Isimēli deri, ba da ba Yokanani deema.

¹⁵ Adama Isimēli wi, u duka yakura Yokananin

min di ka tǎmbu nǎɔba ita gabu, ma u da u wǎa Amǎniban mi.

¹⁶ Yokanani ka win tabu sinam be, ba tǎn be ba tie mwɛɛra Isimɛlin nǎman di, be u raa mwɛɛra sanam mɛ u Gedalia go. Bera tabu kowobu ka tǎn kurǎbu ka bibu ka sina bokon sǎm kowobu. Be kpurowa u mwɛɛrima saa Gabaonin di. ¹⁷ Ma ba da ba wǎa sǎbun sǎbia yeru garun mi, te ba ra soku Kimuhamu Betelehemun bǎkuɔ. Yen biru, ba kpikiru da Egibitiɔ. ¹⁸ Domi ba Babilonigibun berum mǎ yèn sǎ Isimɛli u Gedalia go wi Babilonin sina boko u kua Yudaban kparo.

Yudaba ba Yeremi bikia

u bu Gusunǎ kana

42

¹ Yera tabu sinam be ba raa kpikiru sua, ka Yokanani, Karean bii, ka Yesania, Hoseen bii, ka tǎn be ba tie kpuro, saa wirugibun di sere ka bwɛɛbwɛɛbɔ, ba na ba Yeremi sǎɔwa ba nɛɛ, ² a de a nǎ ye sa nun bikiamɔ. A sun Gusunǎ kanǎ, bɛsɛ be sa tien sǎ, domi sa raa dabi, adama tɛ sa kaara, nge mɛ a waamɔ. ³ A Gusunǎ wunen Yinni kanǎ u sun sǎɔsi mi sa ko da ka ye sa ko ko.

⁴ Ma Yeremi u bu wisa u nɛɛ, na nua. Kon Gusunǎ bɛsɛn Yinni kana nge mɛ i man bikia kpa n wurama n bɛɛ sǎ ye u man sǎɔwa. Na ñ bɛɛ gǎanu beruamme.

⁵ Ma ba Yeremi wisa ba nɛɛ, sa wura su ko mam mam ye Yinni Gusunǎ u koo nun sǎ su ko. Wiya u koo ko bɛsɛn seeda dio gemgii ka naanegii sǎ kun bɛsɛn nǎɔ mwɛɛru yibie. ⁶ Wee bɛsɛra sa nun gǎra a sun Gusunǎ bɛsɛn Yinni bikia. Yen sǎ, sa ko ko ye u

sun sɔɔwa su ko, baa yà kun sun wɛre. Ka me, sa ko n nuku dobu mɔ yèn sɔ sa nùn mɛm nɔɔwammɛ.

Yinni Gusunɔ u Yeremi wisa

- ⁷ Sɔɔ wɔkurun biru, Yinni Gusunɔ u Yeremi wisa.
⁸ Ma Yeremi u Yokanani, Karean bii sokusia ka tabu sinam be ba nùn swĩi ka sere ben tɔmbu kpuro be ba wãa mi, wirugibu ka bwɛɛbwɛɛbu. ⁹ Ma u bu sɔɔwa u nɛɛ, wee bɛɛya i man gɔra n Gusunɔ bɛɛ Isireliban Yinni bikia. Ye u man sɔɔwa wee. U nɛɛ,
¹⁰ ì n sina tem mɛ sɔɔ,
 u koo de bɛɛn tɔmbu bu tãsi.
 U ñ maa bu goomɔ.
 U koo bɛɛ swĩiwa i n nuuru mɔ.
 U ñ bɛɛ wukamɔ,
 u ñ maa derimɔ kɔsa yu bɛɛ deema
 ye u raa bwisika u bɛɛ kua.
¹¹ N n mɛn na, i ku maa Babilonin sina bokon berum ko.
 Domi wi, Yinni Gusunɔ u ko n ka bɛɛ wãa kpa u bɛɛ faaba ko.
¹² Wi, Gusunɔ u koo de u bɛɛn wɔnwɔndu wa.
 Kpa u de i wurama bɛɛn temɔ.
¹³ Adama ì n nɛɛ, i ñ wi, Yinni Gusunɔ mɛm nɔɔwammɛ, i ñ sinamɔ tem mɛni sɔɔ, ¹⁴ i ko i dawa Egibitiɔ mi i ñ tabu wasi, baa bin kɔban swĩi i ñ nɔɔmɔ, i ñ maa dīanu biamɔ, yen sɔ, miya i ko sina,
¹⁵ tɛ i swaa dakio ye Gusunɔ, bɛɛ Isireliban Yinni wi u wɔllu ka tem mɔ, u gerumɔ. U nɛɛ,
 bɛɛ Yuda be i tie, ì n gɔru doke i ka da Egibitiɔ ka gem,
 kpa i n wãa mi,
¹⁶ sanam mɛya taa bìn berum i mɔ,
 bu koo bɛɛ deema Egibiti mi.
 Gɔɔ tèn weeweenu i maa mɔ mi,

ta koo bæε deema,
kpa i gbisuku mi gia.

¹⁷ Be ba gesi nia kua
bu ka da Egibitiɔ bu kuke,
ba koo gbiwa tabu sɔɔ,
ka gɔɔru sɔɔ, ka baranu sɔɔ.
Ben goo kun kisiramɔ kɔsa yen di
ye u koo bu surema mi.

¹⁸ Yeremi u nεε, wee ye Gusunɔ, Isireliban Yinni
wi u wɔllu ka tem mɔ u gerua. U nεε, nge mε u
Yerusalemugibu win mɔru seesi, nge mεya u koo
maa bæε ye seesi, i n da Egibitiɔ. Saa ye sɔɔra ba ko
n da ka bæen yĩsiru tɔmbu bɔrusi, n̄ kun mε, bu ka
goo gãa kɔsunu sie, kpa bu bæε gem i seku bakaru
wa kpa i kun maa sinε tem mε sɔɔ.

¹⁹ U maa nεε, i ku Egibiti da, bæε be i tie Yudaban
bweseru sɔɔ. I de i n yɛ ma u bæε ye yinariwa gisɔ.
²⁰ Sanam mε i man gɔra n bæε Yinni Gusunɔ kana, ye
na wurama, i gerua i nεε, n bæε sɔɔwɔ mam mam ye
Gusunɔ bæen Yinni u man sɔɔwa kpa i ye ko. Adama
weesa i tii kua. ²¹ Domi gisɔ, na ka win wisibu na
adama i n̄ bin gabu swaa daki bi u nεε, n bæε sɔ. ²² Tɛ,
mi i dɔɔ i sina mi, i n yɛ ma tabu sɔɔra i ko i gbi, n̄ kun
mε gɔɔru sɔɔ, n̄ kun mε baranu sɔɔ.

Ba ka Yeremi da Egibitiɔ

ka dam

43

¹ Sanam mε Yeremi u gari yi tɔn be ba wãa mi
kpuro sɔɔwa, yi Gusunɔ ben Yinni u nεε, u bu sɔ,
² yera Asaria, Hoseen bii, ka Yokanani, Karean bii,
be kpuro ba Yeremi wisa ka tɔn piiburu ba nεε, ye

a gerua mi, weesa. Gusunɔ besen Yinni kun nun sɔɔwa a sun sɔ, su ku Egibiti da. ³ Adama Baruku, Neriyan biiwa u nun bɔriemɔ a ka sun sɔ su ku da mi, domi u kɪwa Babilonigibu bu sun mwɛeri bu go, n̄ kun mɛ bu sun yoru mwa bu ka da ben temɔ.

⁴ Nge mɛya Yokanani, Karean bii, ka tabu sinambu kpuro ka ben tɔmbu kpuro ba yina bu Yinni Gusunɔn gari nɔ ye u nɛɛ, bu de bu sina ben tem mi. ⁵ Yera Yokanani ka tabu sinam be, ba ka Yuda be ba tie da Egibitiɔ, be, be ba raa kpikuru da tem tukumɔ ba wurama, ⁶ tɔn durɔbu ka tɔn kurɔbu ka bibu ka sina bokon bii wɔndiaba, be kpuro gesi be Nɛbusarada, kɔsobun wirugii, u Gedalia, Akikamun bii, Safanin debubu deria. Ma ba ka Yeremin tii da ka maa Baruku Neriyan bii. ⁷ Ba da ba wɔa Egibitin wuu ge ba mɔ Tapanesiɔ. Nge mɛya ba n̄ ka Gusunɔn gere mɛm nɔɔwɛ.

Ba koo Egibiti tabu wɔri

⁸ Sɔɔ teeru Yinni Gusunɔ u Yeremi sɔɔwa Tapanesiɔ u nɛɛ, ⁹ a kpee bakanu suo kpa a da a nu sike Yudaba kpuron wuswaaɔ mi ba ra birikiba wɔ ye ya wɔa Egibitin sina kpaarun kɔnnɔwɔ Tapanesiɔ. ¹⁰ Kpa a Yudaba sɔ a nɛɛ, ameniwa nɛ, Gusunɔ Isireliban Yinni, nɛ wi na wɔllu ka tem mɔ, na gerua. Na nɛɛ, wee, kon de bu Nɛbukanɛsaa, nɛn sɔm kowo kasum da kpa n win bandu swii kpee ni a sikuan wɔllɔ kpa u win sina gɔna teria mi, ¹¹ kpa u Egibitigibu sɛɛyasia. Be u koo go, u go, be u koo mwɛeri u ko yobu kpa u mwɛeri, be u koo maa sakiri ka takobi, kpa u sakiri. ¹² Kpa u ben b̄u dia dɔɔ meni, kpa u b̄u nin tii gura kpa u maa ben ȳanu gura ya kun n̄n s̄esie kpa u yari min di ka b̄ori yendu, nge mɛ naa kparo u ra win

kpara yaberu sebe u n doonɔ. ¹³ U koo Bɛti Semɛsin bɔw̃arokunu kɔsuku, kpa u b̃u dia ye ya tie d̃ɔ mɛni Egibiti mi.

Gari yi Yinni Gusunɔ u Yuda

be ba kpikiru da Egibitiɔ

s̃ɔwa

44

¹ Yinni Gusunɔ u Yuda be ba w̃a Migidoliɔ ka Tapanɛsiɔ ka Mɛnfisiɔ ka Paturɔsiɔ Egibitin temɔ s̃ɔwa saa Yeremin min di u nɛɛ, ² wee, ye nɛ Gusunɔ, w̃allu ka tem Yinni na gerua. Na nɛɛ, i k̃sa ye kpuro wa ye na Yerusalemu kua ka Yudan wuu si su tie. Wee, su kua bansu. Goo maa sari mi. ³ Domi ba k̃sa kua ba nɛn m̃ru seeya ye ba ka da ba b̃nu ỹaku kuammɛ ni bɛɛ ka bɛɛn baababa i ñ daa ỹɛ. ⁴ Na bɛɛ nɛn s̃m̃bu g̃ria saa yellun di bu ka bɛɛ s̃, i ku s̃a k̃su nini ko, ni nɛn tii na tusa. ⁵ Adama i ñ maɔ swaa daki. I ñ bɛɛn kom k̃sum deri. I ñ maa b̃u ỹaku kobu deri. ⁶ Ma na ka bɛɛ m̃ru kua gem gem. Na Yudan wusu ka Yerusalemun swɛɛ kpeerasia ma ye kpuro ya kua bansu, nge mɛ i waamɔ gisɔ.

⁷ Yen s̃ t̃ɛ, amɛniwa nɛ, Gusunɔ Isireliban Yinni, nɛ wi na w̃allu ka tem m̃, na gerua. Na nɛɛ, mban s̃na i tii durum baka yeni s̃bimɔ ye i ka dera ba kurɔbu ka durɔbu ka bibu ka bii w̃ɛnu go sere goo kun maa tie. ⁸ I k̃wa i nɛn m̃ru seeya ka bɛɛn b̃u ỹaku kookoo si i m̃ Egibitiɔ mi i w̃a? I k̃wa i tii kam ko, kpa i ko b̃rigibu ka sekurugibu handunia ye s̃ɔ? ⁹ I duariwa k̃sa ye bɛɛn baababa ka bɛɛn sinambu ka ben kurɔbu ka bɛɛn tii ka bɛɛn kurɔbu

i kua Yudaᵅ ka Yerusalemuᵅ? ¹⁰ Wee, sere ka tē i n̄ tii kawē i gōru gōsie. I n̄ man nasie, i n̄ maa n̄n woodaba swīi ye na bēε ka bēεn baababa wē.

¹¹ Yen sōna nε, Gusunᵅ Isireliban Yinni, nε wi na wᵅllu ka tem mᵅ na bēε biru kisi ma na bēε kōsa kua n ka bēε Yudaba kpuro kam koosia. ¹² Kon Yuda be ba kpikiru da Egibitiᵅ kam koosia. Egibiti miya ba koo gbi kpuro. Ba n̄ goo buremᵅ. Ba koo gbiwa tabu sᵅᵅ, ka gōru sᵅᵅ kpa bu bu gem bu sekuru wa, kpa ba n da ben yīsiru sie bu ka goo bōrusi, n̄ kun mε bu n̄n gāa kōsunu gerusi. ¹³ Kon bu sēyasia wa nge mε na Yerusalemugibu sēyasia ka tabu, ka gōru, ka maa baranu. ¹⁴ Kon de ben fiiko bu kpikiru su. Be baasi, goo kun kisiramᵅ. Goo kun maa wee Yudan temᵅ baa mε ba ko n kī bu wurama amēn biru.

Ba Asitaate yākuru kuammε

¹⁵ Yera be kpuro be ba yē ma ben kurᵅbu ba ra būnu turare dōᵅ dokeye ka t̄n kurᵅ dabinu kpuro be ba wāa mi, ka t̄n dabi te ta tie Paturᵅsiᵅ, Egibitin tem mi, ba Yeremi sōwa ba nεε, ¹⁶ sa n̄ gari yi mēm nᵅwammε yi a gerua a nεε, yi weewa Yinni Gusunᵅn min di. ¹⁷ Sa ko kowa nge mε sa gerua, su būu wi ba m̄ Asitaate turare dōᵅ dokea, kpa su maa n̄n tam t̄ra nge mε sa ra raa ko, bēεε ka bēεn baababa, ka bēεn sinambu ka bēεn wirugibu Yudan wusu sᵅᵅ ka Yerusalemun swēε sᵅᵅ. Domi saa ye sᵅᵅra sa ra wa su di su debu, sa n nuku dobu mᵅ kpa sa kun wahala gaa wa. ¹⁸ Adama saa d̄ma t̄n di sa n̄ maa būu wi turare dōᵅ dokeare, sa n̄ maa n̄n tam t̄rare, saa min diya sa kpuro bia. Tabu sun di, ma gōra sun go.

19 Ma tɔn kurɔ be, ba gerua ba nɛɛ, sanam mɛ sa bũu wi yākunu kuammɛ, ka bɛsɛn durɔbun yɛra. Ba yɛ ma sa ra bũu wi kiraru kue su ka nũn bɛɛrɛ wɛ, kpa su nũn tam tãra temɔ.

20 Ma Yeremi u tɔn be kpuro wisa, kurɔbu ka durɔbu, u nɛɛ, 21 bɛɛ ka bɛɛn baababa ka bɛɛn sinambu ka bɛɛn wirugibu, i ra bũu yākunu kue Yudan wusu sɔɔ ka Yerusalemun swɛɛ sɔɔ. Nge weesa? I tamaa Yinni Gusunɔ kun ye yɛ? Nge i tamaa u ye duariwa. 22 Aawo, u n̄ ye duari. U ka bɛɛ wasirawa bɛɛn kom kɔsum sɔ ka daa kɔsa ye i kuan sɔ. Yen sɔna bɛɛn tem mu kua bansu. Goo maa sari mɛ sɔɔ. Ma mu kua tem bɔruram nge mɛ sa waamɔ gisɔ. 23 Wahala ye, ya bɛɛ deemamɔwa gisɔ yɛn sɔ i bũnu yākuru kua ma i Yinni Gusunɔ torari i n̄ win gere wure, i n̄ maa win sɔɔsinu ka win woodaba ka win kirɔba swĩ.

24 Yeremi u maa tɔn be kpuro, kurɔbu ka durɔbu, sɔɔwa u nɛɛ, bɛɛ Yudaba, bɛɛ be i wãa Egibitio, i swaa dakio i nɔ ye Yinni Gusunɔ u gerua. 25 Wee ye Gusunɔ Isireliban Yinni wi u wɔllu ka tem mɔ u gerua. U nɛɛ, bɛɛ ka bɛɛn kurɔbu, i nɛɛ, i ko i bɛɛn nɔɔ mwɛɛnu yibia ni i bũu tɔn kurɔ wi ba mɔ Asitaate kua. Wiya i ko i turare dɔɔ dokea, kpa i maa nũn tam tãra temɔ. Wee, i maa ye kua. 26 Yen sɔ tɛ, i swaa dakio i nɔ ye wi, Yinni Gusunɔ u bɛɛ sɔɔmɔ. U bɔrumɔ ka win yĩsi bakaru ma Egibitin tem kpuro sɔɔ, Yuda goo kun maa bɔrumɔ ka win yĩsiru u nɛɛ, sere ka Yinni Gusunɔn wãaru. 27 U koo dewa kɔsa yu bɛɛ deema, n n̄ mɔ gea. Yuda be ba wãa Egibitio kpuro, ba koo gbiwa tabu sɔɔ ka gɔɔru sɔɔ. 28 Ka mɛ, bɛɛn fiiko ba koo kisira tabun d̄i, kpa bu wurama Yudaɔ. Saa yera, bɛɛ be i da mi kpuro i ko i gia n̄ n

nɛn garin na yi koorɔ, n̄ n maa bɛɛgiin na yi koorɔ.
 29 U koo bɛɛ deema Egibiti mi, kpa u bɛɛ yĩreru wɛ te
 ta koo bɛɛ s̄ɔsi ma k̄ɔsa ye u raa gerua ya koo nawa
 ka gem. Yĩre tera, 30 u koo Egibitin sunɔ Hofara win
 yiberɛba n̄mu beria be ba kasu bu n̄n go, nge mɛ
 u Yudaban sina boko Sedesiasi Nɛbukanesaa n̄mu
 beria, wi, wi u kasu u n̄n go. Yinni Gusunɔwa u
 yeni gerua.

Gari yi Yeremi u Baruku

s̄ɔwa

45

1 Sanam mɛ Baruku Nɛriyan bii u gari yi yorua
 tireru s̄ɔ yi Yeremi u n̄n s̄ɔwa Yoyakimu,
 Yosiasin bii, Yudaban sina bokon bandun w̄ɔ
 nnɛse s̄ɔra mi. Yen biru Yeremi u Baruku s̄ɔwa
 u nɛɛ, 2 wee ye Gusunɔ Isireliban Yinni, u gerua
 wunɛn s̄. 3 U nɛɛ, a gerumɔ a m̄, a kam kuawa
 domi wi, Yinni Gusunɔ u wunɛn wahala sosimɔ.
 Ma a weeweenu m̄ sere a wasira. Adama a bia mi
 kaa w̄ra.

4 Wee, ye Yinni Gusunɔ u nɛɛ n nun s̄. U nɛɛ,
 u koo ye u raa bana k̄sukuwa,
 kpa u ye u raa duura wukiri.
 Yen tubusiana, u koo tem mɛ kpuro sanku.

5 U maa nɛɛ,
 ḡa bakana a kasu wunɛn tiin s̄?
 A ku be nu kasu.
 Domi u koo de k̄ɔsa yu na yu t̄mbu kpuro w̄ri.
 Adama wunɛ u koo wunɛn w̄aru yara mi a da
 kpuro.
 Tera ta ko n s̄a nge wunɛn arumani ye a gura tabu
 s̄ɔ.

46

¹ Gari yiniwa Yinni Gusunɔ u Yeremi sɔɔwa bwese tukunun sɔ.

Ba Egibitigibu kamia

Kaakemisio

² Babilonin sina boko u Egibitin sunɔ Neko ka win tabu kowobu kamia Kaakemisio, Efaratin daarun bɔkuɔ. N deema saa ye sɔɔ, Yoyakimu, Yosiasin bii, Yudaban sina bokon bandun wɔɔ nnese sɔɔra mi. Saa ye sɔɔra Yinni Gusunɔ u gari yini gerua Egibitin sina boko ka win tabu kowobun sɔ u nɛɛ,

³ wee Egibitin tabu sinambu ba kuuki mɔ ba mɔ, i tɛɛnu sɔɔru koowo, bakanu ka piiminu, kpa i se i tabu da.

⁴ I bɛɛn tabu kɛkɛ be dumi gawe sɔɔru koowo. Bɛɛ maasɔbu, i bɛɛn dumi yɔɔwo, kpa i bɛɛn tabu furɔsu doke. I bɛɛn yaasi sunkuo yi balli, kpa i bɛɛn tarakpenu sebe.

⁵ Adama mba Yinni Gusunɔ u sere waamɔ ya kooramɔ ben suunu sɔɔ.

U nɛɛ, be wee ba mwia kpana ba biruku yira wuramɔ.

Ba ben tabu durɔbu kamia.

Ma ba duki mɔ, ba n mam biru mɛɛrimɔ.

Tem mɛ kpuro mu bɛrum duura.

⁶ Kam sɔɔra be ba sɔu ba duki mɔ.

Baa tabu durɔ dangibu bɔ n duki sua kama.

Domi sɔɔ yɛsan nɔm geu gia, Efaratin daarun bɔkuɔ, dabiru ta sokuramɔ ta wɔrukumɔ.

⁷ Wara u ka daa te ba mɔ Nilu weenɛ tɔ n yiba.

Wara u ka tu weenɛ sanam mɛ ten tora bɔ.

8 Egibitigiba ba ka tu weene.

Domi ba nee, nge me Nilun nim mu ra terie ka dam
tem soo,

nge meya ben tabu kowobu ba koo maa teria tem
soo,

kpa bu wusu ka sin tambu kam koosia.

9 Wee ba mo, ben maasobu bu seewo fuuku.

Be ba tabu keke be dumi gawe dua,

bu duki doo.

Ben tabu durabu bu seewo.

Puti ka Kusin tabu durabu be ba tere piiminu neni,

ka sere Ludiba be ba saa ten towobu,

bu seewo.

10 Adama too teni, ta ko n saawa Gusuno, wollu ka
tem Yinnigiru.

Ta ko n saawa te soo u win yiberaba maru kasiema.

Takobi ya koo tambu di,

kpa yu yem debu.

Ton dabi te ya koo go,

Gusuno wollu ka tem Yinnin so,

ta ko n kpi nge yaku yaa

Efaratin daarun gooro,

soo yesan nom geu gia.

11 Bee Egibitigibun tabu kowobu,

baa in seewa i da Galadio i tim kasu, kama.

Beeen meera ya n kpeema.

12 Bwesenu kpuro nu koo no

nge me ba bee sekuru doke.

Domi ba koo been desirun kuuki no baama.

Beeen tabu durabu ba ko n baarimawa.

Ba n yinna, ba koo worukuwa sannu.

Nebukanesaa u Egibiti wari

13 Gari yiniwa Yinni Gusunɔ u Yeremi sɔɔwa sanam mɛ Babilonin sina boko, Nɛbukanesaa u na u Egibiti wɔri. U nɛɛ,

14^a Egibitigibu nɔɔsiɔ

ka be ba wɔa yen wuu si ba mɔ Migidoli, ka Mɛnfisi,
ka Tapanesi sɔɔ,

a nɛɛ, ben baawure u seewo u sɔaru ko.

Domi ba bu tabu wɔrima baaman di.

15 Ben tabu durɔ damgibu ba wɔruka.

Ba n̄ kpɔa ba ka tii yinɛ.

Nɛ, Yinni Gusunɔwa na bu fuka.

16 Na dera ben tabu kowo dabiru ta sokura ta wɔruka.

Ma ba mɔ, bu seewo bu wura ben temɔ mi ba bu mara, mi tabu sari.

17 Nɛ, Yinni Gusunɔ na nɛɛ,

bu Egibitin sunɔ yɔsi kpaaru kɛɛyɔ

bu nɛɛ, woo kanɔ.

U dera saa gea n̄n doonari.

18 Nɛ Gusunɔ, wɔllu ka tem Yinni,

nɛ wi na sɔa sina boko,

sere ka nɛn wɔaru,

nge mɛ ba yɛ ma guu te ba mɔ Tabori

ta guu ni nu tie gunum kere,

ka nge mɛ ba yɛ ma guu te ba mɔ Kaameli

ta wɔa nim wɔkun bɔkuɔ,

nge mɛya ba n̄ yɛ kam kam

ma yiberɛba ba koo na bu bu wɔri.

19 Bɛɛ Egibitigibu, i sɔaru koowo i bɛɛn yɔnu gura,

ba koo bɛɛ yoru mwɛɛri.

Domi wee, Mɛnfisi ya koo ko bansu.

Goo kun maa sinamɔ ye sɔɔ.

20 Bɛɛ Egibitigibu, i sɔawa nge naa gbiiba ye ya wɔ.

Adama wee, daru swɔa gaa ya wee

saa sɔɔ yɛsan nɔm geu gian di,
yu ye wɔri.

²¹ Bɛɛn tabu kowo be ba ra bɛɛ somi gobin sɔ,
ba bɔɔru nge naa gumgia.

Ka mɛ, ben tii ba koo biruku yira wura
bu duki yakikira.

Domi nɔni swɔara koo bu wɔri.

Ben sɛɛyasiabun saa ya tura.

²² Egibitigiba duki mɔ

nge wɛɛ yi yi doonɔ wɔkinu sari.

Domi yiberɛba ba bu wɔrimɔ ba suririmɔ,

nge dɔa buro wi u dɔa suririmɔ ka gbɔa, dɔa sɔɔwɔ.

²³ Baa mɛ ben dɔa sɔɔ ga kpɔ

sere goo kun kpɛ u du mi,

ka mɛ, ba koo gu bɔɔriwa.

Domi yiberɛ be, ba twee dabiru kere.

Goo kun kpɛ u ben geeru gia.

Nɛ, Yinni Gusunɔwa na yeni gerua.

²⁴ Egibitigiba wɔa sekuru sɔɔ.

Domi wee, ba bu sɔɔ yɛsan nɔm geugibu nɔmu
sɔndia.

²⁵ Nɛ, Gusunɔ Isireliban Yinni, nɛ wi na wɔllu
ka tem mɔ, na maa nɛɛ, kon bɔu wi ba mɔ Amɔɔ
sɛɛyasia wi u wɔa Tebesiɔ, ka Egibitin sunɔ, ka
Egibitigibu kpuro ka ben bɔnu ka ben sinambu, ka
sere maa be ba Egibitin sunɔ wi naane sɔa. ²⁶ Kon
bu Nɛbukanesaa, Babilonin sina boko ka win sɔm
kowobu nɔmu beria, be ba kasu bu bu go.

Adama yeniban biru, Egibiti ya koo wurama nge
yellu. Yeniwa nɛ, Yinni Gusunɔ na gerua.

Yinni Gusunɔ

u koo Isireliba yakia
(I maa mɛrio 30:10-11)

²⁷ Yinni Gusunɔ u nɛɛ,
 bɛɛ Isireliba, Yakɔbun bweseru,
 bɛɛ, nɛn sɔm kowobu,
 i ku bɛrum ko, i ku maa nanda.
 Domi kon bɛɛ wɔrama saa tontonden di.
 Kon bɛɛn bweseru yakiamaa saa yorun di.
 I ko i wurama i wɛra,
 i n wɔa bɔri yɛndu sɔɔ.
 Goo kun maa bɛɛ nɔni sɔɔmɔ.
²⁸ I ku bɛrum ko.
 Domi na wɔa ka bɛɛ.
 Kon bwese ni kpuro kpeerasia,
 nɛn suunu sɔɔ na raa bɛɛ yarinasia mi.
 Adama bɛɛ, na n bɛɛ kpeerasiamɔ.
 Kon bɛɛ sɛyasiaawa nge mɛ n weenɛ,
 domi na n kpɛ na kun bɛɛ sɛyasiae.

Gari yi Yinni Gusunɔ u gerua

Filisitiban sɔ

47

¹ Egibitin sina boko u sere Gasa tabu wɔri, wee ye
 Yinni Gusunɔ u Yeremi sɔɔwa Filisitiban sɔ. U nɛɛ,
² wee, yiberɛba ba wee saa sɔɔ yɛsan nɔm geu gian
 di,
 ba teriamɔ tem sɔɔ nge daa te ta nim yibumɔ ta bɔɔ
 saramɔ.
 Ma ba tem ka ye ya wɔa mɛ sɔɔ wukiri
 ka mɛn wusu ka tɔn be ba wɔa si kpuro sɔɔ.
 Tɔn be kpuro ba kuuki mɔ, ba weeweenu mɔ.
³ Dumin naa damu damusu ka tabu kekeban
 uruuban wɔkinu nɔramɔ.
 Baababa ba ben bibu derimɔ,

domi ben gəma kpuro dwiia.

⁴ Saa ya tunuma yè sɔɔ ba koo Filisitiba kpuro go,
ka tən be ba koo kpī bu Tirigibu, ka Sidonigibu
somi,

ka tən be ba tie ba wāa tem bure te ba mɔ Kafitoriɔ.

⁵ Gasagibu ba wāawa nuku sankiranu sɔɔ
ba wii pɔɔnu pote.

Asikalonigibu ka be ba wāa wəwaa ba nɔɔ maari.

Bεε be i tie, sere saa yerà i ko i n wāa

i n tii muririmɔ i ka gɔɔ swī.

⁶ Wee, i gerumɔ i mɔ,

Yinni Gusunən takobi, domma kaa wěra.

A wuro wunen kararɔ,

kpa a n wāa mi sēε.

⁷ Aməna ya koo ka wěra.

Domi Yinni Gusunən tiiwa u ye wooda wě,

yu ka Asikalonigibu ka nim wākun goonugibu
wəri.

Gari yi Yinni Gusunə u gerua

Məabuban sɔ

48

¹ Wee ye Gusunə Isireliban Yinni wi u wəllu ka
tem mɔ, u gerua Məabuban sɔ. U nεε,

Nεbo ya kam kua

domi wee ba yen yānu gura.

Kiriataimu ya wāa sekuru sɔɔ

domi ba ye mwa.

Misigabu ya wāa sekuru sɔɔ,

domi ba ye kəsuka.

² Məabun bεεε ya kpa.

Ma ba bwisikumɔ bu Hεsiboni kam koosia.

Ba mɔ, su da su ye kam koosia

kpa ya kun maa wãa handunia sɔɔ.

Wunε Madimeni, kaa ko bansu,
domi wee ba nun tabu wɔrimam wee.

³ Ba faaba kanamɔ saa Koronaimun di, ba mɔ,
wee ba bεsɛn yãnu guramɔ.

Wee ba kpuro kɔsukumɔ.

⁴ Ba Mɔabu kam koosia.

Ma bibun nɔɔ ga nɔɔramɔ.

⁵ Ba wuri wennε guu te ba mɔ Lusitiɔ,

ma nuku sankiranun kuuki yi saramamɔ saa Ko-
ronaimun guurun di.

⁶ Ba mɔ, i duki yakuro, i bεen wãaru wɔra,
kpa i da i n wãa nge gbeeku ketekunu gbaburɔ.

⁷ Domi i bεen naanε dokewa bεen nɔman sɔmburu
ka bεen arumaniba sɔɔ.

Wee, tɛ ba koo bεen tii mwεeri

kpa bu bεen bũu wi ba mɔ Kemɔsi

ka win yãku kowobu ka win wirugibu

yoru mwa bu ka doona.

⁸ Be ba koo bu kam koosia mi.

Ba koo duwa wuu baagere sɔɔ.

Gen gaga kun kisiramɔ ben nɔman di.

Ba koo kpuro kam koosiawa wɔwi sɔɔ ka tem tɛeri
sɔɔ.

Yinni Gusunɔwa u yeni gerua.

⁹ U maa nεε,

i Mɔabuban sika sɔɔru koowo,

domi ben gɔɔ turuku kua.

Ben wusu su koo ko bansu.

Goo kun ko n maa wãa si sɔɔ.

¹⁰ Be ba Gusunɔn sɔmburu mɔ ka atafiiru, u bu
bɔrusio.

Be ba yinamɔ bu tɔmbu go ka takobi,

Gusunɔ u bu bɔrusio.

11 Wee, saa yellun di, Mɔabuba ba wãa bɔri yendu sɔɔ.

Ba ñ yoru diire gam.

Ba sɔwa kpɛtɛɛ nge tam kɔrɔru.

Ba ñ bu gɔsiare gam sɔɔ nge tam.

Ben dobu ka ben wani kun kɔsa.

12 Yen sɔna nɛ, Yinni Gusunɔ na nɛɛ, tɔru gara sisi tɛ sɔɔ kon bu tɔmbu surema bu bu gɔsie wekenu ganu sɔɔ, kpa bu weke ni kɔsuku. 13 Mɔabu be, ba koo sekuru wa ben bũu wi ba mɔ Kemɔsin sɔ, nge mɛ Isireliba ba sekuru wa bũu wi u wãa Beteliɔn sɔ, domi wi sɔɔra ba ben naanɛ doke.

14 Bɛɛ Mɔabuba, amɔna i kɔ i ka kpĩ i gere i nɛɛ, i sãawa tabu durɔbu be ba wãa tabun sɔ.

15 Domi wee, i kam kua.

Bɛɛn wusu su dɔɔ mwaara.

Ma yiberɛba ba bɛɛn aluwaasi damgibu mwɛɛra ba sakira.

Yeniwa sina boko u gerua. Win yĩsira Gusunɔ, wɔllu ka tem Yinni. U nɛɛ,

16 Mɔabun kam kobu turuku kua.

Nɔni swãa te ba koo wa, ta wee fuuku fuuku.

17 Bɛɛ be i wãa ben turuku, i ka bu gɔɔ sinɔ.

Bɛɛ be i bu yɛ, i bu bikio i nɛɛ,

amɔna n koosina ba ka ban tenin dam bakam mɛ kpeerasia mɛ.

18 Bɛɛ maa Dibonigibu, i bɛɛn sin yee bɛɛreginu derio,

kpa i na i sina temɔ.

Domi be ba Mɔabuba kam koosia,

ba wee bu bɛɛ wɔri,

kpa bu bɛɛn gbãra damginu kɔsuku.

19 Bɛɛ Aroɛɛgibu, i doo swaasɔ i mɛɛri,

kpa i Mɔabu be ba kpikiru sua bikia i nɛɛ,

mba n koorã.

²⁰ Ba koo bæε wisi bu nεε,
ba wãawa sekuru sãã ba diirimã.
I kuuki koowo, i gbãra,
kpa i baawure nãasia Aanãwã
ma ba Mãabuba gura.

²¹ Yinni Gusunãwa u bu sεεyãsiãmã be ba wãa
wãwa sãã ka yen wuu sini sãã, si ba m̀, Holoni
ka Yahasi ka Mεfati, ²² ka Diboni ka Nεbo ka Bεti
Dibilataimu, ²³ ka Kiriataimu ka Bεti Gamulu ka
Bεti Mεoni, ²⁴ ka Keriãtu ka Botisira, Mãabuban
wusu kpuro gesi, si su wãa turuku ka tontondeã.

²⁵ Ba Mãabuban dam bua,
ma ben yiiko ya kpa.

Yinni Gusunãwa u yeni gerua.

²⁶ Mãabuba ba tii sua Gusunãn wuswããã. Yen sã,
bu bu tam taasio sere bu mu siruku kpa bu bu yẽε.

²⁷ Bεε Mãabuba, i yaayo ma i raã Isireliba yẽε. I raã
bu wii gimanu koosi nge be i gbena mwa.

²⁸ Tẽ, i yario bæen wusun di
kpa i da i n wãa kpee baaba sãã,
kpa i kpee goominu saari,
i bæen wãa yenu ko kpee baaba sãã.

²⁹ Sa Mãabuban tii suabun gari nua, ka ben tãn
biaru,

ka sere maa ben woo kanabu,
ka ben degangam, ka ben nãni yãnnu.

³⁰ Yinni Gusunã u nεε, nεn tii, na yẽ ma ba ra tii
sue ben gari gerubu sãã. Adama ye ba m̀ kpuro, ya
ku ra n arufaani gaa mã.

³¹ Yen sãna na Mãabuba kpuro gãã swĩiyammε.
Ma na Kiri Herεsigibu weeweenu kuammε.

32 Sibiman resem gbaaru, na wuri m̀ wunen s̄.
 Nen wuri yi, yi Yasεεgibugii kere.
 Yellu, wunen d̄a k̄asi yi nim w̄ku saram̄.
 Yi mam Yasεεn daaruun nim dekam̄.
 Adama wee, kam koosio u yin marum w̄ri u kam
 koosia.

33 Nuku doḅun womusu kun m̄a w̄a M̄abuban
 gbeā.

Goo ku ra m̄a tam game mi.

Tam sari wekenu s̄ā.

Nuku doḅun kuuki kun m̄a n̄oram̄ mi,
 ma n kun m̄a tabugii.

34 Hεsibonigibu ba n̄agiru sue ba somiru
 kanam̄. Ba ben n̄a n̄am̄ Elealē, ka Yahasī,
 ka Soarī, ka Koronaimū, ka Egalati Selasī. Domi
 baa Nimurimun daaru ta kam kua.

35 Yinni Gusun̄a u nεε, kon den M̄abuba
 kpeerasia, be, be ba ȳam̄ ben b̄u turan̄a ba
 nu turare d̄ā dokeammε.

36 Yen s̄na nen ḡru ga sum̄a nge guuru M̄abuba
 ka Kiri Herεsigibun s̄. Domi ben dukia ye ba gura
 kpuro ya kam kua. 37 T̄ambu kpuro ba ben seri
 ka ben toba k̄na, ba tii murura n̄ma yiru kpuro,
 ba saaki deewa ben nuku sankiranun s̄. 38 Ba
 ḡa wuri m̀ yenu baagere s̄ā ka sere mi ba ra
 mennε kpuro gesi domi na M̄abuban tem k̄suka
 nge weke te goo kun m̄a k̄i. Ne, Yinni Gusun̄awa
 na yeni gerua. 39 I ḡa sw̄iȳa, M̄abuba ba w̄ruma.
 Ba biruku yira wura. Anna a sekuru wa. Be ba ka
 bu sikerene kpuro, ba bu ȳem̄a.

40 Yinni Gusun̄a u nεε, wee, yiberεba ba koo na
 nge yaberekunu ni nu bellim̄a w̄llā.

41 Kpa bu wuu ge ba m̀ Kerītu mwa,

bu gen gbāranu kəsuku.

Mɔabun tabu durɔ damgibu ba koo nanda nge tɔn
kurɔ wi u yiire u kī u ma.

⁴² Ba koo Mɔabuba kpeerasia.

Ben bwesera koo naru ko,
domi ba ne, Yinni Gusunɔ seesi.

⁴³ Wee, ba bu yina ka taa ka suura berie.

⁴⁴ Wi u duka mɔ berum sɔ,
u koo wariwa suura ye sɔɔ.

Wi u maa yara suura yen di,
kpa u taa mwaara.

Domi kon de Mɔabun seeyasiabun tɔru tu na.

Ne, Yinni Gusunɔwa na yeni gerua.

⁴⁵ Be ba kpikiru sua ba n maa dam tie,
ba wera yeru kasu Hesiboniɔ.

Adama dɔɔ yari yi koo yari yen sina boko Sihonin
dirun di,

yi da yi Mɔabuban tem nɔɔ bura yenu ka men
guunu di.

⁴⁶ Be, Mɔabuba, i kam kuawa.

Be Kemɔsigibu, i kpeerawa.

Wee, ba koo been bibu yoru mwɛeri bu ka doona.

⁴⁷ Adama saa gaa sisi

yɛ sɔɔ kon ka Mɔabu be ba yoru mwɛera mi
wurama ben temɔ.

Ne, Yinni Gusunɔwa na yeni gerua.

Nge meya kon ka Mɔabuba seeyasia.

Gari yi Yinni Gusunɔ u gerua

Amɔniban sɔ

49

¹ Wee ye Yinni Gusunɔ u gerua Amɔniban sɔ. U
ne,

m̄ban sōna bũu wi ba m̄ Malik̄omu u Gadin tem
m̄wa.

M̄ban sōna win t̄mbu Am̄oniba ba Isireliban wusu
w̄ra.

Isireliba ba ñ bibu m̄wa be ba koo mu tubi di?

²Yen s̄ t̄, kon de tabun wurenu nu n̄ora ben wuu
marō ge ba m̄ Raba.

Raba ye, ya koo bansu ko,

kpa yen baru kpaanu nu d̄ō mwaakira.

Nge m̄ya Isireliba ba koo bu gira be, be ba raa bu
gira.

N̄, Yinni Gusun̄wa na yeni gerua.

³B̄ε, H̄sibonigibu, i ḡō sw̄iȳō.

Domi ba koo Ayi kam koosia.

Raban baru kpaanugibu, i n̄ōguru suo i somiru
kana.

I saaki deewo nuku sankiranun s̄,

kpa i n̄ sirene i n̄ ḡō sum̄ō.

Domi ba koo b̄εn bũu wi ba m̄ Malik̄omu sua,

ka win ȳaku kowobu ka win wirugibu bu ka doona.

⁴B̄ε Rabagibu, b̄ε be i ku ra m̄em n̄ō,

wee i tii sue b̄εn w̄wa ye ya tem gem m̄on s̄.

Ma i b̄εn dukia naane s̄a.

Ma i m̄, wara u koo kp̄i u b̄ε w̄rima.

⁵Gusun̄, w̄llu ka tem Yinni u n̄ε,

wee kon b̄ε n̄oni sw̄aru surema.

Ta koo n̄awa saa baaman di,

kpa i yarina.

Goo maa sari wi u koo b̄ε m̄enna.

⁶Adama amen biru kon de be ba yarine mi, bu
wurama.

N̄, Yinni Gusun̄wa na yeni gerua.

Gari yi Yinni Gusun̄ u gerua

Ed̄muban s̄

⁷ Wee ye Gusunə, wəllu ka tem Yinni u gerua Edəmuban s̄. U nεε,
 bwisi yi kpawa Temaniə?
 Ben bwisigibun bwisi yi kpawa?
 Mana yi kpuro yi doona.

⁸ Bεε Dedanigibu, i gəsiro,
 i duki yakuro i da i kuke kpee baaba s̄ə.
 Domi kon Esaugibu n̄ni swāaru kp̄ε
 sanam mε kon bu sεyasia.

⁹ Be ba ra resem s̄ori b̄a n na bεen mi,
 ba ra fiiko deri.
 Gbenəbu b̄a n t̄ambu w̄ari,
 ba ra suewa ye ba koo kp̄i.

¹⁰ Adama nε, Yinni Gusunə,
 kon Esaun bweseru kpuron yānu gurawa.
 Kon bu sikiana ben kuku yenun d̄i.
 Ba n̄ kp̄e bu kuke.

Ben bibu ka ben dusibu ka be ba ka bu sikerene
 kpuro ba koo gbiwa.

Goo kun tiaramə.

¹¹ Baa b̄a n ben bibu deri ba kua gobekuba,
 nena kon de ba n w̄a,
 kpa ben ḡaminibu bu man naane ko.

¹² Na maa nεε, be na n̄ daa sεyasia, kon bu
 sεyasia. Yera bεε, Edəmuba, i tamaa i yara min
 di? Aawo, kon bεε sεyasia. ¹³ Na b̄orumə sere
 ka nen w̄aru ma bεen wuu maro B̄ətisira ga koo
 bansu ko kpa n s̄a sekuru, kpa t̄ambu ba n da gu
 sie b̄a n goo b̄rusimə. Meya maa bεen wuu si su
 tie su koo ko bansu sere ka baadomma. Nε, Yinni
 Gusunəwa na yeni gerua.

¹⁴ Yinni Gusunə u Yeremi labari yeni s̄əwa u nεε,
 ba s̄əmə goo ḡra bwesenun suunu s̄ə u nu s̄ə u nεε,

nu mennama nu Edəmuba wəri,
nu seewo nu bu tabu wəri.

¹⁵ Domi ne, Yinni Gusunə, kon bu ko dāakobu
bwesenu kpuro sɔɔ,

be tamba ko n gema.

¹⁶ Ben tii suabu ka ben nənigiru ta dera ba kōra.

Be ba wāa kpee baaba sɔɔ, ka sere gungunun wii
kpiinə,

baa bà n wāa yenu kua sere wəllun sɔɔ sɔɔwə, nge
gunə bakeru,

kon bu surama min di.

Nε, Yinni Gusunəwa na yeni gerua.

¹⁷ Edəmu ya koo kowa bansu. Be ba sarə mi, bà
n ye wa, biti ya koo bu mwa kpa bu wia ko asərə
yen sɔ. ¹⁸ Domi ya ko n sāawa nge mε ba Sodomu
ka Goməra kpeerasia ka yen baru kpaanə. Goo kun
maa sinamə mi.

¹⁹ Ko na n sāawa nge gbee sunə

ge ga yarima Yuudenin gbee surorun di ga dɔɔ gu
nim nə.

Kpa n tambu kpuro yarinasia subaru sɔɔ.

Saa ye sɔra kon Edəmuba sunə kpao wε wi nen tii
na gɔsa.

Nge wara u ka man ne.

Wara u koo kpī u man wooda wε.

Sina boko wara u koo kpī u yōra nen wuswaaɔ.

²⁰ Yen sɔ, i swaa dakio i nə himba ye na kua
Edəmuban sɔ,

ka sere kpunaa ye na yi Temanigibun sɔ.

Na nεε, kam kam, kon de bu be kpuro mwεeriwa
nge yāanu

bu ka da tem tukumə.

Ba koo ben tem kpuro kam koosiawa.

²¹ Kam koo bin wurenu sɔɔ, tem mu koo yīiri.

Tamba koo nɔɔgiru sua bu somiru kana,
kpa ben nɔsu su nɔɔra sere nim wɔkuɔ, ge ba mɔ
Sɔɔ.

22 Wee, yiberɛba ba koo Botisira wukiri nge mɛ
yaberekunu nu ra yaa gonu kunisi. Yen dɔma te,
Edɔmun tabu durɔ damgibu ba ko n kpaɔa wɔri
mɔwa nge tɔn kurɔ wi u yiire u kɔ̃ u ma.

Gari yi Yinni Gusunɔ u gerua

Damasin sɔ̃

23 Wee ye Yinni Gusunɔ u gerua Damasin sɔ̃. U
nɛɛ,

yen wuu sini, Hamati ka Aapadi,
sin tamba wɔa sekuru sɔɔ.
Ba labaari kɔsa nua, ma ba diirimɔ.
Ben laakari ya burisina nge nim wɔkun nim,
sere ya n̄ kp̄ia ya wuramɛ.

24 Damasigibu ba mwia kpana ba gɔsira bu ka duki
su,

adama ba berum soore.
Ma nuku sankiranu ka wuriribu bu neni
nge tɔn kurɔ wi u yiire u kɔ̃ u ma.

25 Wuu gɛn sɔ̃ na ra n nuku dobu mɔ,
mban sɔna gen tambu ba n̄ kpikiru sua.
Wuu bɔkɔ ge, ge ga yɔsiru yara mi,
mban sɔna gen tambu ba n̄ gu deri.

26-27 Sɔɔ teeru ba koo gen aluwaasiba go gen swɛɛ
sɔɔ. Ba koo maa gen tabu kowobu kpuro kpeerasia,
kpa n de bu gu dɔɔ mɛni ka Beni Hadadin sina
kpaaru. Nɛ, Gusunɔ, wɔllu ka tem Yinniwa na yeni
gerua.

Gari yi Yinni Gusunɔ

u gerua Kedaagibu

ka Hasorigibun sã

²⁸ Wee ye Yinni Gusunã u gerua Kedaagibun sã
ka bwese ni nu wãa Hasoriã sã, ni Babilonin sina
boko Nebukanesa u kamia. U nee,
i seewo i Kedaagibu wãri.

I be, são yari yerugii be kpuro goowo.

²⁹ I ben kuu bekunuginu ka ben yaa sabenu kpuro
guro,

ka ben beka ka ben sãmunu ka ben yooyoosu,
kpa i kuuki ko baama i bu berum tia.

³⁰ Bee Hasorigibu i seewo i duki su fuuku,
kpa i da i kuke wãrusu são.

Domi Babilonin sina boko Nebukanesa u kpunaa
kua u ka bee wãri.

Ne, Yinni Gusunãwa na yeni gerua.

³¹ U maa nee,
i doo i bu wãri be, be ba wãa bãri yendu são, ba sã
sãe ben yenusã.

Ben wusu su ñ gamboba ka kãkãrãba mã,
ma ba ka tãmbu desire.

³² Yiberẽba ba koo ben yooyoosu mwẽeri
ka sere maa ben yaa sabenu ya n dabi.

Kon bu yarinasia baama,

be, be ba ra ben wii baanu kãni beri berika.

Kon de yiberẽba bu na baaman di bu bu kam
koosia.

Ne, Yinni Gusunãwa na yeni gerua.

³³ Hasorin wuu ga koo ko bansu,

kpa ga n sãa gbeeku bõnun wãa yeru sere ka
baadommaã.

Goo kun maa sinamã mi.

Gari yi Yinni Gusunã u gerua

Elamun sã

³⁴ Wee ye Yinni Gusunɔ u win sɔmɔ Yeremi sɔɔwa Elamun sɔ. Saa ye sɔɔ, Sedesiasi, Yudaban sina bokon bandun torewa mi. ³⁵ Gusunɔ, wɔllu ka tem Yinni u nɛɛ,
wee, kon Elamugibun tɛnnu bɔɔku
ni nu sãa ben dam nuuru.

³⁶ Kon bu handunian goonu nne kpuron woo kparema, kpa n bu yarinasia baama. Tem gam sari mi ba ñ ko n wãa.

³⁷ Kon de Elamugibu bu diiri
ben yibereba ka be ba kasu bu bu gon wuswaaɔ.
Nɛn mɔrun saabu kon bu nɔni swãa bakaru kpɛɛ.
Taba kon ka bu go n kpe,

³⁸ kpa n ben sinambu ka ben wirugibu go
kpa n nɛn tiin bandu swĩ.

Nɛ, Yinni Gusunɔwa na yeni gerua.

³⁹ Adama tãru gara wee tɛ sɔɔ kon de
be ba raa yarina mi, bu wurama.

Babiloni ya kam kua

50

¹ Wee gari yi Yinni Gusunɔ u gerua Babilonin sɔ
ka yen tem kpuron sɔ, saa Yeremin min di. U nɛɛ,

² i bwesenu labaari yeni nɔɔsio.

I yĩrenu koowo nu ka ye gia.

I ye kparo i nɛɛ,

Babiloni ya wɔruma.

Yen bũnu nu sekuru sua.

Bũu ni ba mɔ Beli ka Merodaki
nu wãa sekuru sɔɔ.

Nin bwãarokunu nu bɛrum soora.

³ Bweseru gara ye wɔrim wee

saa sɔɔ yɛsan nɔm geu gian di.

Ta koo tem mɛ gɔsiawa bansu.

Goo kun ko n maa wãa mi.
Tõmbu ka yεε kpuro koo yarina min di.

⁴ Yinni Gusunɔ u nεε,
yen tãɔ te, Isireliba ka Yudaba ba koo wurama ben
temɔ sannu,

ba n sumɔ, ba n nε Gusunɔ, ben Yinni kasu.

⁵ Ba koo Siɔnin swaa bikia,

bu wɔrima yen mi,

kpa bu na

bu ka man arukawani bɔke

ye ba ñ duarimɔ sere ka baadommaɔ.

⁶ Be, nɛn tɔmbu, wee ba sãa nge yãa gɔɔ
ge ga raa kɔɔre.

Ben kparoba raa bu kɔ

ba dera ba sirene guunu wɔllɔ

ba gasirimɔ gee ka giɔ,

sere ba ben wãa yeru duari.

⁷ Yibεε be ba bu wɔri gesi,

ba ra bu gurewa.

Kpa yibεε be, bu nεε,

ba ñ kɔsa kue.

Be, Isireli ben tiiwa ba Yinni Gusunɔ torari,

wi, wi u sãa gemgii

ka wi ben sikadoba ba naane sãa.

⁸ Bεε Isireliba, i yario i duki su Babilonin di,

nge boo ni nu gɔɔ gbiiye.

⁹ Domi wee, kon bwesenu seeya wuu wuuka

kpa n de nu Babiloni wɔri.

Ba koo nawa saa sɔɔ yɛsan nɔm geu gian di,

kpa bu ye tarusi bu mwa.

Ben sɛenu nu ñ kam wɔrimɔ.

Baa ben tabu durɔ turo kun gɔsirɔ nɔm dira.

¹⁰ Babilonigibu ba ñ kisiramɔ kam koo bin di.

Be ba koo ben yãnu gura kpuro,

ba koo nu gurawa ka nuku tia.

Nε, Yinni Gusunowa na yeni gerua.

11 Bεε Babilonigibu, bεε be i nen arumani gura,
i nuki doro.

I n yɔɔkumɔ nge naa kpemi yakasɔ.

I n sumɔ nge dum dwεε.

12 Adama i bεen tem mεerio.

Wee, mu wāa sekuru sɔɔ.

Wee, mu kua bansu, nge tem mi gāanu ku ra kpi.

Ma mu biru wura tem kpuro sɔɔ.

13 Yinni Gusunon mɔrun saabu, mu kua bansu.

Be ba koo sara Babilonin tem mi, biti koo bu mwa
kpa bu wia ko.

14 Bεε be i ra tendu to,

i na i Babiloni tarusi.

I ye sεenu tweeyo.

I ku yen wɔnwɔndu ko.

Domi ya nε, Yinni Gusunɔ torari.

15 I tabun kuuki koowo baama

domi Babilonin gani yi wɔruka,

yen gbārara suba.

Wee yen tɔmba nɔma yiiye

ba tii yiberɛba wɛ.

Nε, Yinni Gusunowa na ye mɔru kɔsiemɔ,

na mɔ, i ye mɔru kɔsieyo.

I ye kuo nge mε ya raa gabu kua.

16 Tabu wee ka kam kobu sannu.

I bu goowo be ba duurumɔ

ka be ba gεemɔ.

Baawure u seewo u da win temɔ mi win bwesera
wāa.

17 Yinni Gusunɔ u nεε,

Isireliba ba sāawa nge yāa ni nu kɔɔra

ma gbee sinansu su nu naa swĩi.

Asirin sina bokowa u gbia u nu wəri u gura, ma Babilonin sina boko u maa na u nu wəri u kəsuka.
 18 Yen sōna, nε Gusunō Isireliban Yinni, wi u wəllu ka tem mō, na nεε, kon Babilonin sina boko ka win temgibu sεεyasia nge mε na Asirin sunō sεεyasia.

19 Adama kon de Isireliba bu wurama ben wāa yerō,

kpa bu ben dīanu yewe guu te ba mō Kaameliō
 ka Basaniō ka guu te ba mō Efaraimuō,
 ka sere maa Galadin temō.
 Ba ñ maa gāanun yāaru mō.

20 Yen doma te, ba koo Isireliba ka Yudaban durum kasu ba kun wa,
 domi be, be ba tie mi, kon bu ben durum wōka.

21 Yinni Gusunō u nεε,
 i Mεrataimugibu ka Pekodigibu wəriō.
 I bu goowo i kam koosia mam mam.
 I nεn woodaba kpuro yibio.

22 Wee, tabun wūrenu nōoramō tem mε kpuro sōō.
 Asērō baka ya tunuma.

23 Babiloni ye ya handunia kpuro kəsuka, nge matalaka,

yen tii wee, ya kəsikira,
 ya kua bansu bwesenu kpuron suunu sōō.

24 Babiloni, na nun yina beria,
 ma ya nun mwa a ñ ka baaru.
 Wee, tē, a kua pirisōm,
 domi a nε, Yinni Gusunō wəri.

25 Ma na nεn tabu yānun beru yeru wukia.
 Ma na nεn mōru sōōsi ka tabu yāa ni.
 Domi nε Gusunō, wəllu ka tem Yinni,
 na sāmburu mō te kon ko Babiloniō.

26 Bεε handuniagibu kpuro,
 i na i Babilonigibun biranu suriri,

kpa i ben yānu gura i subu subu nge yakasu,
i ye kam koosia.

Gāanu nu ku maa tiara mi.

²⁷ I ben tabu durɔ damgibu goowo.

I bu sakirio nge yaa sabenu.

Ba kam kua, domi ben tōra tunuma,

tè sɔɔ ba koo bu seeyasia.

²⁸ Yera Isireliba be ba kpikuru suuma

ba na Yerusalemɔ ba mɔ,

Yerusalemu, Yinni Gusunɔ u nun mɔru kɔsia.

U win sãa yee deeraru mɔru kɔsia.

²⁹ I ten towobu mennɔ bu Babiloni wɔri,

kpa bu ben sansani gira bu ka ye sikerena,

kpa bu ku raa de goo u kisira min di.

Bu bu kɔsieyo nge mɛ ben daa ya nɛ.

Bu bu kuo nge mɛ ba raa gabu kua.

Domi ba tii wɔlle sua nɛ, Yinni Gusunɔn wuswaaɔ,

nɛ wi na sãa Isireliban Yinni Deero.

³⁰ Yen sɔ, mi ben aluwaasiba ba wãa kpuro,

ba koo gbisukuwa, kpa ben tabu kowobun tii bu

gbisuku tɔɔ te.

³¹ Nɛ, Gusunɔ, wɔllu ka tem Yinni, na nɛɛ,

wunɛ Babiloni, wunɛ wi a tii sue,

na ka nun mɔru sãa.

Wunen tōra tunuma tè sɔɔ kon nun seeyasia.

³² Wunɛ wi a tii sue mi, kaa fukura a wɔruma.

Goo sari wi u koo nun seeya.

Kon wuu si su ka nun sikerene dɔɔ doke

kpa u sin tem kpuro di.

³³ Nɛ, Gusunɔ, Isireliban Yinni, nɛ wi na wɔllu ka

tem mɔ, na maa nɛɛ,

wee ba Isireliba ka Yudaba dam dɔre

ba bu yoru nenusi,

ma ba yinamɔ bu bu yɔsu.

34 Adama ne, ben yakio, na dam ma.
 Nen yisira Gusuna, wəllu ka tem Yinni.
 Kon ka bu yina kpa n ben tem bəri yendu wē,
 kpa n Babilonigibu burisina.

Himba ye Yinni Gusuna u yi

Babilonin sã

35 Yinni Gusuna u ma n ee,
 i Babilonigibu tabu wərio
 ka sere ben wuu bəkə gen tambu
 ka ben sina asakpəbu ka ben bwisigibu.
 36 I ben sɔmɔ tii suo be tabu wərio
 kpa bu gəsira wiirəbu.
 I ben tabu durə damgibu wərio
 kpa bu nanda.
 37 I ben dumi ka ben tabu kəkε yi dumi gawe tabu
 wərio.
 I tən be ba kana ba bu somimə tabu sɔɔ, tabu wərio,
 kpa bu bərum soora nge tən kurəbu.
 I ben dukia wərio i gura.
 38 Ben daanun nim mu gbero.
 Domi tem mi, bŭna ba ra sã,
 ma nu dera ba wiru bie.
 39 Yen sɔna kon de Babiloni yu ko bansu sere ka
 baadommaɔ,
 kpa purukanu ka taataanu nu na nu n wã mi.
 40 Kon Babiloni ye kəsukuwa nge Sodomu ka
 Goməra
 ka sin wuu si ne, Yinni Gusuna na kam koosia.
 Goo kun ma sinamə mi.
 Ne, Yinni Gusunawa na yeni gerua.
 41 Wee, bweseru gara wee saa sɔɔ yɛsan nəm geu
 gian di.
 Bwese te, ta kpã.

Ten sinambu ba dam mɔ.
 Be wee, ba swaa mɔ ba wee saa tontonden di.
 42 Ben tabu kowobu ba takobi ka tema neni.
 Ba n̄ wɔnwɔndu mɔ, ba bɔɔbu.
 Ba wɔki nge nim wɔkun nim.
 Ba dumi yɔɔwa ba swĩine swɛɛ swɛɛ.
 Ba tabun sɔaru sãa bu ka Babilonigibu wɔri.
 43 Ye Babilonin sina boko u labaari ye nua,
 yera win gɔma dwiia.
 Berum ka wuriribu n̄n mwa
 nge tɔn kurɔ wi u yiire u kĩ u ma.
 44 Nɛ, Yinni Gusunɔ, kon wuu gb̄araruguu wɔri
 nge gbee sunɔ ge ga yarima
 saa Yuudenin gbee surorun di,
 kpa n gen tɔmbu kpuro yarinasia subaru sɔɔ.
 Saa ye sɔɔ, kon bu sunɔ kpao wɛ
 wi nen tii na gɔsa.
 Nge wara u ka man nɛ.
 Wara u koo kpĩ u man wooda wɛ.
 Sina boko wara u koo kpĩ u yɔra nen wuswaaɔ.
 45 Yen sɔ, i swaa dakio i nɔ himba ye na yi
 Babiloni ka yen tɔmbun sɔ.
 Na nɛɛ, kam kam kon de bu be kpuro gura
 nge yãanu bu ka da tem tukumɔ.
 Ba koo ben wãa yeru kpuro kam koosiawa.
 46 Babilonin kam koo bin wurenu sɔɔ,
 tem mu koo yĩiri,
 kpa wɔki bakanu nu se saa handunian baama
 kpuron di.

51

1 Wee ye Yinni Gusunɔ u gerua Babilonin sɔ. U
 nɛɛ,
 kon de woo gu Babiloni swee,

ye ka yen tambu,
kpa gu bu kam koosia.

² Kon de tambu bu bu yarinasia
nge me woo ga ra yakasu yarinasia.
Tõõ kãsu te sã, ba koo ye wãrìma baaman di.

³ Tɛn towobu bu wuu gen tambu tweeyo.
Bu yẽro tweeyo wi u win tarakpe naane sã.
Bu ku gen aluwaasiba deri.
Bu gen tabu kowobu kpuro goowo.

⁴ Kpa bu ben gonu deri
nu n kpĩ kpĩ ben tem kpuro sã ka Babilonin
swɛɛyã.

⁵ Domi ba Gusunã Isireliban Yinni Dɛero torari n
kpã.

Adama wi, Gusunã, wãllu ka tem Yinni,
u ka win tambu Isireliba ka Yudaba wãa.

⁶ I duki yario Babilonin di.
Baawure u win wãaru wãro,
kpa u ku raa gbi Babiloni ye sã,
ye, ye ya koo ko bansu mi.

Domi Yinni Gusunãn m̃arun t̃õra tunuma.
U koo Babilonigibu ben kookoosun are wẽ.

⁷ Babiloni ya raa sãawa nge nãra wuragia Yinni
Gusunãn nãma sã.

Yera u ka handuniagibu tam wẽ ba nãra
sere mu bu go ba wiru bia.

⁸ Wee subaru sã, Babiloni ya wãruma ya kãsikira.
I gã swĩiyã yen sã,
kpa i ka tim na i doke mi ya bosu wa.
Sãrãkudo ya koo bekura.

⁹ Sã be ba wãa mi, ba nɛɛ,
sa Babiloni tim kã,
adama ya ñ bekure.
Su ye deri su gãsira bɛsɛn temã,

domi yen sɛɛyasia bi, bu kpã
sere bu nɔ̀ra handunia kpuro sɔ̀.

¹⁰ Gusunɔ̀ bɛsɛn Yinni u sun siria.
Su da Siɔ̀niɔ̀ su kpara ye u sun kua.

¹¹ Yinni Gusunɔ̀ u kī u Babiloni kam koosia, kpa
u win sãa yee dɛɛraru mɔ̀ru kɔ̀sia. Yen sɔ̀na u
Mɛdiban sinambu dam kɛ̀mɔ̀ bu ka ye wɔ̀ri.

I bɛɛn sɛ̀ɛnun nɔ̀su sɔ̀nwɔ̀,
kpa i bɛɛn tɛrɛnu sua.

¹² I yīreru koowo kpa i Babiloni wɔ̀ri.

Wuun kɔ̀sobu, bu wureo bu yɔ̀rɔ̀ sɔ̀mɛ ben kɔ̀su
yerɔ̀.

I Babiloni yɔ̀ru bwɛ̀ɛyɔ̀.

Domi ye Yinni Gusunɔ̀ u yɔ̀rari u ko ye sɔ̀,
u koo ye kowa.

¹³ Wunɛ Babiloni, wunɛ wi a sɔ̀ daa bakanun bɔ̀kuɔ̀,
wunɛ wi a dukia yiba,
wee wunen kpeerun tɔ̀ru ta tura.

Wunen binɛ ya koo kpe.

¹⁴ Domi Gusunɔ̀, wɔ̀llu ka tem Yinni,
u bɔ̀rua u nɛɛ, sere ka win wãaru,
u koo nun tɔ̀mbu kparema nge twee
kpa bu nun nasaran kuuki koosi.

Yinni Gusunɔ̀n yīiko

¹⁵ Yinni Gusunɔ̀wa u tem taka kua ka win dam.
Wiya u maa handunia swīi ka win yɛ̀ru,
ma u wɔ̀llu tɛria ka win bwisi.

¹⁶ U n nɔ̀gīru sua u wooda wɛ̀,
nim mu ra kpaasinɛwa wɔ̀llɔ̀,
kpa guru winu nu n sīimɔ̀,
kpa guru maakinu nu de gura yu nɛ,
kpa woo gu seema gen wãa yerun di.

¹⁷ Tɔ̀mbu bɔ̀ n ye kpuro mɛɛra,

ba ra biti soorewa,
kpa sekuru tu bwāarokunun sekobu mwa,
domi nu sāawa weesu, nu ñ wāaru mō.

18 Nu sāawa kam dirum mε mu tambu nōni
wōkumō.

Ni kpuro nu koo doonawa
sanam mε Yinni Gusunō u koo nu sεεyasia.

19 Adama Gusunō u ñ sāa nge bwāaroku ni.

U sāawa Isireliban arumani.

Wiya u kpuro taka kua,

wiya u maa Isireliba mō.

Win yīsira Gusunō, wōllu ka tem Yinni.

Babilonin kpeeru

20 Yinni Gusunō u nεε,

Babiloni, a raa sāawa nge nen matalaka baka tabu
sōō.

Wuna na denda na ka bwese dabinu kāsuka,
ma na nin bannu surura.

21 Wuna na maa denda na ka maasōbu

ka ben dumi kāsuka,

ka tabu kεkε yi dumi gawe ka yin kparobu,

22 ka durōbu ka kurōbu,

tākōnu ka bibu, aluwaasiba ka wōndiaba.

23 Wuna na maa denda na ka yāa kparobu ka ben
yāanu kāsuka

ka gbaa wukobu ka ben naa wukuba

ka sinambu ka ben sina asakpōbu.

24 Adama nε, Yinni Gusunō na nεε,

kon wunε Babiloni ka wunεn tem tambu kāsie

wunεn nōni biru kōsa ye i kua Siōniō.

25 Kon nun wōrima, wunε wi a sāa

nge guu te ta handuniagibu kpuro kam koosia.

Kon nun nōma dεmiε,

kpa a binda a wōruma temō.

Kaa kowa nge guu te ta dɔɔ mwaara.

²⁶ Baa wunen kperu garu,

ba ñ maa suamɔ bu ka dirun koru swĩ.

Kaa kowa bansu sere ka baadommaɔ.

Nɛ, Yinni Gusunɔwa na yeni gerua.

²⁷ I tabun gidi bɔra yɔrasio i Babiloni wɔri.

I kɔba soowo kpa bwesenu nu menna.

I nu sɔɔru koosio.

I sinam be ba wãa Araratiɔ ka Miniɔ

ka Asikenasiɔ mennama bu Babiloni tabu wɔri.

I tabu sinambu gɔsio

kpa i de dumi yi se nge twee

yi bu wɔri.

²⁸ I bwesenu kpuro sɔɔru koosio

n mam nɛɛre Mɛdiban sinambu

ka ben bera ka beran wirugibu

ka sere tɔn be ba wãa ben tem sɔɔ kpuro.

²⁹ Wee tem mu yĩirimɔ.

Yinni Gusunɔn himba ya koo kooɔra Babiloni sɔɔ.

U koo de yu ko bansu.

³⁰ Yen tabu durɔbu ba koo kpɔna bu maa tabu ko.

Ba koo da bu kuke kuku yee damginu sɔɔ.

Ben dam mu koo kpe,

kpa bu ko nge tɔn kurɔbu.

Ben gbãra kɔnnɔsu ko n wukiare,

kpa bu ben yɛnusu dɔɔ doke.

³¹ Sɔmɔbu ba ko n daamɔ ba n wuramamɔ

bu ka Babilonin sina boko sɔ

ma ba win wuu mwa beri berika.

³² Ba swɛɛ kpuro bɔɔra.

Ba maa kuku yenu kpuro dɔɔ meni.

Ma tabu durɔbu ba wurure.

³³ Amenɔwa Gusunɔ, Isireliban Yinni wi u wɔllu
ka tem mɔ u gerua. U nɛɛ,

wee yiberɛba ba koo na bu Babilonigibu suriri
 kpa bu bu taaku nge dobi
 yi yi wãa doo soo yerɔ.

Yinni Gusunɔ

u koo Isireliba somi

³⁴ Yerusalemu ya nɛɛ,

Babilonin sina boko Nɛbukanɛsaa u raa man gura,
 ma u man deri nge weke diiru.

U man sɛre nge yaa gɔba,
 ma u sua ye ya gea sãa kpuro nɛ sɔɔ.

Yen biru u nɛn tãmbu gira.

³⁵ Yen sɔ, Babilonigii be, bu nɔni sɔɔro dam mɛ ba
 man dɔren sɔ,
 kpa yem mɛ ba yari mi, mu wɔri ben wiru wallo.

³⁶ Wee ye Yinni Gusunɔ u gerua
 Yerusalemu gibun sɔ. U nɛɛ,
 wee, kon bɛɛ sanna.

Kon Babilonin daanu ka yen bwii kpuro gberasia.

³⁷ Babiloni koo kowa bansu
 mi gbeeku bɔnu nu ko n wãa.

Tɔnu kun ko n maa wãa mi,
 kpa bu ye yɛɛ.

³⁸ Wee yen tãmba gina sãa nge gbee sinansu si su
 kukirimɔ.

³⁹ Adama sanam mɛ ba gari seewa,
 kon de bu tam nɔ sere n banda,

kpa ba n nuku dobu mɔ,

kpa mu bu go, bu dweeya sere ka baadommaɔ.

Ba n maa seemɔ.

Nɛ, Yinni Gusunɔwa na yeni gerua.

⁴⁰ Kon bu sakiriwa nge yãanu ka bonu yaa goo yerɔ.

Ba Babiloni gɔɔ swiyyammɛ

41 Wee ye Yinni Gusunə u gerua Babilonin sɔ̄. U
nɛɛ,

anna a wa ma Babiloni,
wuu bəkə ge tɔ̄mba raa siaramə,
ya wəruma.

Wee, ya kua bansu bwesenu kpuron suunu sɔ̄.

42 Nim kurenu nu ye swee,
ma nu ye wukiri.

43 Yen baru kpaanu nu kua bansu,
ma tem mu gbera mu kua tem saaram.

Goo kun maa wāa mi.
Goo ku ra maa sare mi.

44 Yinni Gusunə u maa nɛɛ,
kon Babilonin bŭu wi ba mɔ̄ Bɛli seesi.

Kon nŭn siasia ye u raa mwɛ,
kpa tɔ̄mbu bu ku maa na win mi.
Wee Babilonin gbārara wəruma.

45 Bɛɛ, nɛn tɔ̄mbu Isireliba, i yario min di.

Baawure u win wāaru wəro nɛn məru baka ye ya
ween di.

46 I ku nanda. I ku maa diiri labaari ye ya
nɔ̄oramə tem mɛ kpuro sɔ̄n sɔ̄. Wɔ̄ baagere ka
gen labaariwa. Tɔ̄mbu ba ko n dam diinamə, kpa
sinambu ba n seesinamə.

47 Adama sɔ̄ teeru kon Babilonin bŭnu seesi,
kpa yen tem kpuron tɔ̄mbu bu sekuru wa.
Gonu nu ko n tɛriewa baama kpuro.

48 Wəllə ka temə ka yam kpuro,
nuku dobun kuuki koo nɔ̄ra Babilonin sɔ̄.
Domi yiberɛba ba koo na saa sɔ̄ yɛsan nəm geu gian
di,

bu ye kpeerasia.

49 Yen tɔ̄mba tən dabinu go handunia kpuro sɔ̄.
Tɛ yen tiin saa ya tunuma yu ka wəruma.

Domi ba Isireliba dabinu go.

⁵⁰ Bεε Isireliba, bεε be i kisira ben noman di,
i ku maa yōra mini.

I doonō n toma Babilonin di.

Saa min di, i Yinni Gusunō yaayo
ka bεεn wuu Yerusalemu.

⁵¹ Ma Isireliba ba nεε,
sanam mε sa nua ba sun wōmmō,
sekura ra sun mwεwa.
Sanam mε yiberεba ba Yinni Gusunōn sāa yeru wōri
ba kāsuka,
sekura sun mwawa.

⁵² Adama wi, Yinni Gusunō u nεε,
wee, tōnu sisi nì sōō u koo Babilonin būnu seesi,
kpa be ba mεera wan wuri yi nōora tem kpuro sōō.

⁵³ Baa Babilonigibu bà n seewa ba da wōllō,
baa bà n ben gbāranun dam sosi
sere goo kun kpē u da mi,
ka mε, u koo de yiberεba bu bu wōri bu kam koosia.

⁵⁴ Kam kobu Babilonin tem deema,
ma kuuki nōoramō yen wusu sōō.

⁵⁵ Yinni Gusunōwa u ben wusu kam koosia.
U koo de ben kuuki yi kpe.

Yiberεba ba wee ba wōki nge nim wōku.

⁵⁶ Ba wee bu Babilonigii be wōri,
kpa bu ben tabu kowo damgibu mwεeri bu ben
tēnnu bōoku.

Domi Gusunō u sāawa Yinni
wi u ra baawure kāsie ye u kua.

⁵⁷ U sāawa sunō. Win yīsira wōllu ka tem Yinni.
U nεε, u koo de tam mu Babilonin sinambu go, ka
ben bwisigibu ka ben tem yērobu ka ben wirugibu
ka ben tabu durō damgibu kpa bu dweeya sere ka
baadommāō ba kun maa seewe.

58 Babilonin gbāra baka ni, nu koo wāruma.
 Nin kənnə baka si, su koo dǎw mwaara.
 Nge mɛya sɔmbu te ba kua gbāra ten sǎ, ta koo kam
 ko.
 Ben hania kpuro ya koo kam kowa dǎw sǎw.

Ba Yeremin tireru kpɛɛ

daa te ba mǎ Efaratiɔ

59 Seraya, Neriyan bii, Maseyan debubu, u sǎawa Sedesiasi, Yudaban sina bokon sɔm kowobun wirugii. Sedesiasin bandun wǎw nnese sǎwra ba da Babiloniɔ wi ka sina boko. 60 Yera Yeremi u yorua tireru sǎw kǎsa ye ya koo Babiloni deema ka sere maa gari kpuro yi Yinni Gusunɔ u gerua Babilonin sǎ. 61 Ma u Seraya yiire u nɛɛ, sanam mɛ a tura Babiloniɔ, a kookari koowo a gari yini gari ka dam tɔmbu bu nɔ. 62 Kpa a kanaru ko a nɛɛ, Yinni Gusunɔ, wuna a gerua a nɛɛ, goo kun maa sinamɔ Babiloniɔ sere ka yɛyɔ. Ya koo kowa bansu sere ka baadommaɔ. 63 À n tire te gara a kpa, a tu kperu gbinisiɔ kpa a tu kpɛɛ daa te ba mǎ Efaratiɔ, 64 kpa a nɛɛ, nge mɛ tire te, ta numamɛ, nge mɛya Babiloni ya koo kam ko. Ya n̄ maa seemɔ, kǎsa ye Yinni Gusunɔ u ye suremɔn sǎ. Ya koo wārumawa kpa ya kun maa dam mɔ.

Yeremin garin kpurowa mi.

52

Yerusalemu ya wāruma

(I maa mɛriɔ 39:4-7, Sinambu II, 24:18-25:7)

1 Wǎw yenda tia Sedesiasi u mǎ sanam mɛ u bandu di Yudaɔ. Ma u kua wǎw wǎkura tia bandu sǎw Yerusalemuɔ. Win meron yĩsira Hamutali,

Yeremi, Libinagiin bii. ² Sedesiasi wi, kōsa u kua Yinni Gusunən nōni sōō. U kua mam mam nge mε Yoyakimu u raa kua. ³ Yinni Gusunō u ka Yerusalemugibu ka Yudaba mōru kua, ma u bu gira win wuswaan di.

Ma Sedesiasi u Nεbukanesaa Babilonin sina boko seesi. ⁴ Sedesiasin bandun wōō nōōba nnεsen suru wōkurusen sōō wōkuruse, yera Nεbukanesaa u na ka win tabu kowobu kpuro bu ka Yerusalemu wōri. Ma ba ben sansani gira gbārarun gāarō. Miya ba kuku yenu gba gba ba ka gbāra te sikerena. ⁵ Ma ba Yerusalemu ye tarusi sere n ka kua Sedesiasin bandun wōō wōkura tiase.

⁶ Wōō gen suru nnεsen sōō nōōba nnεse sōō, yera gōōra wuu ge nεnua. Domi dīanu maa sari tem mε sōō ni tamba koo di. ⁷ Yera ba gbāraru yaba, ma Yerusalemun tabu kowobu kpuro ba duki yakikira wōkuru. Ba yara saa kōnnən di ge ga wāa gbāraru yirun baa sōō sina bokon dāa gbaarun bōkuō. N deema saa ye sōō, Babilonigiba wuu ge sikerenε. Be ba duki yakikira mi, ba kpawa ka swaa ye ya dōō Yuudenin wōwa gia. ⁸ Ma Babilonin tabu kowobu ba sina boko Sedesiasi naa gira, ba nūn mwa Yerikon wōwaa. Yera win tabu kowobu kpuro ba yarina ba nūn deri. ⁹ Babilonigii be, ba sina boko Sedesiasi mwa ba ka da ben sina bokon mi Ribilaō, Hamatin temō. Ma u nūn siri. ¹⁰ U dera ba Sedesiasin bibu ka Yudan wirugibu kpuro sakira wi, Sedesiasin tiin nōni biru Ribila mi. ¹¹ Ma u Sedesiasin tiin nōni wōwa u nūn bōkua ka sii gandun yōni. Yen biru, u nūn sua u ka da Babiloniō u nūn doke pirisōm sōō sere u ka gu.

Ba Yinni Gusunən sãa yeru

dɔɔ mɛni

(I maa mɛrio 39:8-10, Sinambu II, 25:8-21)

¹² Yeniban biru, Nɛbukanesaan bandun wɔɔ yendu tia sarise sɔɔ, yen suru nɔɔbusen sɔɔ wɔkuruse, yera Nɛbusarada wi u sãa sina bokon kɔsobun guro guro u na Yerusalemuɔ. ¹³ Ma u Yinni Gusunɔn sãa yeru dɔɔ mɛni, ka sina kpaaaru, ka yenu si su tie Yerusalemu mi kpuro, kaa sere gere damgibun yenusu? ¹⁴ Ma Nɛbusarada wi, ka win tabu kowobu ba Yerusalemun gb̄araru kɔsuka ba surura.

¹⁵ Ma ba bw̄ɛbw̄ɛbu gabu yoru mwɛɛra ka be ba tie wuu ge sɔɔ ka be ba tii w̄ɛ ka sere nɔman sɔm kowobu. ¹⁶ Adama Nɛbusarada u bw̄ɛbw̄ɛ ben gabu deri bu ka resɛm gbaanu ka gbea wuku.

¹⁷⁻¹⁸ Yen biru, Babilonigii be, ba sãa yee ten torom ḡaritii sua ka kaatonu ka woba ka n̄ari ka gb̄ɛa yè sɔɔ ba ra ȳaku yem doke ka sere sãa yee ten dendi ȳa ni ba kua ka sii gandu. Ma ba sãa yee ten gbereba surura yi ba kua ka sii gandu, ma ba boo sii ganduguu ge kɔsuka ka gen ȳoratii. Yen biru, ba sii gan ni kpuro gura ba ka da Babiloniɔ. ¹⁹ Ma kɔsobun guro guro wi, u maa gb̄ɛ yorukunu sua ka dɔɔ guratii ka n̄ari ka torom ḡaritii ka gb̄ɛa yè sɔɔ ba ra ȳaku yem doke, ka dabunu. Ye kpurowa ba gura ye ba gesi kua mi ka wura ka sii geesu.

²⁰ Gbere yiru ye, ka boo sii ganduguu ge, ka sere keten weenasii wɔkura yiru ye ya boo ge sɔɔwa, ye sina boko Salomɔɔ u kua ka sii gandu Yinni Gusunɔn sãa yee ten s̄ɔ, goo kun yen bunum geeru ȳɛ. ²¹ Gbere yiru ye, ya gunum nɛwa. Yen baayeren gunum mu sãawa gɔm soonu yendu yiru sari. Ma yen b̄ɔrum mu sãa gɔm soonu wɔkura

yiru. Yen baayere ya wem mɔwa. Ma sii si ba ka ye kuan sinum mu s̄a n̄m tararun saka. ²² Ba yen baayere furɔ dokea ge ba kua ka sii gandu. Furɔ gen baageren d̄ɛbu s̄awa ḡm soonu n̄ɔbu, ma ba gen baagere sii ȳni ka d̄a marum weenasii gore ba ka sikerena. Ba ye kpuro kuawa ka sii gandu. ²³ D̄a marum weenasii wunɔbuwa (100) ba gen baagere gore ba ka sikerena. Adama wunɔbu n̄ɛ sariwa ba koo kp̄i bu wa saa tem di.

Ba ka Yudaba da Babiloni

²⁴ N̄busarada sina bokon k̄sobun guro guro wi, u Seraya ȳku kowo t̄nwero mwa ka Sofoni wi u s̄a ȳku kowo Serayan yiruse ka s̄a yerun k̄nn̄n k̄sobu ita, ²⁵ ka sina kpaarun tabu kowobun wirugii goo, ka t̄mbu n̄ɔba yiru gabu be ba ra ka sina boko wesian̄ ka tabu kowobun wirugiin tire yoro wi u ra tabu kowobun ȳisa yore tireru s̄ɔ ka sere maa t̄mbu wata be ba s̄a wuugibu. ²⁶ Be kpurowa u mw̄ɛɛra, ma u bu kpara u ka da Babilonin sina bokon mi Ribila. ²⁷ Ma sina boko u bu so so. Ma u dera ba bu go Ribila mi, Hamatin temɔ.

Nge m̄ya ba ka Yudaba yoru mw̄ɛɛra ba ka doona n toma ben tem di.

²⁸ Yuda be N̄bukanesaa u yoru mw̄ɛɛra u ka da win temɔ win bandun w̄ɔ n̄ɔba yiruse s̄ɔ, ben geera s̄awa t̄mbu n̄r̄ɔbun suba ita ka ȳnda ita (3.023).

²⁹ Be u maa yoru mw̄ɛɛra Yerusalemuɔ win bandun w̄ɔ ȳndu yiru sarise s̄ɔ, ben geera s̄awa t̄mbu n̄n̄ɛ ka t̄na ka yiru (832).

³⁰ Win bandun w̄ɔ ȳnda itase s̄ɔ, yera N̄busarada wi, u t̄mbu nata ka wunaa weeru

ka nɔɔbu (745) mweera Yerusalemuɔ u ka da. Yuda be ba mweera mi kpuro, ben geera kuawa tɔmbu nɔrɔɔbun suba nne ka nata (4.600).

Babilonin sina boko

u Yoyakini yakia

(I maa mɛrio Sinambu II, 25:27-30)

³¹ Efili Mɛrodaki Babilonin sina boko, win bandun wɔɔ gbiikuu sɔɔ, yera u Yoyakini Yudaban sina boko wɔlle sua ma u nɔn yara pirisɔm di win yoru dibun wɔɔ weeru ita sarise sɔɔ, yen suru wɔkura yirusen sɔɔ yenda nɔɔbuse sɔɔ. ³² U ka nɔn gari kua ka kɔru ma u win bandu wɔlle sua n kere sinam be ba yoru mweera ba ka wɔa Babiloni mi, ka wi sannu. ³³ Ma u win pirisɔm yɔnu kɔsa, u dera u ra di ka wi, sina boko sannu sere ka win wɔarun nɔrɔ. ³⁴ Babilonin sina boko wiya u ra nɔn nɔɔri baadomma kpa u nɔn wɛ yɛn bukata u mɔ kpuro sere u da u ka gu.

Bibeli Gusunɔn Gari
The Holy Bible in the Baatonum language of Benin,
also called the Bariba language

copyright © 2013 SIM

Language: Bariba (Baatonum)

Translation by: SIM International

Bariba, Bibeli Gusunɔn Gari

This translation, published by the UEEB/SIM au Benin, was published in 1996.

If you are interested in obtaining a printed copy, please contact the SIM at SIM, BP 15, Parakou, Benin.

This translation text is made available to you under the terms of the Creative Commons License: Attribution-Noncommercial-No Derivative Works. (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/>) In addition, you have permission to port the text to different file formats, as long as you do not change any of the text or punctuation of the Bible.

You may share, copy, distribute, transmit, and extract portions or quotations from this work, provided that you include the above copyright information:

You must give Attribution to the work.

You do not sell this work for a profit.

You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Permissions beyond the scope of this license may be available if you contact us with your request.

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 21 Feb 2024 from source files
dated 29 Jan 2022
00601790-b883-5da1-83f2-d05a7fa289a8